

PRITARTA
Rokiškio rajono savivaldybės tarybos
2016 m. gegužės 27 d. sprendimu Nr. TS-127

PATVIRTINTA
Juodupės lopšelio-darželio direktoriaus
2016 m. birželio d. įsakymu Nr. V-

ROKIŠKIO R. JUODUPĖS LOPŠELIO-DARŽELIO IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA „VERSMELĖ“

BENDROSIOS NUOSTATOS

Visas mokyklos pavadinimas – Rokiškio r. Juodupės lopšelis-darželis.

Įsteigimo data: įsteigtas 1954 m. rugsėjo mėnesį, 1963 m buvo pastatytas naujas lopšelio-darželio pastatas ir Juodupės lopšelis-darželis priklausė tuo metu veikusiam vilnos audinių fabrikui „Nemunas“. Nuo 1991 metų lopšelis-darželis priklausė Juodupės seniūnijai. 2005 metais vykdant Juodupės gimnazijos ir Juodupės lopšelio-darželio reorganizavimą, įkurta Juodupės pradinė mokykla su Juodupės lopšelio-darželio skyriumi. 2008 m. Rokiškio r. savivaldybės tarybos sprendimu atliktas Juodupės pradinės mokyklos vidaus struktūros pertvarkymas ir nuo 2008 m. rugpjūčio 27 d. Juodupės lopšelis-darželis funkcionuoja kaip atskira įstaiga.

Veiklos pradžios data – 2008 m. rugpjūčio 27 d.

Teisinė forma – savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Mokyklos grupė – neformaliojo švietimo mokykla

Adresas: Tekstilinkų g. 5, LT- 42467 Juodupė Rokiškio r.

Tel. (8 458) 57 162, mobilusis tel. 8614 99 247, el. paštas juodupesdarzelis@gmail.com.

Vaikai ir jų poreikiai.

Juodupės lopšelis-darželis yra bendrosios paskirties ikimokyklinio ugdymo įstaiga. Darželį lanko ne tik juodupėnų vaikai. Nemažai vaikų yra važinėjančių iš Onušio, Aleknų, Didsodės, Lukštų kaimų.

Darželyje yra savaitinė grupė, kurią lanko mišraus amžiaus vaikai. Šie vaikai turi galimybę dieną praleisti su savo bendraamžiais kitose grupėse. Vyresni 3–5 metų vaikai lanko dienes 10-ties valandų darbo grupes.

Darželyje kuriama jauki, saugi, estetiška aplinka, pritaikyta vaikų poreikiams. Darželyje veikla atliepia vaikų ugdymosi poreikius, interesus bei galimybes, yra tikslinga ir veiksminga, įvairi ir kūrybinga. Ugdymo metodai, būdai, formos parenkami atsižvelgiant į ugdymo tikslus ir uždavinius, vaikų amžių, gebėjimus ir poreikius. Visa lopšelio-darželio bendruomenė ir šeima bendromis pastangomis tenkina vaikų poreikius, atsižvelgiant į individualaus vaiko asmenybę, amžiaus tarpsnių psichologiją, sveikatos ypatumus.

Vaikai skiriasi gabumais, motyvacija, socialinėmis sąlygomis, poreikiais. Įstaiga lankantys specialiujų poreikių vaikai, turintys nedidelius poreikius, integruojami į bendro ugdymo grupes. Įgyvendinant šią programą, bus užtikrintas vaiko poreikių tenkinimas, sudarytos sąlygos vienodam vaikų ugdymui(si), bei individualių gebėjimų raiškai. Skatinamas vaikų savarankiškumas, iniciatyva, kūrybiškumas, ugdoma vaikų kalba kaip saviraiškos, bendravimo, pažinimo priemonė. Sudarysime sąlygas žaisti, eksperimentuoti, patirti, atrasti, tyrinėti, reikštis meninėje, muzikinėje ir sportinėje veikloje. Įgyvendinsime projektus, organizuosime išvykas, ekskursijas.

Vienos šeimos gyvena butuose, kitos nuosavuose namuose, todėl vaikai kartu su šeimos nariais užsiima skirtinga veikla, juos supa skirtinga aplinka. Dauguma vaikų auga palankioje socialinėje aplinkoje, tėvai jais nuoširdžiai rūpinasi, namuose turi geras materialines sąlygas. Tačiau ne maža dalis vaikų auga tik su vienu iš tėvų (dažniausiai su mama), yra iš socialiai remtinių šeimų. Yra vaikų, kurių tėvai išvykę į užsienį (juos globoja seneliai ar kiti giminaičiai), kai kurie vaikai jau pabuvoję užsienio šalyse.

Darželį lanko važinėjantys vaikai iš aplinkinių kaimų, bei iš toliau. Kuriems reikalinga, lanko savaitinę grupę. Dauguma vaikų iš lietuvių šeimų. Ugdymas įstaigoje-lietuvių kalba. Lopšelio - darželio grupėse ugdomi vaikai nuo 1,5 iki 6 metų.

Mokytojai ir jų pasirengimas.

Lopšelyje-darželyje dirba kvalifikuoti pedagogai: direktorius, pavaduotojas ugdymui, meninio ugdymo mokytojas, logopedas, priešmokyklinio ugdymo pedagogai, ikimokyklinio ugdymo pedagogai. Pedagogai turintys tinkamą išsilavinimą bei patirtį. Dauguma pedagogių kompetentingos, ilgametės lopšelio-darželio darbuotojos, sukaupusios individualią darbo su vaikais patirtį, gebančios keistis, ieškančios naujovių ir sėkmingai jas taikančios. Auklėtojos geba parinkti ir taikyti tinkamas ugdymo strategijas, sukurti grupėje psichologiškai saugią atmosferą, matyti vaikų ugdymo perspektyvą, profesionaliai organizuoti ugdymo(si) procesą, palaikyti ir stiprinti vaiko galias, tinkamai vertinti jo pasiekimus bei daromą pažangą. Vaikams, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, teikiama logopedo pagalba. Įstaigos pedagogai nuolat kelia savo kvalifikaciją, dalyvaudami rajono, šalies kvalifikacijos kėlimo seminaruose.

Ikimokyklinio ugdymo pedagogai savo žinias ir mokėjimus pritaiko plačiose, nuolat kintančiose, bei veiklos procesų valdymą užtikrinančiose veiklose. Pedagogo profesinės kompetencijos tobulinimas – tai visapusiškas asmenybės lavinimas bei turtinimas, gebėjimas tobulėti ir keistis kūrybiškai reaguojant į pokyčius ir būti aktyviu pokyčiu dalyviu. Pedagogas dirba remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma. Jo nuostatas lemiantys tiek išoriniai, tiek vidiniai veiksniai skatina naujų pedagoginių ikimokyklinio ugdymo naujovių perėmimą ir taikymą. Pedagogai dalinasi gerąja patirtimi, organizuoja metodines dienas, dalyvauja konkursuose, puošia įstaigos aplinką, grupėse kuria jaukią, vaikams patogią aplinką.

Regiono ir mokyklos savitumas.

Juodupės miestelis yra Latvijos pasienio ruože. Juodupė nuo seno garsėja audimo tradicijomis. Čia vietoj buvusio Juodupės vilnos audinių fabriko, įkurta UAB „Baltik Mills“. Čia išausti audiniai žinomi visoje Lietuvoje ir už jos ribų. Šioje vietovėje giliai išlikę senosios audimo tradicijos ir dabar yra audėjų namuose audžiančių lovatieses, rankšluosčius, takelius. Darželio grupių aplinkos puošybai naudojami ne tik popierius, bet ir vilnoniai siūlai, vilnonių audinių skiautės, atraižos, lino audiniai. Kai kuriose šeimose išlikę mezgimo, nėrimo tradicijos. Mezgami žaislai, rūbeliai lėlėms, mezginiais puošiami vaikai. Su vaikais lankomės pas audėjas, stebime jų darbą, bendraujame.

Juodupės gyvenvietę supa laukai ir miškai. Per Juodupę teka upė Vyžuona, įrengta poilsio vietė, užtvanka, tiltai, vienas kelias veda per akmenukais nusėtą brastą. Lankytina vieta - Raganos kalnas, kurio papėdėje trykšta versmė, todėl šis kalnas kartais vadinamas Versmelės kalnu. Apie šį kalną senoliai pasakoja padavimą.

Juodupės lopšelis-darželis įsikūręs šalia parko gyvenvietės centre, tame pačiame pastate veikia viešoji biblioteka. Įstaiga atvira visuomenei, viena iš vietovės kultūros ir švietimo centrų, vienintelė ikimokyklinio ugdymo įstaiga Juodupės seniūnijoje.

Pastaraisiais metais lopšelyje - darželyje veikia priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo grupės. Turime savaitinę grupę.

Tėvų ir vietos bendruomenės poreikiai.

Juodupės seniūnijoje lopšelis-darželis vienintelis, todėl, tenkinant tėvų poreikius, sudaromos sąlygos vaikų atvykimui ir išvykimui, užtikrinamas vaikų saugumas. Nemažai tėvų dirba pamaininį darbą, todėl suderintas vaiko buvimo darželyje laikas. Pasibaigus grupės darbo laikui,

sudaromos sąlygos lankymo laiką pratęsti kitoje grupėje. Veikia savaitinė grupė, kurioje ypatingas dėmesys skiriamas vaiko globai, socialinių įgūdžių ugdymui. Tėvų pageidavimu, įgyvendinant ikimokyklinio ugdymo programą, siekiama užtikrinti pagrindinių vaiko poreikių (emocinių, judėjimo, saugumo, žaidimo, bendravimo, pažinimo, saviraiškos) tenkinimą. Vaikams suteikiamos logopedo paslaugos. Lopšelyje-darželyje didelis dėmesys skiriamas vaikų sveikatinimui ir fiziniam aktyvumui, taisyklingos laikysenos formavimui, plokščiapėdystės profilaktikai ir korekcijai. Sveikatos stiprinimo programa „Sveikatos takeliu“ integruojama į ikimokyklinio ugdymo programą.

Ikimokyklinio ugdymo(si) ir šiuolaikinį požiūrį į vaiką, ir jo ugdymą nusakančių strateginių dokumentų sąsajos.

Rengiant programą remtasi Švietimo ir mokslo ministerijos parengtu ir patvirtintu „Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu“, metodinėmis rekomendacijomis ikimokyklinio ugdymo programai rengti, bendrosios priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programos idėjomis bei pagrindiniais teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą bei nusakančiais pagrindinius vaiko gerovės koncepcijos ir vaiko teisių Konvencijos nuostatas.

Vaikai turi teisę išreikšti savo nuomonę, rinktis veiklą pagal savo interesus bei poreikius. Pagrindinė veikla – žaidimas.

Filosofinis-psichologinis bei pedagoginis ugdymo(si) programos pagrindas

Ikimokyklinio ugdymo(si) programos turinio pagrindą sudaro humanistinė filosofija, kuri pabrėžia vaiko sveikatos puoselėjimo, teigiamų emocinių išgyvenimų, saviraiškos ir savirealizacijos galimybių svarbą ugdymo(si) procese.

Vaiko unikalumą, prigimtinius poreikius, sėkmės garantijas, savigarbos puoselėjimą ir saugojimą gina psichologai humanistai A. Maslou (1989), K. Rodžersas(1989) Lietuvos filosofiniuose, psichologiniuose, pedagoginiuose šaltiniuose žmogiškumo ugdymo būtinumą išryškina A. Maceina, Vydūnas, S. Šalkauskis, J. Laužikas. Šie autoriai pabrėžia, kad šeima ir ugdymo įstaiga turėtų labiausiai rūpintis humaniškumo ugdymu.

Humanistinės filosofijos ir vertybinių nuostatų formavimas(is) integruojamas į visą ugdymo turinį. Vadovaujantis šia filosofija ir vertybinėmis nuostatomis, vaikai pažįsta save ir supantį pasaulį: atranda santykius su savimi, kitais žmonėmis, gamta, etniniu paveldu, visuomene. Programos šiuolaikiškumą garantuoja pažangių idėjų jungtis, todėl rengiant „Versmelė“ programą kūrybiškai siejamos humanistinė, egzistencialistinė, fenomenologinė, rekonstruktyvistinė ir progresyvistinė idėjos:

- pabrėžiama vaiko saviraiškos galimybių svarba ugdymo procese;
- pirmas ugdymo žingsnis – savęs supratimas;
- ugdytiniai – individualybės, todėl neįmanoma visų vienodai mokyti;
- ugdytojas ir ugdytinis mokosi vienas iš kito draugiškai bendradarbiaudami;
- ugdytiniai skatinami aktyviai, o ne pasyviai suvokti ugdomąją medžiagą;
- sudaromos sąlygos mokytis už ugdymo institucijos ribų (muziejuose, parkuose ir pan.);
- ugdymo paskirtis – išmokyti mokytis, mąstyti, todėl ypač vertinami aktyvūs ugdymo(si) metodai, kreipiantys ugdytinius į veiklą;
- sudarant ugdymo turinį vadovaujamas individualizavimo, integravimo principais;
- ugdymo turinio pamatas – žinios, mokėjimai ir įgūdžiai, būtini sėkmingai individo socializacijai.

Vadovaujantis nuostata, kad vaikystė pati yra tikslas, todėl vaikų ugdymas grindžiamas jų poreikių tenkinimu, pedagogas atsisako autoritarinio vadovavimo ugdymui, tampa veiklos organizatorius ir patarėjas, šeima tiesiogiai dalyvauja ugdymo procese. Todėl pasirinkome šiuos pedagoginės sąveikos principus:

- siekti nuoširdaus bendravimo su ugdytiniu, jį teigiamai vertinti;
- padėti ugdytiniui suvokti save, savo poreikius, saviraidos tikslus;

- bendradarbiauti su ugdytiniu, kad jis pajautų atsakomybę už savo veiklą ir jos rezultatus;
- optimizuoti ugdymo procesą, grindžiamą ugdytinių poreikiais;
- sudaryti palankiausias sąlygas vaikui atsiskleisti ir tobulėti, kurti stimuliuojančią aplinką ir bendravimą;
- vaikui pateikti tokį ugdymo turinį, kuris būtų ne suskaidytas, o formuotų vientisą, nedalomą pasaulio vaizdą;
- bendrauti ir bendradarbiauti su šeima siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir jo ugdymo(si) kokybę.
-

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Demokratiškumo principas. Šeimos ir ikimokyklinės įstaigos sąveika grindžiama tėvų ir pedagogų iniciatyvų derinimu, partnerystės plėtojimu, tėvų ir visuomenės pedagoginiu švietimu.

Humaniškumo principas. Vaikas gerbiamas kaip asmenybė, pripažįstama vaiko vidinio pasaulio nepriklausomybė ir savarankiškumas, teisė gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį. Sudaromos sąlygos įvairių vaiko galių plėtojimuisi, harmoningam asmenybės vystymuisi.

Tautiškumo principas. Ikimokyklinėje įstaigoje gaivinamos ir puoselėjamos tradicinės kultūros vertybės, auginamas doras, geras, orus, kūrybingas žmogus, formuojamos jo dorovinės nuostatos į aplinką. Ugdoma pagarba gamtai, meilė savo namams, šeimai, kraštui, mus supančios aplinkos išsamesnis pažinimas, aukštaičių krašto unikalumo, papročių, tradicijų bei vertybių atspindėjimas.

Individualumo principas. Atsižvelgiama į vaiko turimą patirtį, socialinę kultūrinę aplinką, jo ugdymosi poreikius ir galimybes, asmenines savybes, individualumą, interesus, lytį, temperamentą, prireikus – specialiuosius ugdymosi poreikius.

Visuminio ugdymo principas. Atsižvelgiama į vaiko raidos, vaikų kultūros dėsningumus ir siekiama visų vaiko galių plėtotės, tikslingai ugdomos vaiko vertybinės nuostatos, jausmai, mąstymas ir elgsena.

Tęstinumo principas. Tęsimas šeimoje pradėtas pozityvus vaiko ugdymas, siekiama, kad vaikas darniai pereitų nuo ugdymosi ikimokyklinėje grupėje prie ugdymosi priešmokyklinėje grupėje, o vėliau ir mokykloje.

Integralumo principas. Ugdymas vyksta integruotai. Siekiama vientiso fizinės, emocinės, socialinės ir pažinimo sričių plėtojimo, vadovaujantis visuminiu požiūriu į vaiką. Garantuojama vaiko pažinimo, saviraiškos, psichinio ir socialinio ugdymo darna, visuminis pasaulio pažinimas.

TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – puoselėti visas vaiko galias, siekiant kokybiško ugdymo(si), orientuoto į vaiko patirtį, poreikius, interesus ir gebėjimus.

Uždaviniai:

skatinti vaiko savarankiškumą, iniciatyvą, kūrybiškumą, išbandyti save meninėje veikloje (dailėje, muzikoje, vaidyboje);

ugdyti neišplėtotą vaiko kalbą kaip saviraiškos, bendravimo, pažinimo priemonę;

skatinti veikti, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais;

saugoti ir stiprinti vaiko psichinę ir fizinę sveikatą, garantuoti jo saugumą.

ugdyti gebėjimą pasitikėti savimi, domėtis suaugusiais, žmonių sukurtais darbais, kultūros vertybėmis;

ugdyti pagarbą gamtai, tautos ir regiono kultūrai bei tradicijoms;

sudaryti sąlygas visapusiškam vaiko vystymuisi per pagrindinę jo amžiui veiklą - žaidimą.

UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

Ugdymo programos „Versmelė“ turinys orientuotas į svarbiausią pasiekimą – vaiko asmenybės brandinimą, taip pat į sėkmingą jo ugdymosi pažangą ir gerus pasiekimus visose pasiekimų srityse. Ugdymo turinys suskirstytas pagal raidos sritis, aprėpiant kompetencijas: pažinimo, socialinę, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninę. Jos glaudžiai tarpusavyje siejamos, integruojamos. Įvairiose srityse (pagal metų laikus) numatomos vaiko veiksenos bei veikla, jo pasaulio pažinimo ir saviraiškos būdai. Ugdymo turinys nėra baigtinis, tai vaiko patirčiai atviras turinys, kuris nuolat papildomas vaikų, jų tėvų ir pedagogų idėjomis. Sritis savaitei ar dviems, auklėtojos planuoja pagal situaciją, poreikį, vaikų sumanytą, pasiūlytą veiklą, spontanišką vaikų veiklą, laisvą vaikų pasirinkimą, auklėtojo inicijuojamą veiklą, atsižvelgiant į lopšelio darželio tradicijas.

Ugdymo turinys įgyvendinamas per visą vaiko buvimo laiką darželyje. Programoje numatytas ugdymo turinys – tai orientyras, nevaržantis pedagogo, leidžiantis jam kūrybingai organizuoti ugdomąją veiklą, ją vertinti ir koreguoti, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko amžių, patirtį, vaiko bei grupės individualumą. Pedagogai gali laisvai rinktis, lanksčiai, kūrybiškai taikyti siūlomą ugdymo turinį: planuoti veiklą, parinkti ugdomąją medžiagą, ugdymo(si) būdus, metodus bei priemones. Auklėtoja, parinkdama ugdymo(si) turinį, atsižvelgia į vaikų poreikius, tėvų lūkesčius, grupės aplinką. Ugdymo turinys visai grupei pritaikomas orientuojantis į bendrus grupę lankančių vaikų poreikius, ypatumus bei kompetencijas.

Ugdymo metodai.

Ugdymo programoje suplanuotą ugdymo(si) turinį numatoma įgyvendinti pasitelkiant šiuos ugdymo metodus:

- žaidimo metodas – skatina vaikų teigiamas emocijas, padeda formuoti socialinius įgūdžiams, natūraliu būdu sukonzentruoti dėmesį į ugdomąją veiklą;
- vaizdinis metodas – nukreiptas į vaizdinių formavimą apie vaikus supančio pasaulio objektus ir reiškinius;
- praktinis metodas – vaikams padeda per veiklą pažinti ir suprasti juos supančią aplinką;
- žodinis metodas (pasakojimas, pokalbis, diskusija) – suteikia galimybę perduoti informaciją;
- kūrybinis metodas – sudaro sąlygas vaikams reikšti ir įgyvendinti savo idėjas, ieškoti problemų sprendimo būdų;
- projekto metodas – vienas iš aktyviųjų metodų, skatinantis ugdymo turinio ir metodų kaitą, lanksčiai integruojant ugdymo sritis, individualizuojant ugdymą, jo turinį orientuojant į vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingų kompetencijų plėtojimą.
- informacinių komunikacinių technologijų naudojimo, ugdymo situacijų inicijavimo ir kiti aktyvieji ugdymo metodai.

Naudojami skatinimo-inicijavimo-motyvacinio, pagalbos-paramos metodai.

Vaikai įvairiais būdais ir metodais skatinami būti aktyviais, gebantys dalyvauti bendroje veikloje, originaliai mąstyti, spręsti problemas, dalyvauti konkursuose, išvykose, ekskursijose, pramogose.

Metodai nėra statiški, jie papildomi, atnaujinami atsižvelgiant į vaikų poreikius, pedagogų sumanymus, gerą patirtį, šeimos rekomendacijas.

Ugdymo(si) aplinka.

Ugdymo turinio įgyvendinimo sėkmingumą lemia ne tik tinkamas metodų parinkimas, bet ir ugdymo(si) aplinka. Pedagogas, atsižvelgdamas į ugdytinių amžių, poreikius, galimybes, kuria ir parenka ugdomąją aplinką, kuri turi atitikti šiuos kriterijus:

- saugi, atitinkanti sanitarinius - higieninius reikalavimus;

- skatinanti aktyviai veikti ir padedanti atsipalaiduoti;
- skatinanti vaiko savarankiškumą;
- padedanti aktyviai bendrauti;
- estetiška ir funkcionali;
- pritaikyta specialiųjų bei ypatingų gabumų vaikams;
- lengvai tvarkoma, keičiama, nuolat atnaujinama.

Ugdymo aplinka aprūpinta įvairiomis priemonėmis, skatinančiomis vaiko aktyvumą, norą pažinti, stebėti, kurti, tyrinėti, ieškoti, atrasti, bendrauti ir bendradarbiauti. Erdvės vaikų veiklai ir priemonės išdėstytos orientuojantis į vaikų interesus, kylančius sumanymus, žadina savaiminį perėjimą nuo vienos veiklos rūšies prie kitos. Kurama vaiko žaidimui ir kitai veiklai palanki aplinka, sudaromos sąlygos tyrinėjimams, eksperimentams, paisoma ugdytinių poreikių įvairovės, siūlomi ir taikomi skirtingi ugdymo(si) būdai ir tempas. Kiekviena grupė turi po du erdvius kambarius, kurie pritaikyti įvairiems vaiko poreikiams tenkinti. Veikia savaitinė grupė, todėl didelis dėmesys yra skiriamas vaikų globai. Vaikams suteikiama galimybė patiems aktyviai veikti, numatyti, ieškoti ir atrasti, spręsti problemas.

Ugdymo(si) priemonės.

Ugdymo uždavinių įgyvendinimui parenkamos tikslingos, veiksmingos, saugios ugdymo(si) priemonės:

vaizdinės ugdymo(si) priemonės, formuojančios tautiškumą (žemėlapiai, smulkioji tautosaka, tautinė simbolika ir kt.);

priemonės pažintinei veiklai (žmonių buities reikmenys, profesijų atributai, žaislai, transporto priemonės, įrankių rinkiniai, eismo ženklai, paveikslėliai, įvairūs stalo žaidimai ir kt.);

priemonės kalbos ugdymui (enciklopedijos, paveikslai, žurnalai, vaikiškos knygelės, pasakų įrašai ir kt.);

žaidimų ir kūrybos priemonės bei medžiagos - žaidimai ir žaislai socialinių įgūdžių raidai (siužetiniai, konstrukciniai, techniniai žaislai ir kt.);

priemonės meniniam ugdymui (tapymui, lipdymui, muzikavimui, vaidybai ir kt.);

judesiu (kamuoliai, šokdynės, čiužiniai, lankai ir kt.);

įranga (magnetinės lentos, širmos, kilimėliai, pagalvėlės ir kt.).

UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Ikimokyklinio ugdymo rezultatas yra vaikų pasiekimai. Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas ir apibendrinimas. Vertinimas atliekamas taip, kad garantuotų psichologinį saugumą, gerą vaiko savijautą, padėtų išgyventi sėkmės jausmą, motyvuotų ugdytis bei įveikti kliūtis.

Vertinimas vyksta nuo vaiko ikimokyklinės įstaigos lankymo pradžios, tęsiamas vaikui augant ir pereinant į kitą ugdymo(si) pakopą. Vertinimas vykdomas sistemingai. Jis vyksta nuolat, kad vaikas kiekvieną kartą neliktų nepastebėtas, o tėvai gautų aiškią ir savalaikę informaciją apie vaiką. Vaikas vertinamas ir pagal atskirų ugdymo sričių pasiekimus, aprėpiant penkias kompetencijas: pažinimo, socialinę, komunikavimo, meninę ir sveikatos. Vertinant atsižvelgiama į vaiko daromą pažangą, o ne į jo nesėkmes, laikomasi vertinimo ir jų pateikimo etikos reikalavimų, užtikrinamas jų laikymo saugumas.

Ugdymo pasiekimų vertinimo metodai ir būdai: stebėjimas, pokalbiai su vaiku natūralioje kasdieninėje aplinkoje, vaiko veiklos ir kūrybos produktų analizė, esant poreikiui atskiros ugdymo srities tyrimai, pokalbiai su vaiko tėvais. Auklėtoja nuolat stebi ir fiksuoja vaikų veiklą ar elgesį.

Ugdymo(si) pasiekimų vertinimo fiksavimas: Vaiko pasiekimai įvertinami du kartus per mokslo metus: rugsėjo mėnesį daromas pirminis įvertinimas, gegužės mėnesį – baigiamasis įvertinimas (apibendrinant pokyčius, įvykusius per mokslo metus). Prireikus atliekami tarpiniai

vaiko pasiekimų įvertinimai. Ugdymo pasiekimų vertinimo rezultatai fiksuojami grupuojant pagal Pasiekimų apraše pateiktas ugdymosi pasiekimų sritis. Vertinimo rezultatai aptariami individualiai pokalbiuose su tėvais, su mokyklos administracija, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogais, metodinės grupės susirinkimuose, Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose. Ugdymo pasiekimų vertinimo vykdytojai ir dalyviai: vaikai, tėvai, pedagogai.

Vertinimo medžiaga kaupiama individualiuose vaikų pasiekimų aplankuose. Juose kaupiami vaiko veiklos pėdsakai: dailės, kūrybiniai darbeliai, žodiniai pasakojimai, samprotavimai, rašytinės kalbos pavyzdžiai, elgesio situacijų aprašymai, pedagogų ar kitų ugdytojų atsiliepimai apie vaiko daromą pažangą, nuotraukos, kitas įvairių formų vaiko veiklos fiksavimas. Kaupiant pasiekimų aplanką atsižvelgiama į vaiko nuomonę.

Mokytojų tarybos posėdžiuose pedagogai pateikia bendrą informaciją apie grupės pasiekimus, siejant juos su grupės ugdymo tikslais ir uždaviniais, bei numatant ateities perspektyvą ir žingsnius.

NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas, 2005 m.
2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2014 m.
3. Monkevičienė O., Tarasovienė A., Bartkevičienė V., Matlašaitienė R., Gražienė V., Glebuviene V., Katinienė A., Rimkienė R., Juraitienė I., Aukštakalnytė D. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius. 2001.
4. Gražienė V., Rimkienė R. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Vilnius. 1993
5. Vaiko teisių konvencija. Lietuvos nacionalinis UNICEF komitetas. 2000.
6. Žukauskienė R. Raidos psichologija. Vilnius. 1996.
7. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
8. Vaikų brandumas mokyklai. Vilnius. 2001.
9. Piliuvienė A., Dailidienė N., Jakučiūnienė D. ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa. Vilnius: Visuomenės sveikatos ugdymo centras, 2003.
10. Adaškevičienė E. Mažųjų sporto abėcėlė. Kaunas. 1990.
11. Ikimokyklinuko gimnastika. Leidykla „Šviesa“, 2005.
12. Katinienė A. Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje. Vilnius. 1998
13. Gaižutis A. Estetinio ir meninio ugdymo programa. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 1996

PRITARTA

Juodupės lopšelio-darželio tarybos

2016 m. balandžio 19 d. protokoliniu nutarimu (Protokolas Nr. 2)

Ankstyvasis amžius (1–3 metai). Programoje išskirtos septynios raidos sritys.

Sritis	Vaiko veikla	Vaiko veiklos gebėjimų ir nuostatų apraiškos
Gyvenimo įgūdžiai	Plaunasi rankas, veidą, mokosi naudoti muilą, šukas.	Geba naudotis higienos reikmėmis: muilu, rankšluosčiu, šukomis. Suaugusių pagalba atsiraitoja rankoves, geba savarankiškai nusišluostyti, pakabina rankšluostį į vietą.
	Savarankiškai valgo ir geria.	Geba savarankiškai pavalgyti, taisyklingai laiko šaukštą, geria iš puoduko, laikant jį viena ranka, pristumia kėdutę prie stalo, padėkoja, naudojami servetėle.
	Nusirengia, apsirengia.	Dalinai geba apsivilkti, nusivilkti, atsegęs drabužius. Bando sagstyti sagas, aunasi batus, apsimauna kepurę, velkasi striukę.
	Savarankiškai juda erdvėje, pasiekia norimus daiktus, žaidžia, elgiasi pagal nusistovėjusias taisykles, daug šneka, klausinėja, išreiškia norus, pirštais rodo, kiek jam metų.	Geba valingai kontroliuoti judesius, laikytis nusistovėjusios tvarkos, reikšti savo norus, ketinimus.
	Prašo pagalbos nugriuvus, paslydus, įsidūrus ir t.t., aptaria nelaimingus atsitikimus gatvėje, namuose, prie vandens, klauso suaugusiojo pasakojimų, kaip išvengti nelaimių.	Geba suvokti, kad gerai pažįstami žmonės palankūs ir geranoriški.
Piramidės žiedus sudėlioja pagal dydį, grupuoja vienarūšius daiktus pagal vieną požymį (dydį, formą, spalvą), atlieka tiesioginius ir atvirkštinius veiksmus su daiktais: išdėlioja, surenka, išima, sudeda, deda daiktus mažėjančia ir didėjančia tvarka.	Geba grupuoti daiktus pagal vieną požymį (spalvą, formą, dydį, panašias savybes). Skiria sąvokas mažai ir daug. Geba išrikiuoti daiktus į eilę. Geba įvairiai eksperimentuoti, veikti su žaislais ir daiktais.	

	Stebi augančius medžius, lauko ir kambarines gėles, nusako jų skiriamuosius požymius (žolė žalia, žema, medis aukštas ir t.t.)	Geba stebėti ir įgyti žinių apie augalus, gyvūnus, gamtos reiškinius.
	Stebi ir nusako, koks yra oras, rodo ir pavadina gyvūnų kūno dalis, pamėgdžioja gyvūnų ir paukščių balsus. Veiksmai su žaislais, pereinantys į žaidimą.	Geba nusakyti, koks oras (lyja, sninga, šviečia saulė ir t.t.). Dalinai geba nusakyti būdingiausias metų laikų požymius.
	Grožinės literatūros ir muzikinių kūrinėlių pagalba susipažįsta su daržovėmis, vaisiais. Aiškinasi, kokius produktus mėgsta vaikai, aptaria, ką sveika ir ką nesveika valgyti. Ragauja daržoves, vaisius, uogas ir apibudina juos: kartus, saldus, rūgštus ir t.t.	Skiria, pavadina daržoves, vaisius. Juos lygina tarpusavyje (spalva, dydis, skonis, kvapas). Žino, kad sveika valgyti daug vaisių ir daržovių. Vertina maistą pagal turimus įpročius.
Savęs ir kitų pažinimas	Pavadinus vardu, vaikas atsiliepia, pasako savo vardą, parodo į save pirštu. Atpažįsta save veidrodyje, piešia save, vedžiodamas pirštuku pagrindines kūno dalis: galvą, pilvą, rankas, kojas. Bando piešti popieriaus lape žmogų, save, mamą, tėtį, brolių ir t.t. Atpažįsta save, savo šeimos narius nuotraukose (mamą, tėtį, sesę, brolių, senelę, šuniuką, katytę).	Geba suvokti save kaip asmenį. Žino savo vardą, atpažįsta save, savo daiktus. Suvokia savo šeimą. Žaidžia greta kitų vaikų ir su kitais vaikais.
	Įvairios veiklos metu sužino apie jį supančius žmones.	Geba orientotis artimiausioje aplinkoje, tinkamai elgtis, laikosi tvarkos ir švaros grupėje. Geba įsiminti daiktų vietą.
	Įvairios veiklos metu susipažįsta su aplinkoje pasitaikančiais pavojais.	Geba suprasti apie elementariausią savisaugą (nelipti aukštai, neliesti aštrių daiktų). Geba kreiptis pagalbos į suaugusįjį.

	Susipažįsta su artimiausia aplinka.	
	Žiūri paveikslėlius, paženkliną savo nuotaiką parinkdamas, kuriame vaizduojamas linksmas, rimtas, liūdnas veidelis, pavadina vidinius išgyvenimus ar pojūčius (linksma, skauda, skanu), kontrastingai reiškia emocijas, greitai keičia nuotaiką, klauso paprastų nurodymų (nenori eiti į patalpą ar iš jos, bet paprašytas duoti ranką sutinka būti vedamas), dažniau supranta, kokio elgesio iš jo tikimasi (pasiūlius eiti į lauką, aunasi, rengiasi).	Geba valdyti kai kuriuos jausmus, pavadinti juos žodžiais, reguliuoti savo elgseną.
	Savo žaislus, drabužius, kitus daiktus, deda į savo spintelę, kartu su suaugusiu dalyvauja grupės tvarkyme, prieina prie žaidžiančiojo vaiko, kartoja jo veiksmus (glosto lėlei galvytę, deda kaladėlę), keletą minučių dalyvauja kito vaiko žaidime, dalijasi žaislais.	Geba skirti savo asmeninius daiktus, domėtis žaidimu, būti grupės nariu.

	<p>Žaisdamas imituoja suaugusiųjų veiksmus, pasirenka mamos, gydytojo, auklėtojos, vairuotojo, kirpėjos ir kt. vaidmenis. Mėgdžiodamas auklėtoją pasisveikina, atsisveikina, sako „ačiū“, „prašau“. Stebėdamas auklėtoją, imituoja jos elgesį ir veiksmų eiliškumą: tvarko žaislus, plauna rankas, ieško savo rankšluosčio, savo vietos prie stalo, savo spintelės, žino savo lovytę.</p>	<p>Žaidžia greta kitų vaikų ir su kitais vaikais. Paprašytas geba elgtis tinkamai, supranta, kai jam dėkojama už pastangas, vertina dėmesį ir paskatinimą, kurio dėka daro didesnes pastangas. Stengiasi elgtis tinkamai, supranta, kai suaugęs nepatenkintas jo elgesiu, stengiasi pasakyti, kodėl jis taip elgiasi, mėgdžioja kitus gerus ir net blogus pavyzdžius.</p>
Judėjimas ir sveikata	<p>Juda nesusidurdamas su kitu vaiku, reaguoja į garsinį signalą, keičia judesių tempą, kryptį, pobūdį pagal žodį, muziką, signalą, atlieka veiksmus su sporto inventoriumi, susitvarko priemones, judesiais improvizuoja gamtos reiškinius, žmonių darbus, gyvūnus, augalus, derina savo judesius su bendraamžiais.</p>	<p>Geba orientuotis erdvėje, reaguoti į signalus, keisti judėjimo kryptį, atlikti judesius su daiktais, judesiais pavaizduoti veiksmus ir reiškinius.</p>
	<p>Eina paskui auklėtoją, apeina daiktus, eina poromis, ant pirštų galų, pereina nuo ėjimo prie bėgimo, bėgioja įvairiomis kryptimis, bėga tarp dviejų linijų, eina tiesiu ir vingiuotu takeliu, gimnastikos soleliu keturpėsčia, ropoja, prašliaužia, lipa per kliūtis, laipioja kopėtelėmis, žaidžia įvairius</p>	<p>Geba būti aktyvus: eiti, bėgti, šuoliuoti, ridenti, mesti, šliaužti, laiptoti, išlaikyti pusiausvyrą, domėtis žaidimu, pamėgdžioti ir modeliuoti žaidime įvairias gyvenimo situacijas, suaugusiųjų veiksmus, kalbą, žaisti vienas šalia kito, drauge, derinti tarpusavio veiksmus, laikytis tam tikros žaidimo tvarkos, žaisti kūrybinius žaidimus.</p>

	žaidimus, žodžiais nusako savo veiksmus, siekia veiklos rezultato, laikosi žaidimo taisyklių.	
	Vardija kūno dalis, jas rodo, žiūri paveikslėlius ir aptaria žmonių išvaizdą, išsiaiškina žmonių panašumus ir skirtumus, pratinasi naudotis servetėle, kosėdamas ir čiaudėdamas prisidengti burną nosine, vartoja žodžius „aš pats“, atkakliai atlieka tą patį veiksmą: sega sagą, varsto batų raištelius.	Geba papasakoti apie kūno sandarą, pasirūpina savo asmens higiena.
	Ridena, mėto, gaudo kamuolį įvairios veiklos metu.	Geba mesti kamuolį į tolį, aukštyn, į grindis, draugui ir jį sugauti. Ridenti kamuolį vienas kitam, jį sulaikyti iš įvairių padėčių: sėdint, pritūpus. Mesti kamuolį į krepšį, lanką ir įvairius horizontalius taikinius. Mėtyti akmenukus, kankorėžius ir kt. nurodyta kryptimi.
	Važinėjasi triratuku, paspirtuku.	Geba važinėti triratuku, paspirtuku įvairiomis kryptimis, apvažiuoti kliūtis, nuvažiuoti iki nurodytos vietos.
	Važinėjasi rogutėmis.	Geba tempti rogutes už virvutės, jas stumti. Geba važinėti žaislus, nusileisti nuo nedidelio kalnelio.
	Įvairios veiklos metu žaidžia ramius ir judrius žaidimus.	Geba orientuotis aplinkoje, laikytis nesudėtingų žaidimų taisyklių, atlikti įvairius judesius. Kas rytą atlieka rytinę mankštą. Geba atlikti bendrojo lavinimo pratimus pagal siužetą ir su įvairiomis priemonėmis. Geba judėti tyliai arba garsiai, išreiškia savo emocijas įvairiais būdais ir įvairiomis priemonėmis. Greitai reaguoja į įvairias emocijas.
Žaidimai	Atlieka veiksmus su daiktais, siužetiniais žaislais.	Geba manipuliuoti su daiktais, surasti daikto paskirtį, jo vartojimo būdą. Geba atlikti susijusius veiksmus (mauti piramidės žiedus, surinkti abiejų dalių matriošką ir kt.), atlikti veiksmus su įrankiais: plaktuku kalti kaištukus, atsuktuvu sukti varžtus, meškere gaudyti žuvytes ir t.t.
	Veiksmai su žaislais pakaitalais. Pradedama žaisti siužetinius žaidimus.	Geba daiktus naudoti tam tikram tikslui: kubelius – bokšteliu, antklodę – lėlei užkloti ir panašiai, suteikdamas jiems tariamas prasmes. Geba sujungti kelis tarpusavyje susijusius veiksmus: pamaitinti lėlę, ją paguldinti, vėžinti vežimėliu ir t.t.
	Žaidžia statybinius–konstrukcinius žaidimus	Geba naudoti žaislus pakaitalus (kaladėle lygina, pagaliuku maišo ir kt.). Geba keletą žaidybinių veiksmų sujungti į vieną siužetą (lėlė miega, rengiasi, prausiasi, pietauja, eina pasivaikščioti ir t.t.). Bando žaisti 2–3 vaikai greta ir kartu.

		Žaidžia įsivaizduojamus žaidimus, susitapatina su suaugusiais, vaikais, gyvūnais prisiimdamas jų vaidmenį ir atitinkamą elgesį.
	Žaidžia didaktinius žaidimus.	Geba rūšiuoti, grupuoti, lyginti daiktus, atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais. Naudojasi daiktais, įrankiais, geba veikti su jais: dėlioti, slėpti, surasti ir t.t.
	Žaidimai, inscenizacijos (socialiniai žaidimai).	Bando imituoti, inscenizuoti žinomus literatūros kūrinius, pasakas. Žaidžia savo sukurtus žaidimus (sūpuoja lėlytę).
Kalba ir bendravimas	Stebi kalbantįjį, jo veido išraišką, paprašytas apkabinti – apkabina, paliesti - paliečia, atnešti - atneša, paklaustas, kur yra daiktas, parodo paveikslėlyje, klausosi kūrinių ir pasakojimų apie tai, kas jam pažįstama ir artima.	Geba rodyti susidomėjimą kalba, suvokti nesudėtingus nurodymus, klausimus, paaiškinimus.
	Daiktus, veiksmus ir būsenas vadina tikraisiais pavadinimais (pvz., ne „au au“, o „šuo“), skiria ir pavadina įvairaus amžiaus ir lyties žmones, daiktus, esančius kambaryje ir lauke, transporto priemones, paukščius ir gyvūnus, augalus, žmonių ir gyvūnų veiksmus.	Geba pavadinti artimiausios aplinkos daiktus, veiksmus, jų savybes, reiškinius.
	Vartoja įvardžius prieveiksnius (čia, ten), būdvardžius (didelis, mažas, skanus, linksmas ir t.t.), sudarytose situacijose kalba dialogine kalba, klauso literatūros kūrinių, kalba apie tai, ką išgirdo, atsakinėja į pateiktus klausimus, deklamuoja neilgus eilėraščius.	Geba dalyvauti pokalbyje, kalba 3-4 žodžių sakiniais.

	<p>Atsineša knygą, prašo paskaityti, įvardija iliustracijose pavaizduotus veikėjus, spontaniškai keverzoja: kreidele brauko, pripiešia visą lapą įvairių ženklų.</p>	<p>Geba domėtis tekstu ir iliustracijomis, pats piešia ir rašo.</p>
Kūrybiškumas	<p>Varto knygas, aptaria iliustracijas, klausosi suaugusiojo pasakojimo apie daiktus, jų savybes, brūkšniuoja, baksnoja pieštuku per visą lapą, tapo guaše pamirkytu pirštuku, tepa dažus teptuku, pasakoja, ką „nupiešė“, minko, volioja lipdymo medžiagą.</p>	<p>Geba gėrėtis gražiais daiktais, vaizdais, išbandyti ir išreikšti save įvairiomis meninės veiklos priemonėmis ir medžiagomis, tapyti, minkyti, volioti lipdymo medžiagas.</p>
	<p>Plėšo iš balto, spalvoto popieriaus atsitiktines formas, bando klijuoti paruoštas formas, laisvai eksperimentuoja pateiktais šampeliais (bulvės, morkos, kempinės ir kt.).</p>	<p>Geba konstruoti iš popieriaus ir atsitiktinių medžiagų, kirpti žirkliemis, plėšyti, klijuoti, šampuoti.</p>
	<p>Susipažįsta su piešimo priemonėmis, pratinasi orientuotis popieriaus lape: piešia lapo viduryje, braižo spindulius į visas puses, susikertančias, vertikalias. Piešia taškelius, brūkšnelius, horizontalias linijas, didelius ir mažus apskritimus, vaizduoja nesudėtingos formos daiktus, reiškinius – saulutę, dangų, pievą, sviedinuką ir kt. Teplioja, piešia atskiras kūno dalis:</p>	<p>Geba piešti, tapyti, vaizduoti įvairius ženklus: taškelius, brūkšnelius, apskritimus, linijas ir t.t. Bando uždažyti plokštumos dalis. Geba naudotis pieštukais, flomasteriais, vaško kreidelėmis, teptukais, guašo dažais, akvarele.</p>

	katinėliui ūsus, pėdutes ir t.t.	
Muzika	Muzikos klauso aktyviai: judinant, sūpuojant, kaupia muzikinius išpūdžius, „atranda“ garso savybes (ilgumą, aukštumą, stiprumą, tembrą), balsu reiškia įvairius garsus, bando padainuoti bent vieną ar kelis garsus iš eilės, muzikuodamas mėgsta kartoti daug kartų tą patį kūrinėlį įvairiai varijuodamas, per muziką išgyvena nuotaiką, groja vaikiškais muzikiniais žaislais.	Geba klausytis įvairios muzikos įrašų, mėgdžioti gamtos garsus, išreikšti juos intonacija, judesiu, pamėgdžioti muzikos garsumo, aukščio, tembro ir kitus pokyčius, balsu išreikšti įvairius garsus, atlikti judesius pagal muziką, groti muzikiniais žaislais.
	Reaguoja į muzikos nuotaiką.	Geba reaguoti į muzikos nuotaiką: linksma, liūdna, lėta, skambi, apibūdina savais žodžiais: Lėlytė – šoka, verkia, meškiukas – eina, trepsi ir t.t.
	Dainuoja paprastas, nesudėtingas, trumpas daineles.	Geba dainuoti trumpas, nesudėtingas daineles, daug kartų kartu su auklėtoja.
	Klausosi muzikinių žaislų skambėjimo (barškučio, būgnelio, varpelio ir t.t.), juos atpažįsta. Groja vaikiškais muzikiniais žaislais.	Geba klausytis muzikinių žaislų skambėjimo, geba groti barškučiais, būgneliais, švilpynėmis.

Eil. Nr.	Kompetencija	Žingsniai	Gebėjimai ir žinios (pasiekimai)	Vaiko veikla
1.	Emocinis ir socialinis ugdymas(is)			
1.1.	Savivoka ir savigarba	1 žingsnis	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.	Tyrinėja save veidrodyje, tapatina su draugais. Įvardina berniuką, mergaitę. Pasako savo vardą. Žaidžia vardų žaidimus: atsiliepia, pašauktas vardu; padrąsintas, save vadina vardu; pasako vardą kitam, parodydamas pirštukais metus. Žaidžia įvairius žaidimus su veidrodžiu. Skiria save, rodo nuotraukose šeimos narius, brolių, sesę ir kitus, darželio darbuotojus, grupės draugus, tam tikros profesijos žmones. Aiškinasi, kad kiekvienas žmogus turi šeimą, namus, atlieka tam tikrus darbus, kurių rezultatais mes naudojames. Mokosi papasakoti apie save, pasakyti savo vardą, piršteliais parodo savo amžių. Vardina žmogaus kūno dalis, aiškinasi, kam reikalingos kojos, ausys, akys ir kt. kūno dalys. Mėgdžioja suaugusiojo rodomus judesius, imituoja gyvūnų kūno dalių judesius.
2 žingsnis	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugęs draudžia tai daryti.			
3 žingsnis	Kalba pirmuoju asmeniu „Aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu - pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5-6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.			
4 žingsnis	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis, ir kaip jaučiasi, ko nori kitas. Supranta, kad suaugęs negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu. Mano, kad jis yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.			
5 žingsnis	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės			

			<p>nuotraukose, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras/moteris (tėvelis/mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys. Apibūdina savo išvaizdą, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.</p>	<p>augdami. Kuria knygelę apie save, įsegdami savo paties pieštą autoportretą, draugų, auklėtojos, tėvų, kitų šeimos narių pieštus portretus su užrašytais žodžiais apie jį; gretina portretus, svarsto, ar panašus, kokį patį mato save pats ir kokį mato kiti. Tyrinėja savo ir kitų žmonių panašumus ir skirtumus, pomėgius, analizuoja savo elgesį įvairiose situacijose. Sudaro savo gyvenimo liniją iš piešinių, paveikslėlių, nuotraukų. Kuria savo galimybių „saulę“, ant spindulių rašydami, ką gali. Demonstruoja savo fizinių galimybių, pozų, judesių tobulumą, išradingumą žaisdami, veikdami su daiktais. Dalyvauja įvairioje veikloje (meninė, sportinė, gamtos, aplinkos pažinimo, techninė, žygiai, talkos ir kt.), kurioje atskleidžia geriausias savo savybes. Apie savo veiklą pasakoja suaugusiems ir vaikams, džiaugiasi, rodo, ką nuveikęs. Žaidžia „komplimentų“ žaidimus, pastebėdami ir įvertindami vienas kito gerąsias savybes. Stebi, tyrinėja, apmąsto, vaizduoja, komentuoja grupės, šeimos, bendruomenės gyvenimą. Klausosi kūrinėlių, diskutuoja apie gražų šeimos narių bendravimą, pagarbą, rūpinimąsi vieni kitais, vaikų, senelių bei tėvų panašumą. Žiūrinėja knygeles, savo šeimos nuotraukas, įvardina šeimos narius, iš žaislų sudaro šeimos variantus. Kalba, judesiais, mimika išreiškia meilę šeimos nariams. Aiškinasi šeimos narių giminytės ryšius (dukra, anūkė ir t.t.), sudaro savo šeimos medį. Laikosi šeimos ir bendruomenės narių susitarimų, tvarkos. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Diskutuoja apie gimtinę, Tėvynę, domisi tradicijomis, papročiais, vietinėmis šventėmis, dalyvauja jose. Atpažįsta, atkartoja girdėtą informaciją iš gimtojo miesto istorijos.</p>
		6 žingsnis	<p>Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam ir atsakingai pasirinkti. Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.</p>	
1.2.	Emocijų suvokimas ir raiška	1 žingsnis	<p>Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo nerimą, atsiskyrus nuo tėvelių, džiaugiasi jam sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.</p>	<p>Žaisdamas, bendraudamas išreiškia savo jausmus ir norus. Kalba apie jausmus, žiūrindamas paveikslėlius, nuotraukas, piešinius, knygų iliustracijas. Išdarinėja grimasas žvelgdamas į veidrodį. Žaidžia žaidimus, kuriuose reikia pasakyti, ką mėgsti, kaip jautiesi, su koku žaislu nori žaisti.</p>
		2 žingsnis	<p>Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga</p>	

		greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kitų džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	Žiūri nuotraukas ir pasako, kur mergaitės, o kur berniukai. Savo jausmus išreiškia bendraudamas ir žaisdamas vaizduotės žaidimus. Žaidžia žaidimus, per kuriuos pasako, kaip jis jaučiasi, ką jis mėgsta, su koku žaislu nori žaisti. Vartoja „aš“, „mano“, „man“ - „Aš noriu lėlės“. Vartoja kai kuriuos vertinimo žodžius: „Agnė gera“, „Agnė bloga“, vėliau - „Aš - gera“. Savo elgesį vaikas vertina, atsižvelgdamas į pritariančią ar nepritariančią suaugusiojo veido išraišką. Nenoriai dalinasi savo žaislais, asmeniniais daiktais. Atsisveikina ir pasisveikina su šeimos nariais, sako ačiū, prašau. Žaisdamas su kitais reiškia palankumą, pasitenkinimą. Naudoja siužetinius žaislus, daiktus - pakaitalus. Domisi vaikais, ieško draugo žaidimui. Noriai žaidžia su suaugusiuoju, atkartoja jo veiksmus. Žaidžia žaidimu plėtojančius socialinę patirtį. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus.
	3 žingsnis	Pradedą atpažinti, ką pats jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedą naudoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoją. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	
	4 žingsnis	Pradedą suprasti, kad skirtingose situacijose jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadiną pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Ima suvokti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, iš dalies į juos įsijaučia ir dažnai tinkamai į juos reaguoją. Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos.	Tyrinėją savo ir kitų nuotaikas: linksmas, liūdnas, aiškinasi veido išraiškos mimikas: „nusiminęs“, „piktas“, „verkiantis“, „džiugus“. Stebi, aiškinasi, pajaučia, išgyvena, kad visi žmonės patiria jausmų, emocijų, minčių: gali džiaugtis ir pykti, būti laimingi ir nelaimingi. Aiškinasi, kokia mimikos komunikacinė reikšmė, ją naudoja saviraiškai: šypsena, linksmos akys, ašaros, susiraukęs, piktas veidas. Stebi jas veidrodyje. Atlieka mimikos pratimus (prieš draugą ir prieš veidrodį): šypsosi sau, draugui; nustemba (pakelti antakius); vaizduoją pyktį (suraukti kaktą); baimę (išplėsti akis); įniršį (išsišiepti rodant dantis); pasibjaurėjimą (patempti apatinę lūpą); „beždžionėlę“ (šypsotis ištempus ausis). Klausosi kūrinėlių apie jausmus, nuotaikas, svarstydami, iš ko galima suprasti, kad kitam linksmas, liūdnas, piktas, skaudus. Iš vaikų balsų įrašų bando nuspręsti, kokios jie nuotaikos. Tyrinėją ir aiškinasi, kaip kūnas reaguoją į skausmą. Išreiškia savo savijautą, norus žodžiais, įvardina savo emocines būsenas bei jų priežastis įvairiose gyvenimo situacijose. Užbaigia frazes „Man patinka, nes...“, „Aš laimingas, nes...“ ir kt. Naudoją „nuotaikų lentą“: gamina veidukus, simbolines nuotaikų korteles ir vaizduoją tam tikrą išraišką, savo nuotaiką,
	5 žingsnis	Apibūdina savo jausmus ir situacijas, kuriose jie kilo. Vis geriau supranta kitų jausmus ir tinkamai į juos reaguoją. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais.	
	6 žingsnis	Pavadiną bei apibūdina savo jausmus, juos sukėlusias situacijas ar priežastis.	

			Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas ir tinkamai reaguoja. Dažniausiai geranoriškai nusiteikęs kitų atžvilgiu. Supranta, kad gali pats kontroliuoti kilusių jausmų raišką, stengiasi tinkamais būdais, neskaudindamas kitų, reikšti jausmus.	skaičiuoja ir nusprendžia, kokia nuotaika vyrauja grupėje. Liūdniems, piktiems vaikams padeda patarimų korteles (simbolius). Kitiems reiškia supratimą, užuojautą tinkama balso intonacija. Simboliniais paveikslėliais ženklina knygelėse, siužetiniuose paveikslėliuose pavaizduotų žmonių, gyvūnų nuotaiką. Kuria nuotaikingų veidų paveikslą. Žaidžia spalvų kortelėmis, spalvotomis skarelėmis, pasakydami, kokios spalvos tą dieną nuotaika. Klausosi skirtingos nuotaikos muzikos kūrinių, jas išreiškdami spalvomis, linijomis, formomis. Žaidžia saviraiškos žaidimus, iš judesių, mimikos spėdami, kas ką veikia, kaip jaučiasi, įsitikindami, kad kūno kalba galima daug ką išreikšti. Kasdienės, ugdomosios veiklos, pasivaikščiojimų, išvykų bei ekskursijų metu, bendraudami rodo jautrumą kitiems. Domisi draugo savijauta, stebi, kada kitam liūdna, skauda, gera ar linksma, nuramina, džiaugiasi kartu. Paguodžia kitus myluodami, sūpuodami, maldydami, žaidindami, juokindami.
1.3.	Savireguliacija ir savikontrolė	1 žingsnis	Trumpam susitelkęs apžiūrinėja, klausosi, čiupinėja. Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas.	Laiku valgo, eina į lauką pasivaikščioti, laiku miega, žaidžia ir t.t. Pripranta prie ritualų ir jų laikosi. Ieško emocinio supratimo, auklėtojos (lipa ant kelių, prašosi paimamas ant rankų) ir bendraamžių palaikymo. Reiškia savo emocijas, pasitenkinimą, palankumą kitam: šypsosi, juokiasi, glosto, apkabina, bučiuoja, vadina vardu. Siekia geros savijautos, pasakoja apie save, savo aprangą, šeimą. Domisi patrauklia veikla, gerai jaučiasi grupės aplinkoje. Žaidžia emocinius (klykavimo, mylavimo) žaidimus. Gina save protestuodamas: garsiai verkia, bėga šalin, prieštarauja („ne, nenoriu“).
		2 žingsnis	Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas.	
		3 žingsnis	Atkakliai laikosi savo norų. Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdienine tvarka bei ritualais. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir draudimų. Nueina šalin, jeigu kas nepatinka, atsisako bendros veiklos, nekalba. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus.	
		4 žingsnis	Primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų	

			<p>vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių. Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Ramioje situacijoje įvardina savo ar kito netinkamo elgesio galimas pasekmes, bando laikytis tinkamo elgesio taisyklių.</p>	<p>elgesio įvairiose situacijose taisykles. Tyrinėja savo ir kitų elgesį, atlieka kai kuriuos įpareigojimus, nurodymus. Kuria, aptaria grupės elgesio taisykles. Klausosi kūrinėlių, diskutuodami apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius bei jų pasekmes, samprotaudami, kaip patys pasielgtų panašioje situacijoje. Žaisdamas, bendraudamas mokosi elementarių savikontrolės įgūdžių. Atlikdami tą patį darbą netrukdo dirbančiam šalia, tariasi dėl bendrų veiksmų, derina savo interesus. Aiškinasi, kad ne visada visi norai yra patenkinami, kad kiti žmonės irgi turi savo jausmus ir norus. Diskutuoja apie tai, kad būtina valdyti savo poreikius, jausmus, kad netinkamas elgesys, žodžiai įžeidžia kitus. Diskutuoja apie bendravimą, kilusius ginčus su draugais, kaip juos taikiai spręsti. Žaidybinių situacijų metu ieško konfliktų sprendimo būdų. Vaizduoja tinkamus ir netinkamus poelgius, įsijausdami į „draugo“, „svečio“, „brolio“ ar kt. vaidmenis. Užsidėję „kalbančius akinius“ komentuoja, ką grupėje matė, pastebėjo, patyrė gero, ko nenorėtų matyti. Dėlioja siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš paveikslėlių. Žaidžia bendrus žaidimus, laikosi žaidimo taisyklių, veikia šalia kitų atsargiai, netrukdydami, gerbdami jų privatumą. Kultūringai bendrauja su visais vaikais, padėkoja, pasisveikina, atsisveikina. Žaidžia žaidimus, kuriuose pasirenka, ar vykdyti sugalvotus, apgaulingus kvietimus, siūlymus, ar atsispirti, nes juose slypi pavojai, galintys pakenkti pačiam ir kitiems. Kaupia gerų darbų, gerų poelgių kraitelę, simbolinėmis kortelėmis pažymėdami atliktus gerus darbelius, dėkodami draugams už gerus jų poelgius. Dovanoja vienas kitam pasigamintus „švelnukus“, „užaugina“ „gerumo medį“, ant jo kabindami gerumo, padėkos, linkėjimų žodžius. Aiškinasi, kokiais būdais galima sumažinti pyktį, įniršį, išbando tai praktiškai. Naudoja žaidimus: mylavimus, juokinimus ir kt.</p>
		5 žingsnis	<p>Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Lengviau priima dienos ritmo pasikeitimus. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Primenant kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų kontrolės.</p>	
		6 žingsnis	<p>Dažniausiai savarankiškai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.</p>	
1.4.	Santykiai su suaugusiais	1 žingsnis	<p>Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jo kalbinamas, žaidinamas. Verkia atsiskirdamas nuo tėvų,</p>	<p>Tvarkosi savo žaidimo vietą, padeda draugams ar auklėtojui. Deda daiktus ir žaislus į jiems skirtas vietas. Žaisdamas su kitais reiškia palankumą, pasitenkinimą. Naudoja siužetinius</p>

		padedamas pedagogo nurimsta ir išitraukia į veiklą.	žaislus, daiktus-pakaitalus. Noriai žaidžia su suaugusiuoju, atkartoja jo veiksmus. Žaidžia žaidimus plėtojančius socialinę patirtį. Mėgsta drauge veikti su suaugusiu (žaisti, vartyti knygeles, ridenti kamuolį, statyti bokštą ir kt.). Mėgdžioja suaugusiųjų, brolių, seserų veiksmus, kalbą, poelgius. Mimika, gestais išreiškia meilę, nuotaiką, nerimą, pyktį, susierzinimą, kalbę, gėdą. Žodžiu išreiškia norus.
	2 žingsnis	Parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo besirūpinančiu suaugusiuoju, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Geba padėti suaugusiam tvarkyti žaislus.	
	3 žingsnis	Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko juo besirūpinančių suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai juo besirūpinantis pedagogas yra šalia jo arba matomas netoliese.	
	4 žingsnis	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės pedagogais, bendradarbiauja su jais: kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai priima pedagogo pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kasdieninėse situacijose stengiasi laikytis suaugusiojo nustatytos tvarkos bei elgesio taisyklių, tačiau supykęs, susijaudinęs gali nepaklusti, priešintis.	
	5 žingsnis	Drąsiai bendrauja su pažįstamais ir mažiau pažįstamais žmonėmis grupėje. Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus ir	
			Stebi suaugusiųjų gyvenimą, diskutuoja apie žmonių darbą, šeimą. Seka suaugusiųjų pavyzdžiu, iš jų mokosi, kreipiasi pagalbos, patarimo, klausinėja, išklauso, rodo savo darbelius, džiaugiasi savo pasiekimais. Kviečia kartu veikti, žaisti. Bendrauja su jais pagarbiai, kultūringai. Dalinasi išpūdžiais, kaip padeda suaugusiems ir šeimos nariams. Įsiklauso į suaugusiųjų siūlymus, patarimus, atlieka nedidelius įpareigojimus. Aptaria, kuria bendravimo su aplinkiniais elgesio taisykles. Klausosi suaugusiųjų pasakojimų, sekimo, deklamavimo, skaitymo, dainų, lopšinių. Susipažįsta su įstaigoje dirbančiais žmonėmis, jų veikla, aiškinasi, kuo jie svarbūs, kodėl reikia gerbti jų darbą. Žaidimų metu imituoja, išbando suaugusiųjų darbus, atitinkamoms situacijoms tinkančius elgesio būdus. Dalyvauja susitikimuose su įvairių tarnybų, įstaigų, profesijų žmonėmis, lankosi tėvų darbovietėse, muziejuose, parodose, dalyvauja šventėse, spektakliuose, koncertuose ir kt., bendrauja su kitų vaikų šeimos nariais,

			<p>bendrą veiklą. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas - atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi suaugusiojo nustatytų elgesio taisyklių, susitarimų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.</p>	<p>mažai ar visai nepažįstamais žmonėmis. Diskutuoja, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, kuria žaidybines situacijas, kaip negalima elgtis. Aiškinasi pavojingas situacijas, aptaria, į ką reikėtų kreiptis pagalbos. Domisi žmonėmis, kurie rūpinasi žmonių saugumu: policininkais, gaisrininkais, gydytojais. Susipažįsta su jų profesija, aiškinasi, kokiais telefono numeriais juos galima iškviešti.</p>
		6 žingsnis	<p>Nusiteikęs geranoriškai ir pagarbiai bendrauti su suaugusiais. Susitaria su juo besirūpinančiais suaugusiais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdieninėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimėi.</p>	
1.5.	Santykiai su bendraamžiais	1 žingsnis	<p>Patinka būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.</p>	<p>Žaidžia, neatiminėja žaislų, netrukdo draugams, neskriaudžia ir netrukdo aplinkiniams, veikia draugiškai, dalinasi žaislais, džiaugiasi savo ir kitų žaidimu ar darbo rezultatais. Domisi vaikais, ieško draugo žaidimui. Bendradarbiauja žaidžiant, mokosi suprasti draugo ketinimus, spręsti ginčus. Bando sulaikyti neigiamus jausmus. Draudimų dažnai nepaiso. Individualiai ir grupelėmis klausosi skaitymo. Domisi suaugusiais, esančias grupėje, atsako į pakalbimą. Domisi kitais vaikais, pats ieško draugo žaidimui. Dažnai konfliktuoja (ima tą patį žaislą, atima). Taikliausiai žaidžia 2-3 vaikai. Reiškia palankumą: šypsosi, glosto, bučiuoja, vadina vardu ir k t.</p>
		2 žingsnis	<p>Žaidžia greta kitų vaikų, stebi jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus. Duoda žaislą kitam, jį ima iš kito, supykęs atima žaislą iš kito, jam suduoda.</p>	
		3 žingsnis	<p>Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau</p>	

		kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.	Savo teises gina protestuodamas. Pradedą domėtis vienas kitu: pavadina žaislus, veiksmus, prašo, komentuoja.
	4 žingsnis	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus. Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus. Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nepastovius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	Diskutuoja apie draugus ir draugystę, domisi jų darbais, daiktais, žaislais, sumanymais, jausmais, nuomone. Aiškinasi sąvoką „draugas“, įvardina artimiausius draugus. Surengia „minčių lietu“ apie tai, koks yra tikras draugas, kaip vaikai jaustųsi vienui vieni. Aiškinasi, jog draugai atrodo įvairiai, turi skirtingas ar panašias savybes: būna draugiški, išradingi, kantrūs, kartais užsispyrę. Ruošia standą apie draugų talentus, piešdami, paveikslėliais žymėdami, ką kiekvienas daro geriausiai. Kartoja susitikimo ritualus, perduodami vienas kitam grupės simbolį, kreipdamiesi vardu, pasilabindami, vartodami liaudiškus pasveikinimus, palinkėjimus. Domisi patarlėmis, priežodžiais apie šiltus žmonių santykius. Vardija, kieno koks daiktas ar žaislas, dalijasi žaislais, saugo ir tausoja ne tik asmeninius, bet ir draugo, bendrus žaisliukus. Naudoja susidraugavimo būdus: mandagiai pasisveikina, pasiūlo kartu pažaisi, pasidalina žaislais, tinkamai elgiasi, draugui padaro ką nors malonaus, padeda bėdoje, norą bendrauti parodo šypsena, maloniu žvilgsniu, gestais, kalba. Diskutuoja, svarsto apie tai, kas stiprina ir kas silpnina draugystę. Užmezga kontaktą su sau svarbiomis vaikų grupelėmis, kalbasi, ką nors praneša, pasakoja didelei vaikų grupei, kuria bendrus darbus, projektus, toleruoja, išklauso, priima kito poziciją, kartu svarsto, diskutuoja, ieško bendro susitarimo. Kuria grupės tradicijas, elgesio taisykles, piešia jas, užrašo, parenka simbolinius paveikslėlius. Lankosi kitose darželio grupėse, patirdami, kad aplink yra daug kitų vaikų, kad jie yra draugiški, neskriaudžia, kad žaisti kartu yra smagiau. Įvairios veiklos metu išklauso kitą, pagelbsti silpnesniam, jaunesniam už save,
	5 žingsnis	Sėkmingai įsilieja į vaikų grupę ir kartu žaidžia. Veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisi savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	
	6 žingsnis	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius. Diskutuoja dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Palaiko pastovią draugystę mažiausiai su vienu vaiku. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui.	

			<p>Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas, ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis pastovius žaidimų partnerius.</p>	<p>draugams. Žaidžia vaidmeninius, kūrybinius, statybinius žaidimus, išbando įvairias žaidimo galimybes, tariasi dėl vietos, vaidmenų, klausosi draugų norų, siūlymų, dalinasi žaislais. Žaidžia „vardų“, bendravimo, draugystės, situacijų modeliavimo žaidimus, ieško problemų sprendimo būdų. Organizuoja malonių linkėjimų, gražių pastebėjimų ratą (siunčia ratu žaisliuką). Žaidžia judriuosius žaidimus – laikosi žaidimų taisyklių, derina savo veiksmus, kartu patiria džiaugsmą. Interpretuoja, vaidina, fantazuoja drauge su kitais, išreiškdami savo išpūdžius, išgyvenimus, socialinę patirtį. Stebi, tyrinėja, apmąsto, komentuoja savo santykius su grupės vaikais.</p>
2.	Pažinimo ugdymas(is)			
2.1.	Aplinkos pažinimas	1 žingsnis	<p>Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonus. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.</p>	<p>Tyrinėja save veidrodyje, tapatina su draugais. Įvardina berniuką, mergaitę. Pasako savo vardą. Susipažįsta su mašina, autobusu, dviratuku ir kt. transporto priemonėmis, su buities daiktų paskirtimi (šaukštu valgome, plaktuku kalame, iš puoduko geriame ir kt.), parodo, o vėliau ir įvardina namų apyvokos daiktus, gyvūnus, augalus. Ieško paveikslėliuose ar tarp žaislų nurodyto gyvūno, mėgdžioja jo balsą, parodo, o vėliau ir įvardina gyvūnų pagrindines kūno dalis, kai kuriuos skiriamuosius požymius (uodega, sparnai, pelekai), judesius (skrenda, plaukia, bėga, striksi ir kt.). Paveikslėlyje ar aplinkoje parodo gėlytę, medelį, bando pasakyti spalvą, kiekį. Įvairių pojūčių pagalba, susipažįsta su vaisiaus ir daržovės savybėmis (spalva, dydis, skonis, kvapas). Vaisius bei daržoves rūšiuoja pagal tam tikrus požymius. Įgytą patirtį pritaiko žaidimuose. Eksperimentuoja ir stebi savo veiksmų rezultatus: prideda, pamatuoja, deda į įdubimą, išpjovą. Randa kitą tokį pat atviruką su dailės kūrinio reprodukcija, fotografija. Ketinimui, sumanymui įgyvendinti spaudžia mygtukus, rankenas, atkabina kabliukus, bando segioti sagas, ką nors išvynioti ir suvynioti, išpakuoti. Veikia su vaikiško dydžio namų apyvokos ir sodo tvarkymo įrankiais</p>
		2 žingsnis	<p>Stebi, atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kurias gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).</p>	
		3 žingsnis	<p>Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Žino savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.</p>	

			<p>kartu tvarkosi grupėje, lauke. Suaugusiems prižiūrint atsargiai ir saugiai žaidžia su mechaniniais žaislais. Žaidžia su statybine medžiaga, stato nesudėtingus statinius, panaudoja siužetinius žaidimus. Atgamina, gretina, keičia daiktų vaizdus, nustato paprastus ryšius tarp to, ką atsimena ir mato. Pradedą naudoti daiktų pakaitalus. Supranta, įsijaučia ir atkartoja žaidime suaugusiųosius ir jų veiksmus. Žaisdamas su vyresnių vaikų ar suaugusiųjų rūbais, skraistėmis, apdangalais, batais, vaikas kuo nors apsimeta, patiria malonumą supanašėdamas su suaugusiuoju. Su lėle ir kitais siužetiniais žaislais žaidžia lyg su gyvais: glosto, maitina, migdo, prausia, šukuoja, rengia, vežioja ir pan. Žaidžia su realiais daiktais, tikroviškais ir neapibrėžtos paskirties žaislais, teminiais rinkiniais („namai“, „kirpykla“) bei vaidmenų atributais. Stebi, dalyvauja aptariant, klausosi, išsako savo nuomonę, liečia ir kitais būdais pažįsta pasaulį. Domisi temomis žmogus, artimųjų žmonių veikla („Mama plauna indus“, „Senelis skaito laikraštį“ ir pan.). Daiktai, veiksmai su jais, jų paskirtis, namų apyvokos daiktai (rūbai, baldai, indai ir kt.), žaislai, darbo įrankiai (šluota, kibiras, laistytuvas ir kt.). Gamta, augalai (medžiai, gėlės, daržovės, vaisiai), naminiai gyvūnai (katė, šuo, karvė, arklis, ožka, kiaulė, gaidys, višta, anti ir kt.) ir jų vaikai, laukiniai gyvūnai (kiškis, lapė, meška, vilkas ir kt.) ir paukščiai (varna, žvirblis, zylė ir kt.), vanduo buityje (bėga, šaltas-karštas, vandenyje maudosi, juo prausiasi, jame skalbia) ir gamtoje (bėga upeliukas, upė,), metų laikai ir jų ypatybės (žiema-šalta, krenta sniegas, vasara – karšta, šviečia saulė ir t.t.).</p>
	4 žingsnis	<p>Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, daržoves, grybus, gėles, pasak jų</p>	<p>Kaupia informacija apie pasaulį, žmones, reiškinius, šeimą, gimtinę, savo šalį, tradicijas, šventes. Aiškinasi savo miesto savitumus, įžymybes. Susipažįsta su šalies sostine Vilniumi, šalies simbolika, prezidentu. Ugdamosios veiklos metu susipažįsta su liaudies kūryba. Perkelia į grupę savo šeimos patirtį: bendravimo būdą, žaidimus, pomėgius. Stebėdamas suaugusiųosius, jų veiksmus, išbando naujus veikimo bei</p>

		pavadinimus.	
	5 žingsnis	Žino kas yra šeima, pasakoja apie ją, jos buitį. Gali savarankiškai nueiti į darželio salę. Žino savo gatvės pavadinimą. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis. Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir laukinius gyvūnus. Pasako naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas nusako panaudojimo maistui būdus. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz. ugnikalnių išsiveržimu, žemės drebėjimu ir pan.).	elgesio būdus, juos perima, kūrybiškai pritaiko. Žiūrėdami paveikslus, nuotraukas, išvykų ir ekskursijų metu susipažįsta su įvairiomis žmonių profesijomis, jų atliekamais darbais ir darbo rezultatais. Pasivaikščiavimo metu, išvykų bei ekskursijų metu pratinasi globoti ir saugoti gamtą, augmeniją, gyvūniją, demonstruoja gebėjimą tinkamai elgtis gamtoje, viešose vietose, dalyvauja gamtos saugojimo programose, projektuose, dalyvauja ekologiniuose žygiuose, akcijose. Kaupia įvairią medžiagą apie gyvūnus, augalus. Ieško išskirtinių augalo požymių bei savybių. Aiškinasi iš kokių dalių sudarytas augalas, iš kur jis atsiranda, kokių reikia sąlygų, kad augalas augtų ir duotų vaisių, kokia jo reikšmė gamtai ir žmogui. Įvairių priemonių pagalba kaupia informaciją apie naminius ir laukinius gyvūnus, vabzdžius, paukščius, žuvis, jų jauniklius, išorinius požymius, gyvenimo būdą ir mitybą. Pokalbių metu pasakoja apie savo augintinius, jų priežiūrą ir poreikius, zoologijos sode ar miške matytus gyvūnus, kaime auginamus gyvulius. Aiškinasi, kuo naudingi gyvūnai, kuo pavojingi, kodėl jie tokie būna ir kaip apsisaugoti nuo jų grėsmės. Žiemą lesina paukštelius, neša žvėreliams maisto. Stebi, analizuoja, grožisi įvairiais žmogaus ir gamtos sukurtais kūriniais. Pats prisideda prie grožio kūrimo, žino jog negalima teršti. Aiškinasi, kodėl reikia taupyti popierių, elektrą, vandenį. Skiria ir pavadina dieną, naktį, apibūdina orą, jo pokyčius žymi kalendoriuje. Įvairių bandymų metu susipažįsta su sniego ir vandens savybėmis. Stebėjimų metu susipažįsta su nuosekliais gamtos pakitimais rudenį, žiemą, pavasarį, vasarą, žmonių atliekamais žemės ūkio darbais įvairiais metų laikais. Aiškinasi, kuo kiekvienas metų laikas patrauklus, gražus. Klausosi pasakojimų, žiūri filmukus apie saugų elgesį gatvėje, gamtoje, prie vandens, su buitinais prietaisais ir kt. Dalyvauja saugaus eismo užsiėmimuose, prevencinėse programose.
	6 žingsnis	Žino savo tėvų profesijas, žino savo namų adresą, įvardija savo giminaičius. Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, buitį ir darbą. Žino tradicines šventes. Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur jie gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti ir stebėti kambarinių augalų, daržovių augimą. Žino apie naminių gyvūnų naudą žmogui ir augalų panaudojimą maistui. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Mokosi rūšiuoti atliekas.	
		Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą.	

2.2.	Kiekio supratimas ir skaičiavimas	1 žingsnis	Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra/nėra, dar, taip/ne.	Pavadina daiktus, rūšiuoja juos pagal dydį, spalvą, kiekį (vienas, daug), dėlioja nesudėtingus lotus. Atrenka parodytos formos ir spalvos daiktus, žaislus. Grupuoja daiktus, žaislus pagal formą, spalvą, dydį. Sudaro daiktų, žaislų eiles nuo didžiausio iki mažiausio ir atvirkščiai. Tapatina daiktus, dedamus į įdubimą, išpjovą tiesiogiai: pridedant, pamatuojant.
		2 žingsnis	Supranta ką reiškia vienas, du, daug.	
		3 žingsnis	Skiria sąvokas mažai (vienas, du) ir daugiau. Pradedą suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po vieną, po lygiai. Gebą išrikiuoti daiktus į eilę.	
		4 žingsnis	Pradedą skaičiuoti daiktus, palyginti kelių daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus po lygiai. Pradedą vartoti kelintinius skaitvardžius pirmas, antras.	
		5 žingsnis	Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio, daiktų savybių, jų padėti erdvėje. Skaičiuoja bent iki 15. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek trūksta. Pastebi, kaip sudaryta daiktų, elementų seka, sugeba pratęsti ją 1-2 daiktais. Skiria kelintinius skaitvardžius.	
		6 žingsnis	Susieja daiktų kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja sąvokas daugiau/mažiau, po lygiai, vienu, dviem, daugiau/mažiau, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2-3 pasikartojančiais elementais.	
2.3.	Forma, erdvė,	1 žingsnis	Domisi kitokios formos, dydžio, spalvos	Rūšiuoja, grupuoja, lygina daiktus pagal spalvą, formą, dydį,

matavimai		daiktais: siekia juos paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.	atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais. Iš dviejų formų ar dydžių parenka nurodytą, grupuoja vienarūšius, labai skirtingos formos daiktus, pagal kontrastingas spalvas ir kt. požymius. Eilės tvarka deda 3-4, o vėliau ir 4-5 skirtingo dydžio žiedų piramidę. Atlieka įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais (išdėlioja, surenka, sumauna žiedus, įdeda vieną į kitą ir kt.) Dėlioja iš dviejų-keturių dalių dėlionės, korteles.
	2 žingsnis	Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti, didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.).	
	3 žingsnis	Skiria sąvokas mažai (vienas, du) ir daug. Pradedą suprasti, ką reiškia padalinti kelis daiktus po vieną, po lygiai. Geba išrikiuoti daiktus į eilę.	
	4 žingsnis	Atpažįsta apskritas, keturkampės, kvadratinės formos daiktus. Atrinka vienodos formos, dydžio ar spalvos daiktus. Manipuliuodamas daiktais (juos vartydamas, padėdamas šalia, uždėdamas ant, įdėdamas į, atsižvelgdamas į daikto formą, dydį, spalvą) bando konstruoti, komponuoti, grupuoti. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydziams, dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradedą skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) naudoja	

		žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.	nuoseklumą, taip formuojant supratimą apie parą, teisingai vartoja sąvokas vakar, šiandien, rytoj. Kasdieninės veiklos metu susipažįsta su savaitės dienomis, pasako, kuri šiandien diena, kuri buvo vakar, kuri bus rytoj.
	5 žingsnis	Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja sąvokas vienos spalvos, dvispalvis. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Kalbėdamas apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja sąvokas ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis ir pan. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane – už manęs, šalia manęs, kairėje manęs ir pan. Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas: šiandien. vakar, rytoj.	
	6 žingsnis	Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą, tačiau plokštumos ir erdvės sąvokų dar nevarvoja. Grupuoja, klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais, tačiau tūrio, talpos, masės sąvokų dar nevarvoja. Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį	

			medžiagos kiekį. Palygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius. Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po, šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui; šalia, vienas už kito, už, tarp, viduje, išorėje ir kt. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę; žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	
3.	Kalbos ir komunikavimo ugdymas(is)			
3.1.	Sakytinė kalba	1 žingsnis	Klausos suaugusiojo. Supranta elementarius klausimus ir prašymus. Skiria griežtą ir malonų kalbančiojo suaugusiojo kalbėjimo toną. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmis	Įvardina, ką mato knygutėje, klausosi sekamų pasakų, skaitomų grožinės ir pažintinės literatūros kūrinių. Atsako į klausimus: kas čia?, ką veikia? Atsako į pateiktus trumpus klausimus, susijusius su sekta ar skaityta pasaka. Pagal iliustracijas atpažįsta girdėtus tautosakas, grožinės literatūros kūrinius. Kalba sakiniiais, vartoja žodžius, padedančius bendrauti su aplinkiniais ir išreikšti savo norą. Aktyviai dalyvauja pokalbyje: klausia, atsako, pasakoja apie save, žaislus, paveikslus, įvykius, mėgdžioja dažnai girdimus gyvūnų bei paukščių balsus Klausos suaugusiųjų kalbos, bendrauja su suaugusiuoju, kitais vaikais. Paveikslėliuose, nuotraukose parodo ir pavadina berniuką, mergaitę, senelį, močiutę, tetą, dėdę. Pradedą kalbėtis su draugu: pavadina žaislus, veiksmus, siūlo, prašo, komentuoja. Klausosi raiškaus, gyvo, emocingo pasakojimo, sekimo, skaitymo, deklamavimo, dainavimo, vaidinimo. Žaidžia žaidimus liežuviui ir lūpomis: užpučia žvakę, pučiant plukdo popierinį laivelį, skraidina pūką ore, per šiaudelių pučia vandens ar oro burbulus, žaidžia pirštukų
		2 žingsnis	Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Klausosi ir supranta nesudėtingus trumpus tekstus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus. Supranta su dienvarkę susijusius paaiškinimus, prašymus, elementarius klausimus. Išklauso ir supranta elementarius vienas po kito išsakomus nurodymus. Pradedą kalbėti dviejų trijų žodžių sakiniiais. Kalba apie tai ką mato ir	

		girdi, kas atsitiko, ko nori. Noriai dalyvauja pokalbiuose. Kartoja, suaugusiam padedant, girdėtus trumpus kūrinėlius.	žaidimus. Kalba ritmiškai žygiuodamas, judindamas rankas. Susipažįsta su daiktais, žaislais, stebėdamas aplinką, veikdamas su paveikslėliais, daiktais, žaislais ir susipažindamas su jų ypatybėmis bei funkcijomis. Susipažįsta, kad su vienu daiktu galima atlikti daug veiksmų, o tą patį veiksma galima atlikti su įvairiais daiktais. Žaidžiamas, klausydamasis suaugusiojo kalbos, stebėdamas jo veiklą įtvirtina žodžius (profesijų, augalų, maisto, rūbų, baldų, naminių gyvūnų ir jų vaikų, žaislų, daiktų dalių pavadinimai). Kalbasi su suaugusiuoju paeiliui. Atsako į uždarus („Kas ten?“) ir atvirus („Ką ten matai?“) klausimus. Kartu su suaugusiuoju žiūri jo raidos lygį atitinkančias TV laidas, kalba apie tai, ką mato ir girdi. Įsitraukia į pasakos inscenizavimą ir antrina pasakos žodžius. Klausosi „motinos kalbos“ (kalbėjimo aukštesniu balsu, pabrėžiant intonaciją, kalbėjimo lėtesniu tempu, labai aiškiai tariant žodžius, kalbėjimo trumpesniais paprastos gramatinės struktūros sakiniais, pavadinant ir rodant konkrečius daiktus, vieną mintį pasakant vienu sakiniu, kartojant tuos pačius žodžius vis kita forma, kartojant vaiko žodžius, sakinius, teisingai juos tariant ir sudėliojant, išplečiant vaiko sakinį, kad mintis būtų aiškesnė). Žiūri rodomus paveikslėlius, atkreipiant dėmesį į reiškinius. Žaidžia žodžių (tarimui) ir kitus kalbinius žaidimus.
	3 žingsnis	Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių. Klausosi naujų žodžių ir bando juos suvokti. Išklauso ir reaguoja į kelis vienas paskui kita sekančius nurodymus. 3-4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradeda mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Kalba ir klausinėja apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus, pats klausia. Kartu su suaugusiuoju dainuoja daineles, deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomų pasakų, eilėraštukų frazes. Sako „ačiū“, „prašau“. Domisi televizijos laidomis vaikams, kalba apie jas.	
	4 žingsnis	Kalba suprantamai, daro daug klaidų. Mėgsta daug kalbėti. Savo išpūdžius reiškia trumpais sakiniais. Deklamuoja trumpus eilėraščius. Vartoja maloninius, mažybinius žodžius. Kalba apie save vartodamas įvardžius: aš, mane. Išvardija ką mato paveikslėlyje. Kalbėdamas derina giminę. Pasako ką nupiešė, sukonstravo.	Naudoja apibendrinamuosius žodžius. Vartoja kuo daugiau mandagių žodžių. Išgirsta ir suvokia auklėtojų kalbą. Atidžiai išklauso sekamų pasakų. Padedant auklėtojui atpasakoja perskaitytą pasakėlę ar atpasakojimą. Mokosi liaudiškų gyvulėlių ar paukštelių pamėgdžiojimų. Bendrauja su tėvais, auklėtojais, auklėtojų padėjėjais. Vaikai domisi kitais žmonėmis. Jaučia suaugusio meilę, prierašumą ir atsakys tuo pačiu. Paguodžia, padeda kitam, mokosi nusakyti žodžiu savo jausmus. Užmezga kontaktą su vaikais bendraamžiais, kviečia veikti kartu. Ugdytinis pasisveikina, atsisveikina, padėkoja. Klausinėja suaugusio apie daiktus, reiškinius, jų savybes. Klausio šalia esančio, stengiasi suprasti. Jaučia kalbos
	5 žingsnis	Klausosi įvairaus turinio tekstų apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius,	

			<p>klausosi gyvai, įrašų. Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Klausydamas skaitomo ar pasakojamo teksto, klausinėja. Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesuprastas paaiškina, pakartoja. Kalbėdamas žiūri į akis. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Pasakoja, kalbasi apie matytus filmukus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja, dainuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.</p>	<p>melodingumą, gamtos garsų skambesį pamėgdžiojimuose, dainuojamoje tautosakoje ir trumpuose eilėraštkuose. Atsiliepia šypsena, dėmesiu, gestu, žvilgsniu. Kalba apie tai ką galvoja, ką veikia. Užmezga dialogą. Įvardija paprastais žodžiais kasdien matomus daiktus, žmones, gamtos reiškinius, gyvulius, augalus. Pasakoja apie suvokiamus žaislus, žaidimus, žmones, gamtos reiškinius, gyvulius, augalus. Trumpai pasakoja apie paveikslėlį. Auklėtojai padedant, atpasakoja pasakėles, apsakymėlius, savo kalbą palydi gestais, mimika. Varto knygeles, „skaito” knygelėlių paveikslėlius. Pažįsta elementarius simbolius, pratinasi jais žymėti daiktus. Manipuliuoja įvairios medžiagos raidėmis. Dėlioja daiktais korteles su daiktais ir jų pavadinimais. Pratinasi taisyklingai vartoti kalboje trumpuosius ir ilguosius balsius. Nustato pirmą ir paskutinį žodžio garsą. Nusako žinomų daiktų keletą požymių. Vartoja kalboje esamojo laiko veiksmažodžius. Taisyklingai vartoja kalboje vaikų ir suaugusiųjų vardus. Nevartoja kalboje žargoninių vardų.</p>
	6 žingsnis		<p>Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų, dviprasmybių, frazeologizmų bendrine kalba ir tarme. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Seka ir suvokia knygelės, pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. Kalba natūraliai, atliepdamas bendravimo situaciją, vartodamas vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.).</p>	

			<p>Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie išgirstą, matytą, sugalvotą, pajautą. Pasakoja, kalba apie savo patirtį, norus, svajones, problemų sprendimą, svarstymus, įvardindamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytą ir girdėtą per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, Deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmingais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.</p>	
3.2.	Rašytinė kalba	1 žingsnis	Varto, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Stebi rašančius, domisi įvairiais rašikliais.	Kiekvieną dieną klausosi pasakojimo, skaitymo apie tai, kas vaikui pažįstama, žinoma. Klausosi pasakojamų ir skaitomų trumpų jumoristinių kūrinėlių, kūrinėlių apie kitų kraštų gyvūnus ir pan. Pats „skaito“. Žiūri dideles, spalvingas knygeles, kalendorius, žurnalus, reklaminių plakatų iliustracijas. Atsakinėdamas į klausimus ir pats klausia „Kodėl?“, „Kada?“, „Ką?“, „Kaip?“, „Kas?“ dainuoja, deklamuoja, pasakoja. Vartoja esamąjį, būsimą ir būtajį laiką, funkcinis žodelis į, pas, prieš, iš, su. Stebi skaitymą skatinančią aplinką (varto knygeles, žurnalus, paveikslėlius; žiūri į prilipdytus užrašus ant baldų su jų pavadinimais bei užrašus ir simbolinius paveikslėlius ant žaislų lentynų ir pan.).
		2 žingsnis	Savarankiškai ir padedant suaugusiajam varto knygeles. Pradedą atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygeles laiko taisyklingai. Žiūrinėjant paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Reaguoja į skaitomą tekstą rankų/kojų judesiais, veido raiška, emocijomis. Įvairiais rašikliais spontaniškai brauko popieriaus lape.	

		3 žingsnis	Savarankiškai ir padedant suaugusiajam varto knygeles. Pradedą atpažinti mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Reaguoja į skaitomą tekstą rankų/kojų judesiais, veido raiška, emocijomis. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. Įvairiais rašikliais spontaniškai brauko popieriaus lape.	Vaikas keverzoja ir rašinėja ant didelių ir mažų rašymo lentelių, popieriaus rašikliu, pieštukais, kreidelėmis. Stebi užrašytą savo vardą ant piešinio, darbelio, kortelės. Pasako savo ir kitų vardus, atsiliepia, pašauktas vardu, kalbasi, klausinėja. Įsijungia į pasakojimą, bando kartu dainuoti. Dalyvauja tradiciniuose lopšelio-darželio renginiuose, iškylose po artimiausią lopšelio-darželio aplinką bei išvykose į vyresnių vaikų grupes. Stebi pedagogą, kai jis garsiai komentuoja, ką daro, ką yra padaręs, ką ketina daryti toliau. Žaisdamas kalba su savimi. Komentuoja, ką darys, stabdo, liepia.
		4 žingsnis	Domisi skaitymu. Ima suprasti, kad skaityti visada malonu. Vaizduoja, kad „skaito“ knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Domisi ne tik įvairiais rašikliais bet ir kompiuteriu. Kevezonėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus), pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.	Pažįsta, atpažįsta grafinius simbolius (raides, žodžius, tekstus, užrašus ir kt.), žaidžia jais, įvairioje veikloje vartoja, patys juos kuria, imituoja raštą (keverzoja, piešia, rašo raides, jų junginius, žodžius). Stebi kaip rašo suaugusieji, mėgina pamėgdžioti. Piešia ornamentus, spalvina, karmo, lipdo - lavina smulkiuosius rankų raumenis (rašo molyje, smėlyje, ant stiklo, lentoje ir kt.), iliustruoja knygas, rengia piešinių parodas. Įvardija keletą jam reikšmingų raidžių. Nurodo, kurios raidės yra didžiosios, kurios - mažosios. Piešiniais, ženklais, raidėmis išreiškia savo išgyvenimus, patirtį, mintis.
		5 žingsnis	Domisi abėcėlės raidėmis. Supranta, kad kažkurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta aplinkoje matomų spausdintų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto	

			<p>veikėjų bruožus. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles. Supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Kopijuoja raides, paprastus žodžius. Bando rašyti raides, pradėdami savo vardo raidėmis. Kompiuteriu spausdina savo vardą, trumpus žodelius.</p>	
		6 žingsnis	<p>Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais. Domisi iliustracijomis, ieško jose teksto pagrindimo. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto ir asmeninės patirties. Supranta nesudėtingų tekstų siužetą. Supranta paprastą informaciją. Domėdamasis spausdintu tekstu klausinėja. Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pvz.: parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. Supranta rašymo tikslus.</p>	
			<p>Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Kompiuteriu rašo raides, žodžius.</p>	

4.	Meninis ugdymas(is)			
4.1.	Meninė raiška	1 žingsnis	<p>Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas suklysdamas, nutildamas, nustodamas judėti arba krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu. Storų pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptų linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto.</p>	<p>Vaizduoja įvairius ženklus: taškelius, brūkšnelius, apskritimus, linijas ir t.t., eksperimentuoja su piešimo priemonėmis. Uždažo plokštumos dalis, tapo viena, o vėliau ir dviem spalvomis. Piešia pieštukais, flomasteriais, vaško kreidelėmis, teptukais, guašo dažais, akvarele, štampuoja įvairiomis priemonėmis, piešia ant įvairaus dydžio ir spalvų popieriaus. Tapa vieną popieriaus skiautelę klijuoja, uždeda reikiamoje vietoje ir prispaudžia. Dėlioja paveikslėlius ant flanelografo, magnetinės lentos, popieriaus. Aplikuoja iš paruoštų formų, atskirų dalių, plėšo popierių ir jį klijuoja, priklijavus nupiešia trūkstamas, smulkesnes dalis. Atplėšia iš didelio popieriaus gabalo mažesnę, popieriaus juostelę plėšo smulkiais gabalėliais, juos dėlioja popieriaus lape. Vėliau ima naudotis žirkėmis, karmo popieriaus juosteles mažais gabalėliais. Volioja tarp delnų ir ant lentelės didesnę ar mažesnę plastilino ar modelino gabalėlį, ištempia, sulenkia, įspaudžia duobutes, griovelius ir t.t. Plastilino gabalėlius klijuoja ant lentelės, ar nupiešto paveikslėlio, taip jį papuošdamas ar užpildydamas erdvę, lipdo iš plastilino, modelino, molio ir kt. priemonių, dekoruoja įvairia gamtine medžiaga. Klausosi linksmy, ramių, maršinių, muzikos kūrinių, instrumentų garsų, dainavimo.</p>
2 žingsnis	<p>Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, mėgdžioja suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus. Spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. Spontaniškai keverzoja „rankų judesių“ piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis), dailės priemonės paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais (tirštais dažais, minkšta tešla). Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą). Geba plėšyti popierių, o vėliau ir atkirpti žirkėmis.</p>			

			<p>Geba iš didelio lipdymo medžiagos gabalo atskirti mažesnę, minkyti nedidelį gabalėlį tarp delnų, volioti ant lentelės. Geba lipdyti iš plastilino, modelino ir molio bei tešlos.</p>	<p>Klausosi kontrastingos muzikos kūrinių ir atlieka atitinkamus judesius, nusako muzikos nuotaiką: linksma, liūdna, lėta, greita ir t.t. Atlieka ritmiškus judesius, judesius su priemonėmis (skarelės, kaspiniai, žaisliukai) pagal muziką. Eina ratuku susikibę rankomis, vorele, žaidžia muzikinius ratelius, liaudies žaidimus. Dainuoja paprastas, trumpas daineles, daug kartų kartoja su auklėtoja. Groja barškučiais, būgneliais, švilpynėmis, akmenukai, lazdelėmis. Ritmiškai eina vietoje, ratu, ploja, trepsi, stuksena pagal muziką.</p>
3 žingsnis	<p>Susidomėję klausosi dainų, instrumentinių kūrinėlių, emociškai jas suvokia (šypsosi, džiaugiasi, ploja rankom, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.). Vienas ir kartu su kitais dainuoja dviejų- keturių garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelių, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais. Juda pagal muziką: žingsniuoja, bėga, apsisuka, kūno judesiais imituoja kai kurių gyvūnų judesius. Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmiais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. Spontaniškai reiškia emocijas,</p>			

			<p>įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Brėžia įvairia linijas, formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo keverzonėse išvelgia daiktus ar įvykius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo su jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.</p>	
	4, 5, 6 žingsniai	6	<p>Išreiškia jausmus, mintis. Kuria, atranda, įsivaizduoja, keičia, pritaiko. Pastebi ir prisimena. Supranta aplinką ir adekvačiai į ją reaguoja. Supranta save ir kitus. Bendrauja, diskutuoja, išklauso. Pasiruošia darbui, efektyviai dirba, susitvarko savo darbo vietą. Naudojasi įvairiomis dailės priemonėmis. Konstruktoriai prisideda prie bendrų darbų. Dainuoja paprastas vienbalses daineles, ratelius, muzikinius žaidimus, mėgdžioja gamtos garsus. Improvizuoja, kuria melodinius motyvus, daineles, perteikia savo įspūdžius ir emocijas. Ritmingai skanduoja skandutes, ritmui taiko judesį. Įsijaučia į skambančią muziką ir atliepia jos nuotaikos pobūdį. Išreiškia save ritmiškais kūno judesiais.</p>	<p>Tyrinėja vizualines išraiškos priemones: spalvas (pagrindinės – papildomos, šiltos – šaltos...), linijas (linija-pėdsakas, daiktų kontūras...), faktūras, jų savybes, vaizdavimo būdus, tūrinės-erdvinės formas (kubas, rutulys, piramidė..., gamtos formas, lankstiniai...), plokštumines formas, figūras (geometrinės formos: kvadratas, trikampis, apskritimas, gamtos formos: dėmės, siluetai...). Susipažįsta su dailės darbais ir sąvokomis: su pagrindinių dailės šakų kūriniais, tautinio meno darbais, su pagrindinėmis dailės sąvokomis (skulptūra, tapyba, keramika), su pagrindiniais komponavimo būdais (vertikalės, horizontalės; simetrija, ritmas). Stebi aplinką, gamtą, žmogų, jo veiklą, kuria ir eksperimentuoja įvairiausiomis dailės technikomis: piešia, tapo, dekoruoja, lipdo, konstruoja, lanksto, pina, audžia, siuva, aplikuoja, karpą, spausdina, raižo. Aktyviai dalyvauja kūrybinėje veikloje: stebi, komentuoja, turtina žodyną, pateikia savo idėjas, sumanymus, patiria teigiamas emocijas, formuoja darbo įgūdžius, tobulina motorinius gebėjimus. Žaidžia: žaidimus balsui, kvėpavimui lavinti (kalbėjimas, dainavimas, skandavimas), žaidimus ritminiams, melodiniams deriniams, dinamikai, tempui suvokti, atsipalaidavimo žaidimus.</p>

		<p>Juda erdvėje, derina savo judesius su kitų vaikų judesiais. Susikaupia, įsiklauso į tylą, skiria muzikinius ir nemuzikinius garsus. Groja paprasčiausiais instrumentais, atlieka ir kuria ritminius motyvus. Nusako muzikos tempą, jos garsumą, nuotaiką. Pažįsta kai kurių muzikos instrumentų skambesį. Apibūdina skambančią muziką. Improvizuoja balsu, instrumentais, pasinaudojant mimika, kūno judesiais, įvairia atributika. Džiaugiasi muzika ir muzikavimu. Juda savo vidiniu tempu ir ritmu. Prisiderina prie išorinio tempo ir ritmo. Atlieka įvairaus stiprumo judesius. Perteikia nuotaiką. Orientuojasi erdvėje. Savais žodžiais nusako šokio sukeltus įspūdžius, perteikia juos piešiniais, garsais, judesiais. Atskiria įvairiai judančius daiktus ir juos apibūdina. Suvokia ir pažįsta savo tautą, Tėvynę, pasaulį, adekvačiai taiko šias sąvokas. Atpažįsta tradicinio paveldo apraiškas – šventes, paminklus, padavimus, tradicinės pasaulėjautos faktus. Atpasakoja, plėtoja, kuria, apibūdina aplinkos reiškinius. Įsidėmi ir atpažįsta daiktų požymius, detales, savybes pagal tradicinius palyginimus (mįslėse, dainose ir kt.), kuria savus.</p>	<p>Dainuoja: solo ir grupėje, daineles balsui lavinti bei intonaciniam – ritminiam žodynui turtinti, progines daineles. Groja: solo ir grupėje, pritardamas dainelei ar skambančiai muzikai. Juda pagal skambančią muziką: reaguojant į metro pulsą; reaguojant į tempo, aukščio, dinamikos pasikeitimus. Improvizuoja instrumentais, balsu, kūno ir aplinkos garsais, judesiu. Kuria: instrumentinius pritarimus dainelei, eilėraščiui, pasakai, trumpus kūrinėlius naudodamas instrumentus, balsus, aplinkos bei kūno garsus, grafinius simbolinius muzikos reikšmių užrašymus. Aptaria: muzikos nuotaiką, atlikėjų sudėtį (solo-ansambliš- orkestras), žanrą (vokaliniai-instrumentiniai, lopšinė, šokis...), garso savybes (aukštumas, ilgumas, stiprumas, tembras), dinamiką, tempą. Naudoja: nelokomotorinius / ašies judesius (vietoje – lėtai, gulti ir stotis, suktis, temptis, tūptis ir kt.), lokomotorinius judesius (erdvėje – eiti, bėgti, šuoliuoti, šliaužti, verstis ir kt.). Sugalvoja ką kiekviena kūno dalis gali daryti: (pvz.: judinti ranką, po to kitą ranką, pečius, galvą, liemenį, klubus, vieną, po to kitą koją, judinti visą kūną ir galop sustingti ir nejudėti). Juda nenaudodamas tam tikrų kūno dalių (rankų, kojų, galvos). Vaizduoja raides, skaičius, įvairius nejudančius objektus: laikrodį, akmenuką, batą, kėdę ir pan. Perteikia pojūčius: gėlės kvapą, saulės šilumą, šaltą vandenį, tirpstantį ledą ir pan. Juda kaip lapas, vėjas, lietus, snaigė, dramblys, tigras, vabalas, viščiukas, gyvatė, kiškis ir kt. Sugalvoja: kaip eiti – lėtai, linksmi, pavargus, bėgti – išsigandus, dairantis, judėti erdvėje kontrastiškai – eiti, pašokti, nusileisti ant grindų, suktis; aukštyn – žemyn, judėti – sustingti, įsitempti – atsipalaiduoti. Juda: pavieniui geometrinių figūrų forma: ratu, aštuoniuke, vingiuota linija, kvadratu ir kt., poromis, stovint vienam priešais kitą – vienas vaikas rodo sugalvotus judesius, o kitas atkartoja juos tarsi veidrodyje, po to pasikeičia vaidmenimis, poromis – suglaudus nugaras, liečiantis tik kaktomis, susikabinus rankomis ir pan.</p>
--	--	--	--

			<p>Jautriai reaguoja į gamtos, šeimos, bendraamžių aplinkos reiškinius. Supranta kitaip galvojantį, toleruoja. Simbolizuoja veikėją – parenka jam būdingus judesius, garsažodžius. Įsijaučia į tariamus pojūčius, supančią aplinką. Perteikia pojūčius mimika, judesiais, balsu. Plėtoja veiksmus – vaizduoja veikėjo judesius, veiksmus, kalbą, intonaciją įsivaizduojamoje situacijoje, įsivaizduojamose aplinkybėse. Plėtoja veiksmus veikėjui būdingu tempu – motyvuotai parenka situacijai būdingų veiksmų tempą. Vertina veikėją – parodo vaiko santykį su savo vaidinamu veikėju, suteikiant jam tam tikras savybes. Kalba ir klausosi.</p>	<p>Lenda po tiltais: vienas vaikas formuoja erdves, kitas lenda pro jas, po to pasikeičia vaidmenimis. Juda grupėmis, išsirikivus vienas paskui kitą (gyvatėle) – priekyje esantis vaikas kuria ir rodo judesius, kiti stengiasi tiksliai atkartoti, po to pasikeičia vaidmenimis. Susipažįsta su lietuvių liaudies tradiciniais žanrais: klauso pasakų, padavimų, sakmių, mena mįsles, minkles, sako skaičiuotes, greitakalbes, erzinimus, dainuoja dainas, žaidžia žaidimus, šoka šokius, ratelius, mėgdžioja aplinkos, gamtos garsus. Susipažįsta su kalendorinių švenčių tradicijomis ir papročiais. Švenčia kalendorines šventes. Tyrinėja gamtos ciklus (metų laikai, mėnesiai, diena, naktis...), gamtos gaivalus (ugnis, vėjas, vanduo...), laukų darbus (javų darbai, rugiapjūtė, kūlimas, malimas, gyvulių ganymas, šienapjūtė), augalus (medžiai, gėlės), gyvūnus, paukščius, su namų darbus (virimas, kepimas, verpimas, audimas...). Interpretuoja ir pritaiko įvairius tautosakos žanrus šiandieninei aplinkai. Susipažįsta su kitų kultūrų tradicijomis, papročiais, tautosaka. Žaidžia ir improvizuoja: įvairių gyvūnų, gamtos reiškinių pamėgdžiojimas, skatinant vaiko interpretaciją, maži etiudai (šeima, gatvė, parduotuvė, mėgstamų filmukų, pasakų situacijos), kūno plastikos žaidimai (pantomima). Vaidina: pasitelkus lėles (lėlės - žaislai, pirštinių-pieštukinių lėlės, lėlės ant pagaliukų, lėlės marionetės), su kaukėmis (kaukės spektakliams, kaukės Užgavėnėms), muzikiniame spektaklyje. Kuria: siužetus vaidinimams (pasakos, gyvenimiškos situacijos), scenografija iš aplinkos daiktų (kėdės, stalai...), muzikinį foną, garsus. Aptaria ir reiškia savo nuomonę: apie matytus ir vaidintus spektaklius, apie personažų elgsenos motyvus, apie kūno plastiką.</p>
--	--	--	--	---

4.2.	Estetinis suvokimas	1 žingsnis	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocionaliai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Emocinę būseną pradeda reikšti kreidelėmis, spalvotais pieštukais, tapymo priemonėmis, savarankiškai pasirinkdamas spalvas, taip pat kurdamas įvairias formas. Stebi ir aptaria savo ir kitų darbus, randa pažįstamus daiktus, personažus, orientuojasi erdvėje („saulutė danguje“, „namelis stovi ant žemės“ ir pan.). Klauso specialių dainelių vaikams, pasakojimų su dainelėmis bei klasikinę muziką. Klausosi žinomos melodijos atliekamos įvairiais instrumentais. Įsimena ir atpažįsta girdėtą muziką. Pasitikėdamas savo muzikinėmis galiomis vaikas individualiai muzikuoja, pakartoja, tiksliai atkuria melodiją balsu arba ritmingais judesiais. Pamokytas, geba elgtis pagal sceninio elgesio taisykles: išsena į „sceną“, nusilenkia, palaukia kol baigsis plojimai, padėkoja „publikai“. „Groja“ koku nors instrumentu, improvizuoja, aiškina, ką reiškia jo „muzika“. Vaikas kviečia ir kitus (suaugusiuosius ir vaikus), kad dainuotų, šoktų, grotų kartu su juo. Pritaria suaugusiajam. Paprastas, aiškaus teksto, įdomaus turinio, lengvas atlikti dainas dainuoja individualiai ir grupėmis. Įsimena dainų žodžius (nekreipiant dėmesio į netikslią tartį). Laiku pradeda ir baigia dainuoti, išklauso pauzes. Rodant pedagogui vaikas atlieka naujus judesius ir judesių pagalba atskiria muzikos kontrastus: tyliai-garsiai, lėtai-greitai. Laisvai juda pagal muziką (taip pat ir liaudišką). Žaidžia siužetinius-improvizacinius žaidimus. Žaidžia teatrinius žaidimus individualaus pamėgdžiojimo forma (pamėgdžioja suaugusįjį, gyvūną). Žaidžia: lyg būtų mama, tėtis, vairuotojas, gydytojas; apsimeta katyte, šuniuku ir pan. Žaidžia didaktinius žaidimus-dramatizacijas su daiktais (maudo ir rengia lėlę Alę, maitina šuniuką ir pan.), bet ir atlieka tariamus veiksmus (lyg valgo, miega, verda ir pan.). Naudoja siužetinius žaislų rinkinius: gyvūnus, įvairių formų figūrėles.
2 žingsnis	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos vaizdus, dailės kūrinius, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.			
3 žingsnis	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelėlių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.			

			Savarankiškai ir atsakingai pasiruošia darbo vietą, o baigus veiklą susitvarko. Saugiai ir tvarkingai naudojami dailės reikmenimis. Mato, suvokia, palygina klasikinius dailės kūrinius. Geranoriškai vertina draugų, kitų žmonių kūrybinius bandymus, vaikai nuosekliai dirba grupėje, tariai dėl būsimo darbo rezultato, vertina savo pasiekimus.
	4 žingsnis	Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydami ir stebėdami skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti. Paklaustas pasako savo nuomonę kuris muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis, drabužis, žaislas gražesnis. Reaguoja į kitų vertinimus.	Klausosi grožinės literatūros, poezijos kūrinių, atkreipdami dėmesį į teksto turinį ir formą, pastebėdami meninės išraiškos priemones: palyginimus, epitetus ir kt., vartoja juos savo kalboje, mėgdžioja įvairias intonacijas. Lankosi meno parodose, muziejuose, koncertuose, teatre, renginiuose, dalijasi įspūdžiais. Kuria meninius darbelius, dainuoja, šoka, vaidina, klausosi muzikos kūrinių. Rengia kūrybinių darbų parodas, aptaria savo ir draugų kūrybą, grožisi ja. Stebi gamtos, aplinkos grožį, klausosi gamtos garsų.
	5 žingsnis	Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, vaizduodamas dailės darbeliu, ką vaizduoja savo kūriniuose. Mėgaujasi meninės veiklos eiga, muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla	

			ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	
		6 žingsnis	Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio, dailės, tautodailės kūrinių siužetą, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko vaidino, piešė. Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą mintį, kodėl gražu.	
5.	Sveikatos saugojimo ugdymas(is)			
5.1.	Fizinis aktyvumas	1 žingsnis	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.	Atlieka rytinę mankštą, eina pasivaikščioti. Dalyvauja sportinėse pramogose, šventėse, rytinėje mankštoje, kūno kultūros užsiėmimuose, pasivaikščiojimuose ir kt. judrioje veikloje. Žaidžia judrius, orientaciją lavinančius žaidimus, juda, aktyviai veikia. Paprašius parodo, ką kiekviena kūno dalis gali daryti: (pvz.: judinti ranką, po to kitą ranką, pečius, galvą, liemenį, klubus, vieną, po to kitą koją, judinti visą kūną ir galop sustingti ir nejudėti). Sukurta grupėje judėjimo erdvė, parenkamos priemonės stimuliuota fizinį vaikų aktyvumą, skatina pažinti savo kūno galias. Atlieka grūdinimosi, pėdos bei taisyklingos laikysenos formavimo pratimus. Esant palankiom sąlygom atlieka oro ir vandens procedūras.

		2 žingsnis	Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiom kojom, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gauda, spiria kamuolį.	
		3 žingsnis	Pastovi ant vienos kojos (3-4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25 – 30 cm.) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispidamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.	

		4 žingsnis	<p>Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn – žemyn nesilaikant už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.</p>	<p>Kiekvieną rytą atlieka rytinę mankštą. Kiekvieną dieną, išskyrus lyjant ir sningant, eina pasivaikščioti į lauką, laiku keliiasi, eina dienos poilsio, atlieka oro ir vandens procedūras, savimasažo bei pėdos ir taisyklingos laikysenos pratimus, dalyvauja kūno kultūros užsiėmimuose, sveikatingumo savaitėse, sporto šventėse. Žaidžia, juda, aktyviai veikia bei ilsisi, turi galimybę pasidalinti su draugais ir pedagogais ne tik džiaugsmingais, bet ir skaudžiais išgyvenimais, sulaukdamas jų paramos bei pagalbos, vaikas jaučiasi saugus, auga atviras, pasitikintis. Žaidžia lauko, sportinius bei judrius žaidimus, žaidimų aikštelėje mokosi važinėti dviratuku, paspartuku, žiemos metu – rogutėmis ir t.t., dalyvauja estafetėse, sportinėse pramogose, varžybose, išbando savo jėgas, vikrumą, drąsą, mokosi laimėti ir garbingai pralaimėti.</p>
		5 žingsnis	<p>Eina pristatant pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keliant kelius, atliekant judesius rankomis, judant vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojom vietoje ir judant pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Meta, spiria kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.</p>	

		6 žingsnis	Eina ratu, poroje, prasilenkiant, gyvatėle, atbulomis, šonu. Bėga pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judant pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindami veiksmus.	
5.2.	Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	1 žingsnis	Bando valgyti ir gerti iš puodelio savarankiškai	Žaidimo pagalba susipažįsta su higienos reikmenimis: muilu, rankšluosčiu, nosine ir šukomis. Atlieka veiksmus su higienos priemonėmis, vėliau juos naudoja žaisdami. Klausosi pasakojimų, skaitomų kūrinių apie švarą, dienos ritmą, saugų elgesį namuose, gamtoje. Žaidimų metu įtvirtinami savarankiškumo įgūdžiai: maitina lėles, jas rengia, guldo, veda pasivaikščioti, bando tvarkingai sudėti drabužėlius. Dengia stalą, imituoja maitinimosi judesius, elgesį prie stalo, bendrauja su šalia esančiais. Stalo žaidimų, knygelių, plakatų, kortelių pagalba susipažįsta su vaisiais, daržovėmis, sveiku maistu, turimas žinias įtvirtina žaisdami. Klausydami pasakojimų, skaitomų istorijų sužino apie daiktus, kurie yra pavojingi vaikų sveikatai ir saugumui, kas atsitinka, kai vaikai su jais žaidžia. Žaidimų metu formuojasi saugaus elgesio įgūdžiai. Piešdami išreikia savo emocijas ir pojūčius. Bando papasakoti, ką pavaizdavo savo darbelyje.
		2 žingsnis	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Jaučia, kada nori tuštintis ir šlapintis, kartais tai parodo mimika, ženklais arba pasako. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	
		3 žingsnis	Valgo ir geria savarankiškai. Pradedą naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. Padedamas bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda vieną kitą daiktą į vietą. Atsiranda pirmieji elgesio su žirkėmis įgūdžiai.	

		4 žingsnis	<p>Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviuoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.</p>	<p>Sveikatos valandėlių metu sužino kaip atrodo ir jaučiasi sergantis žmogus, ieško negalavimo priežasčių ir jų pašalinimo būdų ir priemonių, sužino apie sveiką gyvenimo būdą, higieninius reikalavimus. Stebėdami sergančius ir sveikus žmones nuotraukose, paveikslėliuose, girdėdami įvairias istorijas apie ligonius, ieško ligos požymių, iš veido ar kūno išraiškos nustato, kas yra sergantis. Žinias įtvirtina individualių užsiėmimų metu, per žaidimus, pokalbių metu. Naudojami asmeniniai higienos reikmenimis (šukomis, burnos skalavimo stiklinaitėmis, vienkartinėmis nosinaitėmis ir kt.). Sveikatos valandėlių metu susipažįsta su maisto reikšme žmogaus sveikatai, sveikos mitybos reikalavimais, žino, kad vaisiai ir daržovės – vitaminų šaltinis, aiškinasi mitybos piramidės sudėtį. Gamina, valgo ir kitus vaišina šviežių daržovių, vaisių patiekalais bei kt. Prieš valgio gaminimą nusiplauna rankas, užsiriša skarelę ar užsideda kepuraitę, po darbo sutvarko darbo vietą. Praktinės veiklos metu susipažįsta su stalo dengimo reikalavimais. Kasdienio maitinimosi metu, naudodamiesi stalo įrankiais, įgyja praktinių gebėjimų teisingai naudotis stalo įrankiais. Ugdomosios veiklos metu aptaria įvairias pavojingas situacijas, aiškinasi jų atsiradimo priežastis, ieško sprendimų, kaip jų išvengti. Dalyvauja saugaus eismo, sveikatos saugojimo programose, projektinėje veikloje.</p>
5 žingsnis	<p>Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. Serviuoja ir tvarko stalą vadovaujamas suaugusiojo. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Stengiasi saugoti save ir kitus.</p>			
6 žingsnis	<p>Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą - kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą.</p>			

ESMINĖS NUOSTATOS IR GEBĖJIMAI, KURIUOS VAIKAS TURI ĮGYTI IKI 6 METŲ

Eil. Nr.	Vaiko pasiekimai	Esminė nuostata	Esminis gebėjimas
1.	Savivoka ir savigarba	Save vertina teigiamai.	Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises.
2.	Emocijų suvokimas ir raiška	Domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.	Atpažįsta ir įvardina savo emocijas ir jausmus bei jų priežastis, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ir jausmus, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais.
3.	Savireguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs sutelkti dėmesį, būti kantrus, valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai, įsiaudrinęs geba nusiraminti, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus.
4.	Santykiai su suaugusiais	Nusiteikęs pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.	Pasitiki pedagogais, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.
5.	Santykiai su bendraamžiais	Nusiteikęs pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (dalinasi žaislais, tariasi, supranta kitų nors), padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
6.	Mokėjimas mokytis	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.	Mokosi žaisdami, stebėdami kitus vaikus ir suaugusius, klausinėdami, ieškodami informacijos, išbandydami, sprenddami problemas, kurdami, įvaldo kai kurias mokymosi strategijas, pradeda suprasti mokymosi procesą.
7.	Iniciatyvumas ir atkaklumas	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gabumais.	Savo iniciatyva pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

8.	Kūrybiškumas	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	Savitai reiškia savo sumanymus įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.
9.	Problemų sprendimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdienams sunkumams bei iššūkiams įveikti.	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius sunkumus bei iššūkius, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimo ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.
10.	Tyrinėjimas	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą ir bandymą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.
11.	Aplinkos pažinimas	Nori pažinti, suprasti save bei aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	Įvardija, bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.
12.	Kiekio supratimas ir skaičiavimas	Nusiteikęs pasaulio pažinimui naudoti skaičius ir skaičiavimus.	Objektų (realių ar pavaizduotų) kiekį apibūdina skaičiumi, susieja skaičių su atitinkamu jo simboliu. Sudaro, palygina daiktų grupes pagal kiekį. Apibūdina daikto vietą tam tikroje daiktų eilėje. Sudaro, pratęsia įvairias sekas, randa trūkstamus jų narius.
13.	Forma, erdvė, matavimai	Nusiteikęs tyrinėti aplinkos daiktus, jų ryšį ir santykius.	Skiria daiktų spalvą, formą, jaučia daiktų dydį, dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje, sieja daiktus su vaizdais nuotraukose, piešiniuose. Pastebi laiko tėkmės požymius. Tapatina, grupuoja, klasifikuoja daiktus. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, talpa, tūris, laikas, daiktų panašumai ir skirtumai, daiktų tarpusavio ryšiai, santykiai, padėtis vienas kito atžvilgiu.
14.	Sakytinė kalba	Nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai ir laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.
15.	Rašytinė kalba	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

PRITARTA

Rokiškio rajono savivaldybės tarybos
2016 m. gegužės 27 d. sprendimu
Nr. TS –

PATVIRTINTA

Rokiškio r. Obelių lopšelio-darželio
direktoriaus 2016 m. birželio .. d.
įsakymu Nr.

ROKIŠKIO RAJONO OBELIŲ LOPŠELIO-DARŽELIO IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA „VAIKYSTĖS TAKELIU“

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1.1. Duomenys apie švietimo įstaigą

Ikimokyklinio ugdymo programos teikėjas: Rokiškio rajono Obelių lopšelis-darželis.

Teisinė forma ir priklausomybė: savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Mokyklos grupė: ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Mokyklos buveinė: Stoties g. 31, Obeliai, LT – 42216, Rokiškio rajonas

1.2. Įstaigos bendruomenė ir jos poreikiai

Lopšelio-darželio struktūra. Įstaigoje ugdomi 2-6/7 metų vaikai. Lopšelis-darželis yra dviejų pakopų ugdymo įstaiga, kurioje vykdomas ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas. Vaikų grupės komplektuojamos atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnius. Specialiųjų poreikių vaikai integruojami į grupes. Esant reikalui, vaikams teikiama logopedo pagalba.

Vaikai ir jų poreikiai: Ikimokyklinio ugdymo grupę lanko mišraus amžiaus (2-5 m.) vaikai su skirtingais sugebėjimais, kalbiniais įgūdžiais ir turintys skirtingą socialinę patirtį. Obelių lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programa „Vaikystės takeliu“ visų pirma siekiame tenkinti pagrindinius vaiko poreikius – *saugumo, sveikatos ir užtikrinti vaiko teisę tinkamai ugdytis* („Vaiko teisių konvencija“ 200).

Vaikų ugdymo procese akcentuojami esminiai pedagogo veiklos principai ir uždaviniai:

kurti žaidybinę aplinką – paruošti saugią vietą veiklai, parinkti priemones, žaislus;

skatinti vaikus žaisti, žaisti kartu su jais;

įsiklausyti į vaikų siūlomą žaidimų tematiką, padėti pasirinkti žaislus, žaidimus;

ieškoti vaikų veiklai motyvavimo priemonių;

savo pavyzdžiu rodyti kaip bendrauti: pasisveikinti, padėkoti, paprašyti, pagirti, atsiprašyti;

inspiruoti (pasiūlyti idėją, sudominti trumpalaikiais ir ilgalaikiais gamtos stebėjimais, sukurti

probleminę situaciją, paskaityti literatūros kūrinį, paprašyti vaikų pagalbos ir kt.) vaikų veiklą mažomis grupelėmis;

taikyti vaikų veikloje informacines komunikacines technologijas;

supažindinti vaikus su įvairiais mokymosi būdais, skatinti vaikus rinktis ir išbandyti įvairias priemones, eksperimentuoti;

turtinti vaiko patirtį: pokalbiai vaikams aktualiomis temomis, išvykos, stebėjimai, grožinės

literatūros, tautosakos skaitymas, paveikslėlių žiūrėjimas, matytų televizijos laidų, filmų aptarimas,

vaikų teatro pasirodymų organizavimas;

skatinti vaikų savarankiškumą;

organizuoti judrius ir ramius žaidimus, estafetes, varžytuves, sporto, sveikatinimo pramogas, akcijas;

sužadinti vaiko kūrybiškumą;

rengti kartu su vaikais vaikų darbų parodėles;

skatinti vaikų pirmuosius, savarankiškus dorovinius bei estetinius vertinimus;

stebėti, fiksuoti, analizuoti vaikų veiklą;
supažindinti tėvus su vaiko gebėjimais ir pasiekimais.

Tėvų poreikiai. Lopšelių-darželių lanko vaikai iš skirtingų poreikių, emocinės, socialinės, kultūrinės aplinkos šeimų. Kurdami šią ikimokyklinio ugdymo programą pedagogai vadovaujasi tėvų nuostatomis, lūkesčiais ir poreikiais, prisiima atsakomybę už vaikų visuminį ugdymą(si), būtiniausių vaikų amžiaus tarpsnių poreikių: judėjimo, fizinio ir psichinio saugumo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos tenkinimą. Sukurtas įstaigos internetinis tinklapis (www.olopselisdarzelis.jimdo.com), kuris padeda informuoti ir šviesti ugdytinių tėvus, bendruomenę, visuomenę.

Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas. Įstaigoje dirba patyrę, kompetentingi pedagogai, savo dėmesį gebantys skirti kiekvienam vaikui, turintys reikiamas kvalifikacijas ir jas tobulinantys. Įstaigoje dirbantis logopedas, esant reikalui, vaikams teikia kvalifikuotą logopedo pagalbą. Meninius gebėjimus atskleisti ir tobulinti padeda kvalifikuotas meninio ugdymo mokytojas.

1.3. Įstaigos savitumas

Obelių lopšelis-darželis įsikūręs Rokiškio rajono pakraštyje, netoli Latvijos Respublikos pasienio. Obeliuose yra vaikų globos namai, spirito varykla, aliejaus gamykla, medžio apdirbimo įmonė, Obelių laisvės ir kovų muziejus, seniūnija, ambulatorija, Šv. Onos bažnyčia, priešgaisrinės tarnybos postas, Ramintos šaltinėlis, miesto biblioteka, Obelių malūnas, Našio ir Obelių ežerai, kurių lankymas ir pažintis su jų veikla, istorija įtraukta į ugdymo turinį ir sudaro sąlygas jau ikimokykliniame amžiuje vaikams pažinti gimtojo miestelio ir jo apylinkių įžymias vietas, kultūrą ir gamtą. Ugdymo procesui įtaką daro ir socialinė-kultūrinė aplinka. Plėtojant vaiko įvairias kompetencijas, bendradarbiaujama su socialiniais partneriais: Obelių bendruomenė, Obelių seniūnija, Obelių kultūros centras, miesto biblioteka, ambulatorija, prekybos tinklas „Svaita“ ir kt.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Obelių lopšelyje-darželyje vaikų ugdymas grindžiamas vadovaujantis šiais principais:

Visuminio integralaus ugdymo principas – siekiama įvairių (kūrybinių, pažintinių, fizinių, emocinių) vaiko galių plėtotės, tikslingai formuojant vaiko vertybines nuostatas, jausmus, mąstymą ir elgseną. Užtikrinama visų ugdymo sričių darna.

Individualizavimo principas – pripažįstama ir puoselėjama vaiko individualybė; visiems lopšelių-darželių lankantiems vaikams sudaromos galimybės ugdytis pagal savo gebėjimus, poreikius, amžių, parenkant metodus, turinį, pritaikant aplinką.

Tęstinumo principas – programa orientuota į šeimoje pradėto pozityvaus vaiko ugdymo(si) tęsą bei dera su Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa.

Tautiškumo principas – išlaikoma pusiausvyra tarp lietuvių liaudies tradicijų, papročių ir naujovių, suvokiant jų tarpusavio darną, skatinant kūrybinį tradicijos tęstinumą bei ugdant tautinį ir pilietinį sąmoningumą.

Sisteminumo ir nuoseklumo – ugdymas moksliskai pagrįstas: einama nuo lengvo prie sunkaus, nuo žinomo prie nežinomo.

III. TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Tikslas – atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės raidos tendencijas, bendradarbiaujant su šeima, ugdyti ikimokyklinio amžiaus vaikus (2–6 m.), užtikrinant deramą vaiko socializacijos lygį, lygias ugdymo galimybes, gebėjimų plėtojimą.

Uždaviniai:

kurti sąlygas, padedančias vaikui tenkinti prigimtinius, kultūrinius, taip pat ir taip pat ir etninius, socialinius, pažintinius poreikius;
skatinti individualią vaiko fizinę, intelektinę, socialinę, emocinę raidą;
formuoti dorines, tautinės kultūros vertybes;
skatinti vaiko saviraišką ir kūrybiškumą.

IV. UGDYMO TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

Ugdymo turiniu siekiama atskleisti vaikui žinių pasaulį, vystyti jo įvairius gebėjimus bei įgūdžius ir formuoti vertybines nuostatas.

Formuojamos vertybės. Gailestis ir atjauta, bendradarbiavimas, drąsa, kantrybė, dora, paslaugumas, humoras, savarankiškumas, pagarba ir pasitikėjimas, atsakomybė, kūrybiškumas, tolerancija. Savo tautos kultūros suvokimas taip pat vertybė, todėl ugdymo turinyje išskiriamos tam tikros svarbios tautai datos, šventės ir kt

Ištaigoje vaiko ugdymas nukreiptas į vaiko poreikius: žaisti, kurti, tyrinėti, judėti bei tenkinti individualius vaiko poreikius. Vaikas veikdamas tai, kas jam įdomu, bendraudamas su bendraamžiais ir suaugusiais, įgyja socialinių, pažintinių, meninių gebėjimų, tampa fiziškai ir emociškai brandesnis, labiau savimi pasitikintis, laisvesnis, kūrybiškesnis, įdomesnis draugams. Kadangi nėra patvirtinto ikimokyklinio amžiaus vaikų brandos standarto, ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo rekomendacijas („Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra“ (2013), Nr. VP1-2.3-ŠMM-03-V-02-001).

Ikimokyklinės programos turinyje išskirtos penkios vaikų ugdymosi kryptys:

1. pažinimo ugdymas(is);
2. kalbos ir komunikavimo ugdymas(is);
3. meninis ugdymas(is);
4. sveikatos saugojimas;
5. emocinis ir socialinis ugdymas(is).

Penkios vaiko ugdymosi kryptys sudarytos iš 18 vaiko pasiekimų sričių, kurios aprašytos ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo rekomendacijose.

Ugdymo turinyje, trumpuose aprašymuose, atskleidžiamos svarbiausios vaiko ugdymosi krypčių ir pasiekimų sričių charakteristikos. Atsižvelgiant į vaiko amžių, kiekvienoje pasiekimų srityje numatyti ugdymosi sėkmei aktualiausi gebėjimai ir pateikti vaikų veiksenų pavyzdžiai.

Ikimokyklinės programos vaikų ugdymo turinyje išskiriami vaiko gebėjimai, kuriuos turėtų įgyti 2–3 m. vaikas (ankstyvasis amžius) ir 4–6 m. vaikas (ikimokyklinis amžius). Taip pat programoje išskirti brandesnių vaikų ugdymosi gebėjimai ir kiti vaikų pasiekimai, kurie integruojami į visas ugdymosi sritis. Išskirti gebėjimai padės pedagogams įvertinti individualią vaikų pažangą.

Vaikų pasiekimų sričių tęstinumą garantuoja Priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, kurioje numatomas vaiko ugdymas pagal penkias kompetencijas: socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo, meninė.

VAIKŲ UGDYMO KRYPTYS

P a ž i n i m o u g d y m a s (i s)

Ikimokyklinio amžiaus vaikui būdingas smalsumas, noras išbandyti, paliesti. Vaikas nuo paprastų klausimų „kas čia?“ pereina prie „kodėl?“, „kaip?“. Vaiko pažinimas prasideda nuo savęs, artimų žmonių, jį supančios daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimo. Skatinant vaiką tyrinėti aplinką, sudaromos sąlygos vaiko loginio mąstymo, atminties, vaizduotės lavinimui. Ikimokykliniame amžiuje pagrindinis vaiko pasaulio pažinimo metodas – žaidimas.

Aplinkos pažinimas

Ikimokykliniame amžiuje aplinkos pažinimas - tai vaiko savęs pažinimas (savo kūno; jausmų ir svajonių pasaulis; savo gebėjimai; ryšiai su kitais žmonėmis), įgytas supratimas apie įvairias pasaulio sritis – artimiausią daiktinę, socialinę ir kultūrinę namų bei grupės aplinką (daiktus, žmones, jų gyvenimo būdą, kultūros reiškinius, techniką ir technologijas), gimtinę, Tėvynę; gamtą (gyvybę, gamtos objektus ir reiškinius, dangaus kūnus), žemę, jos paviršių, laiko tėkmę. Ypatingas dėmesys skiriamas, kad vaikas tobulintų jau turimus aplinkos pažinimo būdus ir išbandytų naujus.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
<p>*Atpažįsta ir įvardina artimiausios aplinkos daiktus.</p> <p>*Orientuojasi savo grupės aplinkoje.</p> <p>*Žino savo, šeimos narių vardus.</p>	<p>*Išvardina gyvenamosios vietos objektus.</p> <p>* Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje.</p> <p>*Pastebi ir pasako pagrindinius augalų ir gyvūnų požymius.</p> <p>*Atpažįsta ir įvardija artimiausios aplinkos gyvūnus, augalus.</p>	<p>*Pasakoja apie savo šeimą.</p> <p>*Orientuojasi darželio aplinkoje.</p> <p>* Įvardija kelis gimto miesto objektus (miesto ar darželio pavadinimą, gyvenamą gatvę ar pan.).</p> <p>* Atpažįsta ir įvardija naminius, kai kuriuos laukinius gyvūnus, nusako jų gyvenimo skirtumus.</p> <p>*Skiria daržoves, vaisius, uogas ir nusako panaudojimo maistui būdus.</p> <p>* Domisi gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti.</p> <p>* Moka stebėti ir prižiūrėti kambarinių augalų augimą.</p>	<p>*Žino svarbią asmeninę informaciją.</p> <p>* Domisi suaugusio žmogaus gyvenimu, jo darbais.</p> <p>* Žino tradicines šventes.</p> <p>* Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą.</p> <p>* Atranda ir mokosi naudotis buities prietaisais, skaitmeninių technologijų galimybėmis.</p> <p>*Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų.</p> <p>* Žino apie naminių gyvūnų naudą žmogui.</p> <p>* Mokosi rūšiuoti atliekas.</p>	<p>*Domisi gamtos reiškiniais ir jų paaiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas).</p> <p>*Domisi savo gimtinės istorija.</p> <p>*Domisi apie daiktų pokytį (seniau/dabar).</p> <p>*Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais.</p> <p>* Paaškina, kaip reikia prižiūrėti augalus, naminius gyvūnus.</p> <p>* Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai</p>

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

Ankstyvasis amžius

- stebi save ir draugus veidrodyje;
- augina „daržą“ ir stebi augalo gyvenimo etapus: dygimą, augimą, žydėjimą, sėklų brandinimą, nunikimą;

Ikimokyklinis amžius

- piešia save, šeimą, apibrėžia ant popieriaus lakšto gulinčio vaiko, savo plaštakos kontūrus;
- kartu su tėveliais sudaro „Šeimos medį“.
- žaidžia žaidimus: „Žemė, oras, vanduo“, „Surask

☐ žaidžia žaidimus: „Kas kur gyvena?“, „Kelionė prie jūros“ ir pan.; ☐ renka gamtinę medžiagą; ☐ žaidžia pojūčių žaidimą „Paliesk“.	tokį patį“, „Anksčiau-dabar-vėliau“, „Už-ant-po“, „Atpažink rankų porą“ ir pan.; ☐ stebi gamtos reiškinius, kuria „Gamtininko kalendorių“; ☐ žaidžia kūrybinius-vaidmeninius žaidimus (aerouostas, autobusas, bankas, biblioteka, cirkas, degalinė, parduotuvė (drabužių, gėlių, žaislų, maisto), gaisrinė, gimtadienis ir pan.); ☐ lankosi Obelių m. parke, prie Ramintos šaltinėlio, ežero ir pan.
--	--

Skaičiavimas ir matavimas.

Kiekio supratimas ir skaičiavimas – tai komponentas, kuriame kalbama apie pirmąją vaiko pažintį su skaičiaus sąvoka. Čia svarbūs keli aspektai: skaičiaus panaudojimas kiekiui nusakyti (kiek?); skaičiaus panaudojimas numeravimui (kelintas?); simboliai, naudojami skaičiams pažymėti.

Vaiko pažintinė raida neatsiejama nuo vis besiplečiančio vaiko suvokimo apie daiktų panašumus ir skirtumus. Todėl vaiko formos, erdvės, matavimų gebėjimų ugdymasis susijęs su: paprasčiausiomis geometrinėmis figūromis, daiktų dydžio suvokimu, orientavimusi erdvėje ir laike.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Skiria sąvokas mažai ir daug. *Išrikiuoja daiktus į eilę. *Pradedą suprasti, ką reiškia padalinti daiktus po lygiai *Įsidėmi pagrindines spalvas: raudoną, mėlyną, geltoną, žalią. *Pradedą vartoti palyginamąsias sąvokas: sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, kitoks, vienodi, skiriasi ir pan. *Supranta tvirto bokšto	*Pradedą skaičiuoti daiktus ir palyginti kelių daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėse. *Vartoja kelintinius skaitvardžius: pirmas, antras. *Grupuoja daiktus pagal išorinius požymius. ☐ *Lygina įvairių dydžių daiktus pagal išorinius požymius (ilgį, plotį, storį, aukštį ir t.t.). *Bando konstruoti, grupuoti atsižvelgiant į daikto formą. *Atpažįsta apskritos (skritulio), keturkampės	*Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo jų požymių ir jų padėties erdvėje. *Skaičiuoja iki 5-ių. *Skiria kelintinius skaitvardžius. *Skiria trikampę, stačiakampę formas. *Grupuoja daiktus pagal formą, spalvą. *Kalba apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę: siauresnis-platesnis, aukštesnis-žemesnis, lengvesnis-sunkesnis.	*Sieja daiktų kiekį su skaičių žyminčiu simboliu. *Skaičiuoja iki 10-ties. *Palygina daiktų grupes pagal kiekį (daugiau/mažiau). *Supranta ir vartoja sąvokas: pusiau, į 2–3 dalis. *Pratęsia, sukuria skirtingų požymių sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. *Nustato daikto vietą kito daikto atžvilgiu. *Skiria plokštumos ir erdvės figūras. *Matuoja atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudodamas sąlyginius matavimus (savo kūno dalį, trečią daiktą). *Nustato įvykių seką (metų laikai, paros dalys).	*Pradedą suprasti ryšius tarp skaičių (pvz.: 6 susideda iš dviejų trejetų). *Vartoja žodžius: sudėti, atimti, kiek bus. *Skiria ir pavadina plokštumos ir erdvines (kubas, rutulys) figūras. *Grupuoja daiktus pagal nurodytą požymį. *Pradedą suprasti, kad tas pats daiktas gali turėti kelis požymius. *Žaisdami naudojami vis didesne erdve.

statymo taisykles (apačioje didesnė, viršuje mažesnė kaladėlė).	(keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus. *Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę. *Žino metų laikus, paros dalis.	*Dėlioja daiktus didėjimo - mažėjimo tvarka. *Skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj.	*Pradedama suvokti laiko trukmę.	
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ žaidžia didaktinį žaidimą „Uždėk tiek, kiek nupiešta“; ☐ rodo piršteliu ir skaičiuoja savo metus; ☐ veria karoliukus ant pagaliuko ir lygina (daugiau/mažiau); ☐ dalina vaišes draugams (po lygiai). ☐ dėlioja paveikslėlius panaudojant geometrines formas; ☐ žaidžia žaidimą „Diena – naktis“; ☐ stato ir išrenka „Didžiausią ir mažiausią bokštą“; ☐ ieško ir randa paslėptą daiktą; ☐ žaidžia spalvų žaidimą „Surask tokios pat spalvos“; ☐ piešia vienos spalvos (pasirinktinai) piešinį; ☐ matuoja savo ūgį, pasinaudojant ant grupės sienos kabančia ūgio matuokle. 		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ skaičiuoja savo piršteliu, žaisliukus; ☐ atlieka problemines užduotis: „Padalink vieną pyragą visiems vaikams“, „Išrikiuok ir pasakyk kelintas stovi kiškiukas“ ir pan.; ☐ žaidžia žaidimus „Parduotuvė“, „Padėk mažiau arba daugiau“, „Gyvi skaičiai“ (susitaria dėl veiksmų, kuriuos reikia atlikti pamačius tam tikrą skaičių) ir pan.; ☐ žaidimuose taiko skaičiuotes; ☐ įvardija į kokias geometrines figūras panašūs įvairūs daiktai; ☐ modeliuoja figūromis (pvz., iš keturių trikampių sudėlioja kvadratą); ☐ lipdo geometrines figūras ir konstruoja (namelį, gėlytę ir pan.); ☐ jungia įvairių spalvų, pločio, ilgio popierines juosteles į žiedus, perveria juos per vieną ar kelis, taip „auginant“ erdvinės formas; ☐ dėlioja priešingybių paveikslėlius (aukštai-žemai, ant-po, kairėje-dešinėje ir pan.); ☐ kuria kalendorius. 		

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. K.W.Hoffmann, B.Roggenwallner. *EQ programa vaikams*. Vilnius, 2005
2. J. Balčytienė. *Kiek pėdų iki lubų?* Kaunas, 2000
3. I.Steišūnienė. *Dešimties mažylių kelionės*. Vilnius, 1997
4. M. Grigonis. *200 žaidimų*. Vilnius, 1988
5. O. Okeris. *Žaidimai visai šeimai*. Vilnius, 1985

Kalbos ir komunikavimo ugdymas(is)

Pati svarbiausia kalbos funkcija yra komunikacinė, t. y. vaiko domėjimasis savimi, kitais žmonėmis, aplinka, gamta, daiktais, skatina vaiko kalbinę raišką. Kalbos dėka bendraudami vaikai gali tiksliai informuoti vieni kitus apie savo jausmus, norus, ketinimus, kilusius sumanymus, mintis. Jau 3 metų vaikai ima domėtis raidėmis, imituoti skaitymą, rašymą. Todėl kalbos ir komunikavimo ugdymui(si) reikia turtingos kalbinės aplinkos: raidžių, užrašų, knygų, žurnalų, storų siūlų, vielučių raidėms lankstyti ir t. t. Svarbiausios vaiko kalbos ir komunikavimo ugdymo kryptys: girdimųjų suvokimų lavinimas, žodyno plėtojimas, gramatiškai taisyklingos kalbos ugdymas, rišlios kalbos

ugdymas, regimojo suvokimo ugdymas, rankos paruošimas rašymui. Kai vaikas atranda ryšį tarp rašytinės ir sakytinės kalbos, tvirtėja klausimosi ir dėmesio išlaikymo įgūdžiai.

Rašytinė kalba.

Rašytinė kalba – vaiko minčių dėstymas erdvėje (pvz. popieriuje). Pirmas tokios kalbos momentas atsispindi vaiko „keverzonėse“, todėl į vaikų piešinius žiūrima kaip į savitą kalbą. Taip nuo daiktų piešimo pereinama prie žodžių piešimo – rašytinės kalbos ugdymosi. Programoje vaikų mokymasis rašyti natūraliai įeina į vaikų žaidimus, kurie prasideda nuo smulkiosios motorikos lavinimo. Tokiu būdu siekiama, kad raidė būtų tokiu pat vaiko gyvenimo elementu, kaip ir kalba. Rašytinė kalba – paties vaiko veikla. Ikimokykliniame amžiuje skatinamas vaiko domėjimasis knygomis, taip rašytinę kalbą siejant su skaitymu.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
<p>Rašymas *Piešia vertikalias ir horizontalias linijas.</p> <p>Skaitymas *varto knygutes, prašo auklėtojos paskaityti</p>	<p>Rašymas *Domisi rašikliais ir kompiuteriu. *Pradeda domėtis raidėmis ir bando jas „naudoti“ savo veikloje.</p> <p>Skaitymas *„Skaito“ knygelių paveikslėlius.</p>	<p>Rašymas *Supranta spaudinių funkcijas: kalendorius, valgiaraštis, reklama ir pan. *Kopijuoja ir bando rašyti raides.</p> <p>*Kompiuteriu spausdina raides.</p> <p>Skaitymas *Domisi raidėmis ir supranta, kad raidės turi pavadinimus.</p>	<p>Rašymas *Supranta rašymo tikslus. *Spausdintinomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje esančius žodžius.</p> <p>Skaitymas *Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. *Žino keliolika abėcėlės raidžių. *Perskaito savo vardą.</p>	<p>Rašymas *Rašo savo vardą, elementarius žodelius. *Netaisyklingais rašinėjimais atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus.</p> <p>Skaitymas *Atpažįsta ir pavadina įvairių šriftu parašytas raides (didžiosios, mažosios). *Bando perskaityti trumpus jam reikšmingus žodžius.</p>
Vaiko veiksėnų pavyzdžiai				
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>Rašymas ☐ „rašo“ laišką mamai; ☐ žaidžia linijomis piešimo pape; ☐ spalvina paveikslėlius.</p> <p>Skaitymas ☐ varto knygeles ir klausinėja „Kas čia?“; ☐ ieško į ką panaši raidė (pvz. panaši kaip burbuliukas, kaip gyvatė ir pan.).</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>Rašymas ☐ gamina knygeles; ☐ vynioja, narplioja, riša siūlus; ☐ ornamentuoja ritmiškai atkartodamas piešiamus elementus.</p> <p>Skaitymas ☐ ieško savo vardo raidės grupės aplinkoje, knygoje; ☐ „skaito“ - kuria istorijas pagal paveikslėlius; ☐ dėlioja raidžių korteles ir bando skaityti.</p>		

Sakytinė kalba

Sakytinė vaiko kalba – tai gebėjimas kalbėti, kalbos turinys, klausimasis, o gebėjimas išsakyti mintis – kalbos raiška. Vaiko sakytinė kalbinė raiška susiejama su grafine, plastine, muzikine, mimikos ir gestų išraiška. Ikimokykliniame amžiuje tarp sklاندaus vaiko kalbėjimo ir smulkiosios motorikos judesių yra tiesioginis ryšys. Todėl ikimokykliniame amžiuje skiriamas didelis dėmesys smulkiosios motorikos žaidimams, kurie aktyvina vaikus, išlaisvina vaiko mintis, jausmus, kartu ir drausmina, skatina ir plėtoja mąstymo procesus, padeda bendrauti ir

bendradarbiauti. Programoje pagrindinis kalbos ugdymo metodas - kasdieninis bendravimas įvairios veiklos metu.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
<p>*Supranta kalbą ir kalba 3-4 žodžių sakiniais. *Atsako vienu ar keliais žodžiais į elementarius klausimus.</p>	<p>*Vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. *Atpasakoja trumpus kūrinėlius. *Išklauso kūrinį iki galo nepertraukdamas skaitančiojo.</p>	<p>*Išskiria pirmą ir paskutinį garsą trumpuose žodžiuose. *Vartoja vaizdingus, palyginamuosius žodžius. *Deklamuoja.</p>	<p>*Išskiria garsą žodžio pradžioje, viduryje ir gale. *Suvokia pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. *Vartoja antonimus ir sinonimus. *Kuria ir pasakoja įvairius tekstus (mįsles, humoristines istorijas ir pan.).</p>	<p>*Nepertraukdamas klausosi draugų kalbos. *Įvardija skirtumus tarp literatūriškai ir tarmiškai tariamų garsų. *Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį. *Pagal taisykles kalba telefonu.</p>
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <p>☐ žaidžia žaidimus: „Atspėk, kas čia?“, „Pirštukų pasakėlės“ ir pan. ☐ varsto raištelius; ☐ varto knygeles; ☐ bando įvardinti tai, ką mato paveikslėlyje „Kas čia“; ☐ žaidžia žodžių žaidimus „Pakartok“; ☐ kartu su auklėtoja dainuoja daineles; ☐ pasakoja apie matytas televizijos laideles vaikams.</p>		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <p>☐ pasakoja apie save ir savo šeimą: pasako savo vardą, pavardę, amžių, kur gyvena, artimųjų vardus, kur dirba tėveliai ir t.t.; ☐ atpažįsta ir bando įvardinti elementarius simboličius (raides); ☐ komentuoja, ką padaręs, ką nupiešęs, ką žaidęs; ☐ deklamuoja; ☐ seka pasakas be galo; ☐ žaidžia žaidimą „Kokį garsą išgirdai?“ ir kt.</p>		

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. J. Čepauskienė. Paveikslėlių pasakos. Vilnius, 2010
2. V. Havelas. Skaitymas su paveikslėliais. Vilnius, 2003
3. A. Garšvienė, L. Dapšienė, J. Gudavičienė ir kt. Neišplėtotos kalbos ugdymas. Kaunas, 2000

Meninis ugdymas(is)

Menine veikla siekiama lavinti vaiko saviraišką, vaizduotę, ugdyti jo estetinį skonį. Vaiko kūryba primena žaidimą spalvomis, muzika ar judesiu. Todėl ikimokykliniame, kaip ir priešmokykliniame amžiuje, išskiriamos trys meninės veiklos rūšys: muzika, dailė, vaidyba. Vaikams sudaromos galimybės išgyventi laisvos idėjų ir jausmų saviraiškos džiaugsmą, pažinti, tyrinėti ir pajusti įvairius meninės raiškos būdus, džiaugtis gamtos bei žmogaus kūriniais.

Ugdydami ikimokyklinio amžiaus vaiką, siekiame sudominti kūrybos procesu, o ne rezultatu. Vaikams du kartus per savaitę salėje vyksta organizuota muzikinė veikla.

Dailė.

Dailė yra ta vaikų gyvenimo sritis, kur kiekvienas gali atrasti tik jam vienam tuo metu itin svarbų savęs išreiškimo būdą be žodžių. Čia vaikas kuria dažniausiai tik jam vienam suprantamus ir labai svarbius dalykus. Vaikui savitu būdu – linijomis, spalvomis ar formomis, sudaromos galimybės ne tik išreikšti save, mažinti emocinę įtampą, bet ir derinti rankos, akies ir kitų kūno dalių judesius, lavinti vaizduotę, kūrybos gebėjimus. Tokiu būdu vaikas mokosi spręsti problemas, jautriai reaguoti į savo ir kitų darbus, mokosi bendrauti vaizdų kalba, įgyja pasitikėjimo savo jėgomis ir savarankiškumo.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
<p>*Savo „keverzonėse“ įžvelgia daiktus ir įvykius. *Eksperimentuoja dailės priemonėmis išreikšdamas save.</p>	<p>*Patirtį išreiškia naudodamas įvairias linijas, jų derinius, geometrines ir laisvas formas, spalvas. *Eksperimentuoja dailės priemonėmis atrasdamas spalvas.</p>	<p>*Patirtį išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. *Eksperimentuoja išbandydamas skaitmenines priemones, fotoaparataž</p>	<p>*Dailės darbus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, žodžiais). *Eksperimentuoja mišriomis dailės priemonėmis ir technikomis.</p>	<p>*Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines priemones. *Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo programomis.</p>
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ eksperimentuoja individualiai ant atskiro didelio formato popieriaus lapo: ☐ piešia pieštukais, tušinukais, kreidelėmis, tapo guašu, akvarele; ☐ štampuoja piršteliu, teptuku, štampukais; daro plaštakos antspaudus; ☐ piešia pagaliuku ant smėlio, sniego; kreida ant lentos, asfalto; ☐ tapo ant medžio lapų; ☐ lipdo plastilinu iš vieno gabalo (suka rutulį, kočioja tiesiais judesiais); ☐ kuria teminius paveikslus ant tapeto juostos; ☐ eksperimentuoja išbandydamas taškymo būdus; ☐ piešia klijuojant; ☐ kartu su auklėtoja organizuoja miniatiūrų parodėles; ☐ išbando meninę techniką „dvynukai“; ☐ štampuoja įvairios faktūros daiktais 			<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ piešia įvairia technika: guašu, akvarele, anglimi, spalvotais pieštukais, vaškinėmis kreidelėmis; ☐ eksperimentuoja maišydami spalvas ir atranda naujus atspalvius; ☐ tapo draugų, mamų portretus, gamtos vaizdus, įvairius veiksmo siužetus ir pan.; ☐ tapo ant netradicinių paviršių: senų batų, audinio, stiklo ir pan.; ☐ aplikuoja „mozaikos“ principu; ☐ derina kelias dailės raiškos technikas viename darbe; ☐ ornamentuoja, sistemingai kartodamas elementus; ☐ gamina šventines dekoracijas; ☐ organizuoja parodėles; ☐ kuria meninius rėmelius savo darbams; ☐ tapo vitražus; ☐ piešia išbandydamas žvakės panaudojimo galimybes; ☐ dalyvauja kūrybinių darbų parodose, projektuose, akcijose kurias organizuoja 	

	įstaigos pedagogai, ar kiti socialiniai partneriai.
--	---

Muzika ir šokis.

Muzikinėje, šokio veikloje ugdomas jautrumas gamtos garsams, muzikos intonacijoms ir ritmams, muziką lydinčiam tekstui, tautosakai, žaidimų, ratelių ir šokių judesiams. Siekiant ryšio su etnine kultūra, ypatinga ugdomoji reikšmė teikiama muzikiniam folklorui. Folkloro vaidmuo – ne vien pažintinis, bet ir kūrybinis, estetinis, etnis.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
* Dainuoja 2-4 garsų daineles. *Kartu su pedagogu ritmiškai groja muzikos instrumentais. *„Šoka“ mėgdžiodamas judesius.	* Dainuoja trumpas, aiškaus ritmo daineles. *Kuria ritminius motyvus. *„Šoka“ vaizduojamuosius šokamuosius žaidimus.	*Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) girdėtus kūrinius. *Dainuoja dialoginio pobūdžio daineles. *Šoka šokius pritaikant skirtingo tempo dalis.	*Dainuoja platesnio diapazono vienbalses daineles. *Groja 2-3 garsų melodijas. *Šoka ratelius pritaikydamas įvairius žingsnelius. *Šoka išreikšdamas erdvės (aukštai-žemai) ir laiko (greitai-lėtai) elementus.	*Dainuoja dainas su instrumentiniu pritarimu. *Kuria melodijas šokiams. *Savarankiškai šoka po muzikinės įžangos.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> ☐ klausosi įvairių muzikinių kūrinių, atliekamų gyvai ir įrašytų; ☐ mėgdžioja gamtos ir mechaninius garsus; ☐ kuria savas daineles su įvairiais garsažodžiais; ☐ muzikai pritaria plojimu ir kt. ritminiais judesiais, ritminiais instrumentais; ☐ žaidžia muzikinius žaidimus; ☐ išreiškia save judesiu, identifikuojasi su ratelių ir šokių veikėjais - šoka kaip „meškutė“, „kiškiukas“ ir pan.; ☐ šoka panaudodamas laisvą judesį; ☐ šoka rateliu aplink orientacinį žaisliuką; ☐ dainuoja lopšines žaisliukui; ☐ dainuoja, šoka darželio šventėse; ☐ groja elementariais muzikiniais instrumentais (barškučiais, būgneliais).	<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> ☐ klausosi muzikinių kūrinių ar fragmentų; ☐ išklausius muzikos, pasakoja vaizdinius arba įvardina instrumentus; ☐ domisi muzikinių kūrinių atlikėjų grupėmis; ☐ muziką išreiškia judesiu; ☐ dainuoja, šoka ratelius; ☐ mėgdžioja gamtos garsus; ☐ skanduoja skanduotes, mįsles, patarles; ☐ išbando įvairius garso išgavimo būdus, gaminasi barškučius (pvz. į dėžutę įberia kruopų, įdeda kaštoną ar pan.); ☐ šoka pavieniui, poroje, ratelyje; ☐ šoka panaudodamas pristatomąjį žingsnelį, apsisukimo elementus ir pan.; ☐ kuria „savo dainelę“, „savo šokį“; ☐ kuria ritmą atsitiktiniais daiktais, bei panaudodamas muzikinius instrumentus; ☐ „dainuoja savo vardą“; ☐ žaidžia improvizuotą koncertą grupėje;
---	---

	☐ dalyvauja darželio koncertuose.
--	--

Vaidyba.

Vaidyba – tai bendrųjų vaiko sugebėjimų, jo psichinių bei fizinių galių, ypač kalbos, jausmų, intelekto, vaizduotės bei valios ugdymo būdas. Vaikas turi galimybę įsijausti į personažo gyvenimą, džiaugsmą, liūdesį, tobulinti vaidybinius gebėjimus panaudojant įvairias teatrinės priemones.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Kartoja matytus veiksmus, judesius. *Vaizduoja siužetinius elementus.	*Kuria dialogą tarp veikėjų. *Atkuria matytų situacijų fragmentus.	*Vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą. *Susikuria vaidybinę aplinką.	*Improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes. *Tikslingai naudoja daiktus teatro reikmėms.	*Bendrauja su kitu vaidinimo veikėju. *Naudoja veikėjams charakteringas balso tonacijas.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> ☐ imituoja judesiais įvairius personažus – gyvūnus; ☐ persirengia įvairiais veikėjais: dedasi kepures, karūnas, apsiaustus, panaudoja įvairius aprangos elementus; ☐ žaidžia pirštiniųmis teatro lėlėmis; ☐ žaidžia žaidimą „Atspėk kas aš?“; ☐ pritaiko balso tembrą pasirinktam personažui; ☐ siužetiniame vaidinime paskatintas pritaiko garsinius daiktus, muzikinius instrumentus; ☐ mėgdžioja auklėtojos, draugų vaidybinius veiksmus; ☐ dalyvauja siužetiniuose Kalėdų muzikiniuose spektakliukuose.		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> ☐ žaidžia –vaidina trumputes sceneles pagal literatūrinius, muzikinius, istorinius siužetus; ☐ vaizduoja „gėlę“: suglamžo skarelę, palengva atgnaūžia delniukus, stebi kaip tarsi gėlės žiedas skleidžiasi skarelė, pauosto ir „gėlės kvapą“ perteikia emocijomis; ☐ žaidžia stalo teatrą; ☐ išbando save šešėlių teatre; ☐ kuria veiksmų siužetą iš „čia ir dabar“ pasigamintų ar aplinkoje rastų daiktų; ☐ kuria spektakliukus draugams; ☐ vaidina panaudodamas pirštukines ir pirštines lėles; ☐ vaidindamas sukuria savo išgalvotą pasaką, istoriją; ☐ vaidina pasakėles be garso – emocijas perteikdamas kūno judesiais ir veido mimiką išraiška; ☐ lankosi teatrų festivalyje „Vaidiname žemdirbiam“, bei kituose spektakliuose, dalyvauja „Prijuostės teatro“ fiesteje.		

Estetinis suvokimas.

Estetinio suvokimo ugdymasis nekelia tikslo padaryti vaiką visų meno rūšių mylėtoju, nes mėgdamas ir suprasdamas kelias meno rūšis, vyresniame amžiuje vaikas sugebės pastebėti ir įvertinti įvairių kūrinų savitą grožį. Svarbi estetinio vaikų auklėjimo dalis yra skaitymo menas. Grožinė literatūra žadina vaiko savęs pažinimo ir vertinimo poreikį, parodo žmoniškųjų vertybių ir siekimų prasmę. Todėl vaikas skatinamas kalbėti ne tik taisyklingai, bet ir raiškiai, kaip su atitinkama intonacija vaikui skaitant pasakas. Tokie veiksmai lavina vaiko klausą, jis geriau skiria garsus, o vaiko sugebėjimas mėgdžioti, jausti intonacijos įvairumą yra svarbus estetinio suvokimo

tobulinimo veiksnys. Estetiniame suvokime svarbiausia ne įgyti žinių, o dvasiškai tobulėti, suprasti tas vertybes ir idealus, kuriuos akcentuoja meno kūrėjas.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
* Emocingai reaguoja į dainų garsus, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus.	*Džiaugiasi menine veikla, nori šokti, dainuoti, vaidinti. *Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo meninius išpūdžius. *Reaguoja į kitų vertinimus. *Grožisi gamtos garsais, spalvomis.	*Dalijasi išpūdžiais po koncertų, spektaklių. *Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus).	*Papasakoja išpūdžius apie meninio kūrinio siužetą. *Grožisi ir palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, įvardija kodėl gražu. *Pastebi papuoštą aplinką.	*Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje. *Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė ir kaip kūrė. *Domisi kitų meninėmis idėjomis ir jas panaudoja savo veikloje.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<i>Ankstyvasis amžius</i> ☐ klausosi sekamų pasakų, skaitomų kūrinių, apsakymų ir pan.; ☐ klausosi gamtos garsų; ☐ imituoja gamtos garsus; ☐ kabina savo meninį darbėlį grupės jį komentuoja; ☐ puošiasi kai žaidžia „Gimtadienį“; ☐ lankosi spektakliukuose, kurie atvyksta į staigą.		<i>Ikimokyklinis amžius</i> ☐ dalyvauja įstaigoje organizuojamuose renginiuose (Kalėdos, vaikų-tėvų-senelių vakaronėse, Mykoli Adventas, Užgavėnės ir kt.), miestelio renginiuose ☐ klausosi gyvai atliekamos profesionalios muzikos (kviestiniai svečiai); ☐ varto liaudies meno knygas tautodailės darbus; ☐ lankosi etnografiniame, bei Obelių istorijos ir muziejuose.		

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. Deak Istvanne, Kiresne Vincze Ilona, Zambo Belane. *Kūrybinių darbėlių rinkinys*. Vilnius, 2009
2. A. Nekrašiuvienė. *Mobilioji popieriaus plastika*. Vilnius, 2002
3. O. Žilinskienė. *Tapyba tau*. Kaunas, 2003
4. J. Urnižienė, L. Kaniienė. *Muzikiniai didaktiniai žaidimai*. Kaunas, 2005
5. V. Zabarauskienė. *Lėlių teatrą kuria vaikai*. Vilnius, 1997
6. R. Klasauskaitė. *Plastilino pasaulyje*. Vilnius, 2004

Sveikatos saugojimas

Judėjimo stoka – viena iš šiuolaikinės visuomenės problemų, todėl svarbu vaikui nuo pat mažens puoselėti norą būti aktyviu, sveikai gyventi. Vaikas skatinamas įvaldyti visus judėjimo būdus, puoselėjamos individualios fizinės savybės: judrumas, vikrumas, ištvermė, judesių koordinacija. Organizuotų valandėlių metu judesių atlikimas apjungiamas pagal tam tikrą siužetą, tai vaikams suteikia didesnę malonumą ir susidomėjimą judesių atlikimu, suteikia žaismingumo. Judrių žaidimų organizavimas – vienas iš metodų, skatinančių vaikų fizinį aktyvumą.

Darželyje parinktas tinkamas vaikams dienos režimas, organizuojamos rytinės mankštos, judrios veiklos valandėlės, organizuojamas sveikatingumo projektas „Sveikuoliukų mokyklėlė“.

Fizinis aktyvumas.

Fizinis aktyvumas – tai kryptinga vaiko veikla, gerinanti fizines galias, kurios būtinos norint pasiekti ir išlaikyti aukštą sveikatos ir fizinio išsivystymo lygį. Skatinamas vaikų fizinis aktyvumas užtikrina sveiką augimą ir vystymąsi, gerą savijautą, nervų sistemos veiklą, todėl gerėja ugdymosi rezultatai. Gryname ore praleistas laikas ir fiziniai pratimai grūdina organizmą, teigiamai veikia kaulų, raumenų, nervų sistemas. Fizinis aktyvumas tai ne maratonai ar valandų valandas sportavimas sporto salėje, tai judrieji žaidimai, estafetės, pasivaikščiojimai, darbinė veikla, sportinės pramogos.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
* Pastovi ant vienos kojos. * Lipa ir nulipa laiptais. * Atsispirdamas dviem kojomis pašoka nuo žemės. * Peršoka liniją. * Įkerpa popieriaus kraštą.	* Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. * Išlaiko pusiausvyrą eidamas nedideliu paaukštinimu. * Šokinėja abiem ir ant vienos kojos. * Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. * Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų.	* Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu. *Juda vingiais greitėdamas ir lėtėdamas. * Šokinėja vietoje, judant pirmyn, įveikdamas kliūtis. *Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais (užsega ir atsega sagas, veria ant virvelės smulkius daiktus). * Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai.	* Eina ratu, poromis, atbulomis. * Šoka į toli, į aukštį. *Žaidžia žaidimus su kamuoliu. * Žaidžia komandomis, derindamas veiksmus. * Tiksliau valdo pieštuką ir žirkles.	* Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo. * Bėga derindamas du ar daugiau judesių. * Kerpa gana tiksliai. * Sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. *Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį. * Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

Ankstyvasis amžius

- nusileidžia čiuožyne, supasi sūpuoklėse;
- eina savo paties pėdsakais smėlyje, sniege;
- laisvai laksto po kiemą, salę - sustoja išgirdus garsinį signalą (plojimą rankomis, varpelio skambėjimą);
- ropoja; prašliaužia pro kliūtis; perlipa, perlenda per įvairias kliūtis vaikui patogiu būdu;
- paridena kamuolį pirmyn ir stengiasi jį pavyti;

Ikimokyklinis amžius

- bėgioja keičiant kryptį; tempą;
- žaidžia gaudynes su draugais;
- šokinėja abiem kojom vietoje, lengvai judant pirmyn;
- laipioja pasviromis kopėtėlėmis, gimnastikos siennele;
- rungtyniauja estafetėse;
- važinėjasi rogutėmis nuo kalniuko;
- dalyvauja mankštose;
- karmo paveikslėlius iš reklaminių žurnalų;
- žaidžia orientacinius žaidimus;

☐ sportuoja netradicinėje aplinkoje (darželio kieme, Nemuno saloje); ☐ pučia ir gauda plunksnas; ☐ žaidžia žaidimą „Kas tyliau nueis?“	☐ piešia ir išsikerpa varžybų atributiką (taikinius, vėliavėles ir pan.); ☐ žaidžia judrius žaidimus: „Gandras ir varlės“, „Kas pagaus pelytę?“, „Daryk kaip aš“, „Aukščiau žemės“ ir pan.; ☐ dalyvauja sveikatos ugdymo akcijose, pramogose, projekte „Sveikuoliukų mokyklėlė“.
---	---

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai.

Kasdienio gyvenimo įgūdžiai yra labai svarbūs kiekvienam žmogui. Vaikai jų neturėdami yra nuolat priklausomi nuo kitų žmonių. Pagrindinės sritys, rodančios vaiko kasdienio gyvenimo įgūdžius, yra gebėjimas: valgyti ir gerti, elgtis prie stalo; praustis; apsirengti ir nusirengti ir t.t. Tačiau programoje į vaikų kasdieninio gyvenimo įgūdžių ugdymąsi žiūrima plačiau - padedama vaikui perimti svarbus sveikos gyvensenos įgūdžius: savęs pažinimo, savitvarkos, tinkamo maitinimosi, saugaus elgesio, sveikatos saugojimo ir stiprinimo. Gyvenimo įgūdžiai – tai gebėjimai prisitaikyti kolektyve ir elgtis pozityviai.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. *Padedama vieną kitą daiktą į vietą. *Pats nueina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. *Valgo ir geria savarankiškai.	*Padedamas plaunasi, šluostosi rankas ir veidą. *Padedamas susitvarko žaidimų vietą. *Padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. *Pasako kaip elgtis su pavojingais daiktais (degtukais, vaistais ir pan.).	*Dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. *Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. *Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. *Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto. *Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.	*Padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal oro sąlygas. *Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. *Padedamas suaugusiojo serviroja ir po valgio sutvarko stalą. *Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika.	*Savarankiškai serviroja ir tvarko stalą. *Savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal oro sąlygas. *Žino kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, namuose. *Savarankiškai laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. *Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos riboti reikia.

Vaiko veiksenų pavyzdžiai

<i>Ankstyvasis amžius</i> ☐ bando savarankiškai praustis, šluostytis, rengtis; ☐ nešioja, sodina, guldo, vežioja didelius minkštus žaislus; ☐ pavalgius, nusineša savo puodelį; ☐ valo dulkes kartu su auklėtoja; ☐ dalyvauja „Sveikuolio Kiškio vaišėse“: graužia morkytę, kopūsto lapą, skanauja	<i>Ikimokyklinis amžius</i> ☐ rengia, šukuoja, prausia lėles; ☐ žaidžia didaktinėmis priemonėmis (segiojimas, rišimas, varstymas); ☐ dėlioja paveikslėlius „Kada kaip rengiamės?“; ☐ dalyvauja probleminiuose pokalbiuose (pvz. „Kodėl reikia plauti rankas?“ „Kaip elgtis gatvėje?“ ir t.t.); ☐ kuria plakatus „Sveikas maistas“, „Blogi
--	--

svogūną ir pan.	įpročiai“, „Kur kreiptis pagalbos?“ ir pan.; ☐ sužino ne tik savo, bet ir gyvūnėlių tvarkymosi, gražinimosi paslaptis; ☐ su tėveliais kuria „Sveikuolių receptus“.
-----------------	--

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. Bulotaitė, V.Gudžinskienė, O.Monkevičienė ir kt. *Gyvenimo įgūdžių ugdymas*. Vilnius, 2004
2. A.Petrauskienė, A.Zaborskis. *Aukime sveiki*. Kaunas, 2000
3. E.Adaškevičienė. *Mažųjų sporto abėcėlė*. Kaunas, 1990

Socialinis ir emocinis ugdymas(is)

Socialinis ir emocinis ugdymas organizuojamas kaip procesas, kurio metu ikimokyklinukai įgyja žinių, įgūdžių ir nuostatų šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas, atsakingumas kitų atžvilgiu.

Ikimokykliniame amžiuje vaikas siekia būti pripažintas ir gerbiamas toks, koks jis yra. Vaiko gera savijauta kolektyve (grupėje ar kt. aplinkoje) lemia jo savivoką ir savigarbą, emocijas ir jų raišką, savireguliaciją ir santykius su aplinkiniais žmonėmis. Todėl didelis dėmesys skiriamas doriniam ugdymui - kur gėris ir blogis nėra savaiminiai procesai, bet priklauso nuo vaiko ugdymosi, suvokimo ir saviraiškos.

Savivoka ir savigarba.

Ypatingas dėmesys skiriamas ikimokyklinuko savivokos ir savigarbos ugdymui(si) – tiksliam savo jausmų, interesų, vertybių ir teigiamų asmeninių ypatybių vertinimui. Tik teisingai save įsivertinant susiformuoja pasitikėjimo savimi jausmas.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Kalba pirmuoju asmeniu „aš“. *Pasako kas jis yra – berniukas ar mergaitė. *Pavadina 5-6 kūno dalis. *Didžiuojasi tuo, ką turi ir gali padaryti.	*Pasako savo ir kito jausmus, norus. *Supranta, kad kitas negalėjo matyti to ką matė jis, nes kitas žmogus nebuvo šalia. *Mano, kad jis yra geras, todėl jį kiti palankiai vertina.	*Supranta, kad jis buvo (kūdikis), yra (vaikas) ir visada bus tas pats asmuo užaugęs (vyras/moteris). *Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys. *Siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų	*Įvardija savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus. *Pasako savo tautybę. *Save vertina teigiamai. *Atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.	*Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. *Priskiria save giminei (tetos, seneliai, pusseserės). *Mokosi saugoti savo privatumą. *Pradedą suprasti, kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<i>Ankstyvasis amžius</i> ☐ piešia „Mano namas“, „Aš“; ☐ apžiūrinėja savo ir draugų šeimos nuotraukas; ☐ kartu su auklėtoja suklijuoja suplyšusias knygutes;		<i>Ikimokyklinis amžius</i> ☐ kartu su tėveliais kuria „Šeimos šūkį“, „Šeimos herbą“; ☐ įsivertina savo elgesį naudodamas „Gerų poelgių kraitelę“ (pagamintos simbolinės kortelės „Mandagus“, „Paslaugus“, „Geras žaidimų draugas“		

☐ žaidžia žaidimą „Žmogaus kūno dalys“; ☐ žaidžia emocinį intelekto žaidimą „Linksmas - liūdnas“.	ir pan.); ☐ kuria plakatus: „Mano tėčio ir mamos darbai“, „Aš jau moku ir galiu...“ ir pan.; ☐ kartu su auklėtoja leidžia grupės laikraštuką tėveliams; ☐ klausosi lietuvių liaudies pasakų, kuriose aiškiai skiriamas gėris ir blogis.
--	---

Emocijų suvokimas ir raiška.

Užslėptas nepasitikėjimas, susikaustymas dažnai atsiranda dėl vaikų grupėje prisiimtų stereotipinių vaidmenų (pavyzdžiui, vienas vaikas visada – lyderis, kitas – vykdytojas, vienas – viską mokantis, kitas – ne). Todėl vaiko emocijų ugdymasis pradedamas nuo laisvos būsenos atsiradimo – nuo buvimo pačiu savimi. Tik turint šios būsenos pagrindus, siekiama, kad ikimokyklinukai sąmoningai suvoktų emocijas, jas galėtų įvardinti, o prireikus tam tikroje veikloje (pvz. vaidyboje) galėtų emocijas sukelti, įsijausti ir išreikšti.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Pradedą naudoti emocijų raiškos žodelius. *Atranda savus emocijų raiškos būdus	*Pavadina pagrindines emocijas. *Atpažįsta kitų emocijas pagal elgesį. *Pradedą valdyti savo emocijas.	*Apibūdina situacijas, kuriose kilo jausmai. *Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį ir tinkamai į jas reaguoja. *Išreiškia jausmus mimika ir žodžiais, o ne veiksmais.	*Apibūdina jausmus sukėlusias situacijas ir priežastis. *Išreiškia jausmus tinkamais būdais – neskaudindamas kitų.	*Atpažįsta ir įvardija savo ir kitų emocijas, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti, susitaikyti, atsižvelgti į kito norus). *Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas įvairiose situacijose.
Vaiko veiksėnų pavyzdžiai				
<i>Ankstyvasis amžius</i> ☐ veido išraiška parodo „aš piktas/aš linksmas“; ☐ apžiūrinėja emocijas paveikslėliuose ir bando įvardinti; ☐ lesina paukštelius; ☐ žaidžia žaidimą „Meškiukui skauda“.		<i>Ikimokyklinis amžius</i> ☐ kūno išraiška pavaizduoja jausmus (vaidyba); ☐ žaidžia žaidimą „Papasakok be žodžių“; ☐ dėlioja simbolines nuotaių korteles; ☐ klausosi vaikų balsų įrašų, iš kurių sprendžia, kokios jie nuotaių: linksmi, liūdni, pikti, ramūs ir pan.; ☐ sudeda siužetus (geri ir blogi poelgiai) iš 2 – 4 paveikslėlių; ☐ prieš veidrodį žaidžia mimikos žaidimus – įvardina emocijas; ☐ dalyvauja gerumo akcijose.		

Savireguliacija ir savikontrolė.

Savireguliacija ir savikontrolė suvokiama kaip ikimokyklinuko savitvarda – savo jausmų kontrolė valdant stresą; savo impulsų tvardymas, ištvėrimumas susidūrus su sunkumais; tinkama emocijų raiška; asmeninių tikslų iškelimas ir tikslingas jų siekimas.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Bando kontroliuoti savo elgesį. *Išbando savo interesų gynimo ir konfliktų sprendimo būdus.	*Sekdamas suaugusiojo ir kitų vaikų pavyzdžiu laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių.	*Primenant laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. *Priima dienos ritmo pasikeitimus. *Sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus.	*Savarankiškai laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. *Bando konfliktus spęsti taikiai. *Sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai tiek, kiek sužadintas susidomėjimas. *Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose.	*Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai – siekia rezultato. *Supranta taisyklių, susitarimų prasmę. *Atsiranda savitvarkos, savitvarkos pradmenys. *Ieško pagalbos stresinėje situacijoje (susijaudinęs, išsigandęs ir pan.).
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<i>Ankstyvasis amžius</i> ☐ žaidžia žaidimą „Diena – naktis“ (pojūčiai užmerktomis ir atmerktomis akimis); ☐ apkabina, paglosto draugą, kai jam liūdna; ☐ žaidžia nusiramino žaidimą „Pagalvok“.		<i>Ikimokyklinis amžius</i> ☐ dalyvauja probleminiuose pokalbiuose (pvz. „Ką daryti, kai supyksti?“, „Norai ir jų valdymas“ ir t.t.); ☐ kartu su auklėtoja kuria grupės elgesio susitarimus; ☐ žaidžia „Taikos ratelį“; ☐ sprendžia probleminius klausimus: „Ar geras žodis sušildo?“, „Kaip suderinti savo ir draugo norus?“ ir pan.		

Santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais.

Nuo pat pirmų gyvenimo metų vaikas bendrauja su žmonėmis: su suaugusiais ir vaikais. Suaugusieji ir vaikai jam padeda patenkinti biologines, psichines, emocines, visuomenines reikmes, jiems tarpininkaujant jis sužino apie pasaulį, iš jų perima reagavimo būdą, pažiūras, įgyja įgūdžių, įvairiausios patirties. Todėl ikimokykliniame amžiuje didelis vaidmuo tenka vaiko ir suaugusiųjų, bendraamžių tarpusavio santykiams, kurių metu vaikas mokosi gerbti ir vertinti kitus žmones. Šie susiformavę vaiko gebėjimai turi teigiamus pagrindus tolimesniame gyvenimo etape - užaugę lengviau pritampa prie kolektyvo, kuriame stengiasi įgyvendinti vaikystėje jiems įdiegtas socialinio elgesio taisykles.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Lengviau atsiskiria nuo tėvų ar	*Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų.	*Įtraukia suaugusįjį į savo žaidimus	*Stengiasi laikytis susitarimų.	*Pagarbiai bendrauja su suaugusiais. *Supranta suaugusiojo

globėjų. *Ramiai stebi nepažįstamus žmones. *Žaidžia greta arba trumpai su draugu. *Audringai reiškia teises į savo daiktą.	*Pasitiki pedagogu, priima pagalbą, vykdo individualius prašymus. *Žaidžia kartu su bendraamžiais. *Dalijasi žaislais.	ir bendrą veiklą. *Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. *Draugams siūlo savo žaidimų idėjas. *Padeda kitam vaikui.	*Bando tinkamu būdu išsakyti prieššką nei suaugusiojo nuomonę. *Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais. *Turi draugą.	jausmus ir užjaučia. *Tolerantiškai bendrauja su bendraamžiais. *Supranta žodžių ir veiksmų pasekmes. *Išklauso kitų nuomonę ir iš jos mokosi.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<i>Ankstyvasis amžius</i> ☐ svečiuojasi kitoje grupėje; ☐ priima svečius grupėje; ☐ dalyvauja pramogose, šventėse, išvykose; ☐ stato su draugu vieną bokštą; ☐ su auklėtoja ir draugais žaidžia siužetinius žaidimus: „Namai“, „Kelionė“ ir pan.; ☐ atsineša žaislą iš namų ir dalinasi su draugu.		<i>Ikimokyklinis amžius</i> ☐ klausosi patarlių ir priežodžių, bando suprasti jų prasmę; ☐ kuria savo grupės susitarimus; ☐ žaidžia kolektyvinius žaidimus; ☐ padeda auklėtojai grupės žaislų tvarkyme; ☐ kuria „Draugystė“ plakatą; ☐ piešia geriausio draugo portretą; ☐ žaidžia stalo žaidimus: „Šaškės“, „Kas pirmas pasieks finišą?“ ir pan.		

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. P. Schiller, T. Bryant. *Vertybių knyga. Supažindiname vaikus su 16 svarbiausių vertybių*. Kaunas, 2004
2. L. Bulotaitė, V. Gudžinskienė ir kt. *Gyvenimo įgūdžių ugdymas*. Vilnius, 2004
3. Z. Alijošienė. *Elgesio kultūros ugdymas*. Šiauliai, 2003
4. C. Nitsch. *Netrukus viskas bus gerai*. Vilnius, 2000

UGDYMO(SI) SRITYS INTEGRUOJAMOS Į VISAS UGDYMO SI KRYPTIS

Mokėjimas mokyti.

Ikimokykliniame amžiuje mokėjimo mokyti gebėjimų ugdymasis suprantamas kaip vaiko poreikis sužinoti, atsakomybė už savo veiklą, pasirenkamus veikimo būdus; savo stiprybių ir trūkumų žinojimas; veiklos rezultatų apmąstymas; domėjimasis pasirenkamos veiklos galimybėmis. Mokėjimas mokyti – tai vaiko noras bei pasirengimas imtis naujų užduočių, gebėjimas kontroliuoti veiklos procesą bei taikyti įgytus gebėjimus įvairiuose kontekstuose.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Domisi kas kaip veikia. *Atidžiai stebi	*Siūlo žaidimų idėjas. *Domisi aplinka – klausinėja.	*Imasi iniciatyvos įgyvendinant žaidimų idėjas. *Drąsiai spėja,	*Drąsiai ieško atsakymų į kylančius klausimus. *Kalba apie tai, ko	*Kalba apie mokymąsi mokykloje, jo prasmę. *Analizuoja savo veiklą, kaip pavyko. *Orientuojasi informacijos

veiklą ir bando pakartoti veiksmus.	*Žaidžia kūrybiškai.	bando, klysta ir taiso klaidas. *Spėlioja veiksmų pasekmes.	norėtų išmolti, planuoja savo veiklą. *Randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose (enciklopedijose, žinyuose ar pan.)	gavimo žaltiniuose (pokalbis, stebėjimas, knygos, internetas, TV ir pan.). *Mokosi iš kitų patirties.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<i>Ankstyvasis amžius</i> ☐ išbando naujus žaidimus; ☐ pagiria draugą, leidžiant jam patirti sėkmės jausmą; ☐ žaidžia pojūčių žaidimus (klauso, regos, lytėjimo, skonio); ☐ žaidžia kartu su draugais bendrus žaidimus; ☐ kuria siužetinio žaidimo epizodus; ☐ ieško teminių paveikslėlių knygelėse; ☐ žaidžia probleminį žaidimą „Kur rasti...?“.		<i>Ikimokyklinis amžius</i> ☐ kuria savo pasiekimų knygeles; ☐ gamina plakatus: „Žinau – noriu sužinoti“, „Moku – noriu išmolti“, Ką daryti, jeigu...?“; ☐ varto savo ir draugų meninės veiklos, kitų gebėjimų ir pažangos vertinimų segtuvus -apmąsto, diskutuoja, vertina savo ir kitų veiklą bei rezultatus; ☐ taiko įvairius informacijos paieškos metodus: knygų „skaitymas“, aplinkos tyrinėjimas, klausinėjimas; ☐ sprendžia galvosūkius.		

Initiatyvumas ir atkaklumas.

Initiatyvumas – ikimokyklinuko savybė pasireiškianti savarankišku veiklos atlikimu, idėjos iškelimu. Atkaklumas - savo tikslų siekimas, nenuolaidžiavimas savo norams. Tačiau būti iniciatyviam ir atkakliam labai sudėtinga, nes reikia įdėti pastangų – niekas iš niekur neatsiranda. Šių gebėjimų ugdymasis formuoja vaiko valią - nusiteikimą veikti aktyviai, rinktis veikimo kryptis, įveikti kliūtis, siekti tikslo, padeda pasirinkti geriausius veiklos variantus.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Pats keičia veiklą. *Reiškia savo norus, sako „ne“.	*Pasirenka ir žaidžia vienas ar su draugais. *Įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą (susidomėjus). *Laukia suaugusiojo pagalbos, padrąsinimo, kai susiduria su nesėkme.	*Ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ar su draugais. *Pereina nuo pasirinktos veiklos prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos. *Bando pats įveikti kliūtis veikloje, nepavykus	*Plėtoja veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną. *Ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą. *Kreipiasi pagalbos į draugus ir tik po to į suaugusįjį.	*Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam ją plėtoja. *Nuo pradžios iki pabaigos atlieka nepatrauklią veiklą. *Priima iššūkius naujai veiklai, bando pats įveikti kliūtis.

		kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.		
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<i>Ankstyvasis amžius</i>		<i>Ikimokyklinis amžius</i>		
☐ randa naują žaislą ir išbando jo galimybes; ☐ žaidžia situacijas „Aš pats“; ☐ piešia piešinį mamai, tėčiui, sesei/broliai; ☐ sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą daiktą; ☐ pats išrenka ir pasiūlo auklėtojai skaityti knygelę.		☐ piešia „Mano diena“ (atsispindi ką vaikas ketina veikti per dieną); ☐ sprendžia auklėtojų sudarytas problemines situacijas – teikia pasiūlymus; ☐ apibrėžia savo rankos plaštaką, pasirenka ir prikljuoja paveikslėlius, žymintčius, ką gali nuveikti darželyje ir kieme – „Mano gerosios rankytės“.		

Tyrinėjimas.

Smalsaudami vaikai pažįsta save ir pasaulį, lavina savo mąstymo gebėjimus, išbando įvairių elgesį, sužino, kas jiems patinka, o kas – ne. Smalsumas išreiškia norą sužinoti bei patirti kažką nauja ar neįprasta, o tai pasiekama tyrinėjant. Smalsumas yra poreikis, o tyrinėjimas – elgesys. Vaiko tyrinėjimas gali būti iš anksto apgalvotas ir sistemingas arba atsitiktinis. Ikimokyklinuko tyrinėjimai atveria galimybes pažinti aplinką, bendraamžius, suaugusiuosius, tam tikrus mokymosi dalykus, o be to – ir save patį. Skatindami tyrinėjantį mažylio elgesį, vaikas įgauna motyvaciją mokytis, o jo veikla pasipildo kūrybine vaizduote.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
<p>*Domisi jį supančia aplinka. *Kartoja veiksmą po patirtos nesėkmės.</p>	<p>*Tyrinėja su pančią gamtinę ir daiktinę aplinką visais pojūčiais. *Pasirenka reikalingas priemones tiriamajai veiklai.</p>	<p>*Domisi iš ko padaryti daiktai, jų savybėmis. *Suvokia daiktų paskirtį. *Įvardina daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų skirtingus pastebėjimus.</p>	<p>*Atlieka trumpalaikius stebėjimus. *Pasitelkia priemonių įvairovę (lupą, mikroskopą). *Analizuoja, grupuoja ir klasifikuoja daiktus pagal savybes.</p>	<p>*Atlikęs tiriamąją veiklą daro išvadas. *Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuteris, fotoaparatas, mobilusis telefonas). *Žino ir suvokia tyrinėjimo saugumo taisykles. *Tyrinėjimo rezultatus pavaizduoja schema.</p>
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<i>Ankstyvasis amžius</i>		<i>Ikimokyklinis amžius</i>		
☐ įkišęs ranką į „stebuklingą maišelį“, liečia, čiupinėja, glamžo, spaudo esančius daiktus ir bando ištraukti kietą, minkštą, švelnų ar šiurkštų daiktą; ☐ antspauduoja panaudodamas gamtinę medžiagą; ☐ piešia gamtoje rasta gamtiniais „dažais“;		☐ ieško atsakymų į probleminį klausimą „Kodėl?“; ☐ kuria savo pomėgių knygeles; ☐ ieško balansinių svarstyklių vidurio; ☐ išbando magneto galimybes; ☐ kuria koliažus ieškodamas detalių jungimo galimybių; ☐ dalyvauja artimiausios aplinkos išvykose.		

☐ sukelia vėją: išmėgina kuo galima vėdintis (skarele, pučiant, bėgiojant, sukantis, mosuojant ranka, popieriaus lapu ir pan.).	
--	--

Problemų sprendimas.

Problemų sprendimo gebėjimai padeda vaikams priimti konstruktyvius sprendimus. Vaikas pats mokosi pasirinkti, nuspręsti ir pajusti problemų sprendimo ar pasirinkimo padarinius. Todėl ikimokykliniame amžiuje vaiko problemų sprendimų ugdymasis ateityje palengvina ir praplečia sprendimų variantus ir poelgių galimas pasekmes.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Stebi savo veiksmų pasekmes. *Prašo pagalbos nepavykus atlikti veiklos.	*Išbando įvairias daiktų panaudojimo galimybes. *Supranta kada pavyko įveikti sunkumus.	*Ieško tinkamų sprendimo būdų. *Bando įveikti sunkumus pats.	*Pradedama matyti sprendimų pasekmes. *Tariasi su kitais dėl veiksmų atlikimo. *Nepasiekus tikslo, bando keletą kartų.	*Sudėtingą veiklą priima natūraliai, nusiteikęs įveikti kliūtis. *Žino ar problemą gali įveikti pats.
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<i>Ankstyvasis amžius</i> ☐ žaidžia auklėtojos sudarytas problemines situacijas „Ką daryti – atėmė žaisliuką?“; ☐ auklėtos padedamas atkreipia dėmesį į kasdieninę situaciją „čia ir dabar“; ☐ deda didesnę kibirėlį į mažesnę; ☐ kiemo aikštelėje randa balą ir kartu su auklėtoja sprendžia problemą – kaip nesušlapti kojyčių?		<i>Ikimokyklinis amžius</i> ☐ ieško paveikslėliuose skirtumų; ☐ sprendžia problemines situacijas „Ką daryti“ – patarimai draugams; ☐ sudarinėja veiksmų planą tikslui „Noriu sužinoti“; ☐ žaidžia žaidimą „Labirintų keliai“; ☐ taiso sugadintą daiktą, suplėšytą knygutę; ☐ bando su auklėtoja įvardinti pasekmes „Kas bus, jeigu...“; ☐ žaidžia sveikatos saugojimo žaidimus: „Kaip pereiti gatvę?“, „Susirgo...“ ir pan.		

Kūrybiškumas.

Ikimokyklinio amžiaus tarpsnis – pats palankiausias kūrybiškumo ugdymuisi, nes būtent tada vaikas yra pats imliausias: jis smalsus, visa savo esybe trokšta pažinti pasaulį; jo mąstymas dar laisvas, nesuvaržytas dogmų ir stereotipų. Kūrybiškumas – kiekvieno vaiko saviraiškos puoselėjimas, tai gebėjimas netipiškai mąstyti, kurti.

Vaiko pasiekimai				
1-3 žingsnis	4 žingsnis	5 žingsnis	6 žingsnis	7 žingsnis
*Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus	* Įžvelgia naujas įprastų daiktų savybes.	* Išradingai, neįprastai naudoja įvairias	*Ieško netikėtų sprendimų. * Fantazuoja.	* Nebijo daryti kitaip. * Savitai išreiškia save.

simbolinius veiksmus.	*Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	medžiagas, priemones.		
Vaiko veiksenų pavyzdžiai				
<p><i>Ankstyvasis amžius</i></p> ☐ pats puošia padarytus darbelius; ☐ eksperimentuoja įvairiomis tūrinėmis medžiagomis: moliu, plastilinu, drėgnu smėliu, minkštu sniegu, sūria tešla; ☐ pritaiko įvairius daiktus veiksmams, pvz. kaladėlė – „telefonas“, pieštukas – „šaukštas“ ir t.t.; ☐ žaidžia su dažų dėmėmis „Į ką tai panašu?“; ☐ kartu su auklėtoja dalyvauja kūrybiniuose darželio projektuose.		<p><i>Ikimokyklinis amžius</i></p> ☐ eksperimentuoja ant balto ir spalvoto (sauso ir šlapio), įvairaus formato, dydžio popieriaus pirštu, teptuku, šiaudeliu, trintuku, kamšteliu, sagute; ☐ tapytą darbėlį papildo realiomis medžiagomis (audiniu, džiovintų augalais ir kt.); ☐ dailės priemonėmis reiškia savo literatūrinius, muzikos kūrinio ar kitokius meninius įspūdžius; ☐ aplikuoja iš skirtingo šiurkštumo, storumo, įvairių spalvų popieriaus, buityje nereikalingų laikraščių, tapetų, folijos ir kt.; ☐ gamina, atvirukus, kvietimus, knygeles, dovanėles draugams, šeimos nariams; įvairią atributiką, dekoracijas šventėms, pramogoms.		

Rekomenduojama metodinė literatūra:

1. J. Piaget. *Vaiko pasaulėvoka*. Vilnius, 2011
2. M. Stiefenhofer. *Minklių skrynelė. Kieti riešutėliai*. Kaunas, 1999
3. L. Stankevičienė. *Vaikų šventės*. Vilnius, 1998

REKOMENDUOJAMOS TEMOS

Programoje sąlyginai išskiriamos penkios kompetencijų grupės, kurios sudaro ikimokyklinio ugdymo pagrindą, tačiau visos kompetencijos yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir dažnai iš dalies persipina. Vienos kompetencijos raida veikia ir yra veikiamą kitų kompetencijų raidos, todėl būtina atsižvelgti į kiekvieną kompetenciją:

Rekomenduojamos temos socialinei kompetencijai – Emociniam ir socialiniam ugdymui(si) ugdyti(s): „Mano draugai“, „Aš ir kiti“, „Mano šeima“, „Mano gimtinė, jos žmonės“, „Mano mieli namai“, „Mano augintinis“, „Atvėrus močiutės skrynią“, „Mano elgesys – kitų palankumas ir saugumas“, „Šilti jausmai baltais žodeliais sninga“, „Gėrį ir grožį kuriame darbu“, „Adventas – laukimo metas“, „Saulutė šviesiausia, motulė geriausia“, „Pabūsiu sau teisėju“, „Noriu būti toks kaip tėtis“, „Tingėti negarbinga, tingėti negražu“, „Du ožiukai ant tiltelio...“, „Kas gerai, o kas blogai?“ ir kt.;

Rekomenduojamos temos sveikatos saugojimo kompetencijai – Sveikatos saugojimo ugdymui(si) ugdyti(s) – orientuota į nuostatos augti sveikam ir stipriam, siekio rūpintis savo ir kitų sveikata bei saugia aplinka formavimą: „Mano kūnas“, „Noriu augti sveikas ir žvalus!“, „Mano draugai: šukos, muilas, šepetukas“, „Dvi sesytės per kalnelį nesueina“, „Šepetukas ir dantukas“, „Kokia daili suknelė ir švarūs bateliai“, „Kaip atsiranda maistas. Kašnelio kelionė“, „Lėlės Alės gimtadienis“, „Maistas ir sveikata“, „Smagurių mugė“, „Vitaminų karalystė“, „Mano dienele“, „Juda rankelės, trepsi kojelės“, „Vandens lašelio kelionė“, „Saugokis ligos! Vaistai“, „Aš tave saugau, saugokis ir tu!“, „Aš saugus namuose“ ir kt.

Fizinis aktyvumas užtikrinamas kūno kultūros užsiėmimų, rytinių mankštų, pasivaikščiojimų lauke metu.

Rekomenduojamos temos pažinimo kompetencijai – Pažinimo ugdymui(si) ugdyti(s) – tyrinėti ir atrasti pasaulį: „Mano kūnas“, „Jausmų pasaulyje“, „Aš panašus į kitus“, „Esu nepaprastas ir įdomus“, „Aš buvau pipiras, o dabar jau vyras“, „Viskas žaidimas ir nežaidimas“,

„Technikos stebuklai“, „Viską noriu išmatuoti, viską reikia suskaičiuoti“, „Pastebėk ir pavadink“, „Daiktai aplink mane“, „Atrask, kas mus sieja“, „Aš ir laikas. Mano diena“, „Ekologijos takeliu“, „Krinta lapas uosio, krinta lapas klevo“, „Oi, tu, žiema žiemužė“, „Žiema, žiema, bėk iš kiemo“, „Čir vir vir pavasaris“, „Rid rid rid margi margučiai“, „Kalėdos – stebuklų metas“, „Lietuvos augalai, paukščiai, žvėrys ir kiti gyvūnai“, „Gamtos reiškiniai“, „Saugus elgesys gatvėje, gamtoje, namuose“.

Rekomenduojamos temos komunikavimo kompetencijai – Kalbos ir komunikavimo ugdymui(si) ugdyti(s) – klausytis, kalbėti, bandyti skaityti, rašyti, išreiškiant save ir bendraujant su kitais:

„Klausk, vaikel, kaip skamba raidelės!“, „Ką pasakoja knygos lapeliai“, „Kuriu pasaką“, „Paklausk, kaip aš sakau...“, „Atgiję paveikslėliai“, „Kas čia ne taip?“, „Susimaišę žodžiai“, „Pasakyk kitaip“, „Pokalbių kertelė“, „Kiek kalbelių, kiek kalbų!“ ir kt.;

Rekomenduojamos temos meninei kompetencijai ugdyti(s) – Meniniam ugdymui(si) – įsivaizduoti, pajauti, kurti, grožėtis.: „Grožis ir gėris – visada kartu“, „Kalėdos – stebuklų metas“, „Kas tu esi, šviesos ugnele?“, „Močiutės skrynioje“, „Velykų margučių pilnos kišenės“, Menų savaitė, „Svečiuose – pasaka“, „Aš – kūrėjas“, Kaziuko mugė, „Amatai“ „Spalvos ir spalviukai“, „Mano vaizduotės pasaulis“.

Išskirtų kompetencijų pagrindą sudaro esminės nuostatos ir gebėjimai, kuriuos vaikas turi įgyti iki šešerių metų: esminė nuostata – tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymo(si) ir pasiekimų vertinimo sričių įgytas vaiko santykis su savimi, su kitais ir su aplinka išreiškiantis nusiteikimas, polinkis, požiūris; esminis gebėjimas – tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymo(si) ir pasiekimų vertinimo sričių įgytas svarbiausias vaiko gebėjimas ką nors daryti, veikti, mąstyti.

UGDYMO METODAI

Kadangi ugdymas yra dvipusis procesas, ugdymo metodai apima tarpusavyje susijusią pedagogo ir vaiko veiklą. Vaikų gebėjimų ugdymo(si) pagrindinis metodas – žaidimas. Todėl kiekvienas pedagogas ieško tokių darbo metodų ir būdų, kurie geriausiai padėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir uždavinių. Taikomi tokie metodai, kurie padėtų atsiskleisti kiekvieno vaiko individualumui bei kūrybinėms galioms, kurie turėtų vaikams patrauklių žaidybinių elementų bei skatintų vaikų praktinių įgūdžių formavimą(si).

Pavyzdžiai pateikti lentelėje:

Aktyvūs metodai	Metodo paskirtis	Metodo turinys
„Minčių lietus“	Mąstymo įgūdžių ugdymui(si), naujoms idėjoms generuoti.	Auklėtoja paragina vaikus vardyti kuo daugiau galimų atsakymų į pateiktą klausimą. Svarbu, kad vaikai kalbėtų po vieną, aktyviai klausytųsi vieni kitų, nekritikuotų. Auklėtoja gali vaikų mintis užrašyti.
„Svečias“	Dėmesio sutelkimui, ugdymosi motyvacijos sužadimui.	Pas vaikus į grupę ateina lėlė (meškutis, drambliukas ar pan.) arba pati auklėtoja persirengusi koku nors personažu. Svečias dalyvauja įvairioje veikloje kartu su vaikais.
„Paslapčių dėžutė“	Pojūčių, vaizduotės lavinimui (si).	Į dėžutę (pintinėlę, maišelį) įdedami įvairūs daiktai. Vaikai traukia vieną iš jų ir nežiūrėdami, tik liesdami, turi atspėti ką ištraukė, apibūdinti daiktą, surasti tokį patį daiktą ant stalo.
„Kamuoliukas“	Kalbėjimo ir klausymo įgūdžių lavinimui (si).	Vaikai sėdi bendrame rate. Kalba tik tas, kuris turi kamuoliuką. Kiti vaikai – klauso.

„Muzikinis skambutis“	Dienos ritmo suvokimui bei savo veiklos planavimui.	Vaikai ir auklėtoja išsirenka jiems patinkančią dainelę ar klasikinį kūrinį. Ryte, vaikai išgirdę šią muziką, susitvarko žaisliukus ir renkasi į vieną sutartą vietą.
„Knyga“	Kūrybiškumo ugdymui (si).	Vaikams siūloma patiems gaminti temines individualias ar kolektyvines knygeles. Knygelės gaminamos pasitelkiant įvairias
„Sprendimas“	Kūrybinio mąstymo ugdymui (si).	Auklėtoja sukuria ar pasinaudoja susidariusia problemine situacija – vaikai siūlo ir bando įvairius sprendimo būdus.
„Namų užduotis“	Atsakingumo ir bendradarbiavimo įgūdžių ugdymui (si).	Auklėtoja skiria vaikams įpareigojimus, kuriuos turi atlikti kartu su tėvais namuose: kažką atsinešti iš namų, ką nors paklausti tėvų, kartu su tėvais atlikti praktinį darbą ar pan.
„Mano vardas“	Skaitymo ir rašymo pradmenų formavimui	Atėjęs į darželį vaikas susiranda kortelę su savo vardu ir „pasižymi“, kad atvyko, išeidamas namo – kortelę grąžina į jos pradinę vietą.
„Kalbantys pirštukai“	Kalbos ir smulkiosios motorikos ugdymui (si) bei atminties lavinimui (si).	Jo esmė skatinti vaiką imituoti judesiais sakomą tekstą.
„Interviu“	Bendravimo ir bendradarbiavimo ugdymui (si): konkrečios nuomonės ar informacijos	Auklėtoja pateikia konkrečius klausimus vaikui arba pasiūlo vaikui paklausinti draugą tam tikra tema ir po to papasakoti (nupiešti), ką sužinojo.
„Klausau – sakau“	Klausymo įgūdžių ugdymui (si).	Auklėtoja pateikia užduotį, kurią vaikas turės atlikti išklausęs muzikos ar žodinį tekstą. Dažniausiai tai būna klausimas, tačiau auklėtoja gali pasiūlyti atkartoti garsus, atlikti veiksmus susijusius su tuo, ką girdėjo ar pan.

UGDYMO PRIEMONĖS

Siekiant vaikų ugdymo(si) tikslų įstaigoje taikomos priemonės.

Ugdomosios veiklos planavimas – veikimo kryptis, kuri padeda pasiekti vieno ar kito tikslo. Edukacinė aplinka (fizinė ir psichologinė) – dinamiška ugdymo ir ugdymosi erdvė, sukurta ir veikiama edukatoriaus (pedagogo, tėvo) numatytam ugdymo tikslui pasiekti. Materialinė aplinka – daiktinės priemonės reikalingos programoje apibrėžtam ugdymo turiniui įgyvendinti.

Ugdomosios veiklos planavimas.

Įstaigoje taikomas struktūrizuotas vaikų ugdomosios veiklos planavimas, kuris atspindi vaikų veiklos tikslą, uždavinius:

individualioje vaiko veikloje;

veikloje grupelėmis (statybiniai, siužetiniai, vaidmeniniai žaidimai, pažintinė/tiriamoji/meninė veikla);

veikloje visai grupei (Ryto ratas, naudojama literatūra, žaidimai lauke, išvykos/ekskursijos); bendradarbiavime su šeima.

Kiekvienas ugdomosios veiklos planas pedagogo apmąstomas ir reflektuojamas, numatant tolimesnes veiklos veikimo kryptis.

Edukacinė aplinka.

Pedagogai, tėvai – pagrindiniai vaikų ugdymo(si) partneriai. Tačiau darželio edukacinė aplinka – trečiasis „pedagogas“. Todėl didelį dėmesį skiriame ugdomosios aplinkos ypatumams.

Fizinė aplinka.

□□Grupės aplinka padalinta į įvairaus dydžio saugias, jaukias, estetiškas, artimas namų aplinkai erdves: kūrybinei veiklai, pažintinei – tiriamajai veiklai, aktyviam judėjimui bei kūrybiniams-vaidmeniniams žaidimams. Aplinka pertvarkoma atsižvelgiant į vaikų amžių, poreikius ir ugdymo tikslus. Pedagogų fantazija neribojama, skatinama inovacijų paieška. Visos priemonės, žaislai, ir kt. lengvai vaikų pasiekiami, prieinami. Grupėse kuriami orientaciniai kampeliai (ramybės, aktyvaus judėjimo, meniniai, skaitymo ir t. t.). Vaikų veikla plėtojama ne tik grupėje. Salė pritaikyta vaikų meninei ir judriai veiklai, renginiams. Lauke įrengtos kiemo aikštelės vaikų žaidimams.

Psichologinė aplinka. Saugus, pasitikėjimą skatinantis mikroklimatas. □Palanki vaikų adaptacija bendradarbiaujant su šeima, ugdymo procesas planuojamas ir organizuojamas atsižvelgiant į spontaniškai kilusias vaikų idėjas ir suteikiant pagalbą jas įgyvendinant. Problemų sprendimas „čia ir dabar“. Bendrumo pojūčio formavimas – vaikas pilnavertis darželio bendruomenės narys.

Materialinė aplinka.

Grupės aplinkoje vaikams gausu bendro naudojimo priemonių: kūrybiniams siužetiniams žaidimams, vaikų vaidybai, dailei, muzikai, judėjimui, pažintinei – tiriamajai veiklai.

Pagrindinės vaiko ugdymosi priemonės: žaislai (lėlės, mašinos, medinės ir kt. kaladės/kaladėlės, vežimėliai, lėlių baldeliai ir t. t.), žaidimai (konstruktoriai, dėlionės, mozaikos, lego kaladėlės ir t. t.), įvairios medžiagos (popierius, plastilinas, molis, spalvota tešla, įvairiarūšiai tapybos dažai, vielutės, siūlai ir t. t.), daiktai (sportinis inventorių, pagalvėlės, sėdmaišiai, supynės ir t. t.), vaikiškos knygos, plakatai, nuotraukos.

Taip pat naudojamos specialios ugdymo priemonės, t. y. techninės – vaizdinės (multimedijos sistema, kompiuteriai, skaitmeninės mokymosi programos, įvairios Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintos užduočių knygelės).

Pedagogai kuria ir gamina priemones vaikams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Priemonių tikslas - motyvuoti ir skatinanti vaikus pačius aktyviai veikti: kurti, tyrinėti, atrasti, pasirinkti, tobulinti savo praktinius gebėjimus, eksperimentuoti, būti kūrybiškais.

Grupėse ikimokyklinio amžiaus (3–6 m.) vaikai turi individualias dėžutes, į kurias susideda asmeninės ugdymosi priemonės – žaislus.

V. UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaiko pasiekimai – tai susiformavusios vertybinės nuostatos, gebėjimai, supratimas, patirtis. Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas, interpretavimas ir apibendrinimas.

Vaikui pradėjus lankyti įstaigą pedagogas stebi, kaip jis adaptuojasi naujoje aplinkoje. Adaptacija – svarbus ir kiekvienam vaikui individualus laikotarpis. Kai vaikas puikiai jaučiasi, atliekamas pirmasis vertinimas (jei vaikas įstaigą lanko ne pirmi metai, tai daroma rudenį), kurio tikslas – geriau pažinti vaiką, jo pomėgius, įvairius gebėjimus bei numatyti jo ugdymo kryptis ir uždavinius.

Antrą kartą vaikas vertinamas pavasarį. Šio vertinimo tikslas – nustatyti vaiko ugdymo(si) pažangą, t.y. sritis, kuriose pasiekimai yra akivaizdūs, ir sritis, kuriose pasiekimai nežymūs. Toks vertinimas padeda išlaikyti ugdymo (si) tęstinumą, planuoti individualų darbą su vaikais, numatyti pagalbos vaikui formas ir būdus.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų gebėjimų ir pažangos vertinimas atliekamas vadovaujantis darželio parengta ikimokyklinio ugdymo programa, apimant visas penkias vaiko ugdymosi kryptis: pažinimo ugdymasis; kalbos ir komunikavimo ugdymasis; meninis ugdymasis; fizinis ugdymasis; emocinis ir socialinis ugdymasis.

Pagrindiniai vaiko vertintojai – grupės auklėtojos, kurioms padeda muzikos pedagogė ir logopedė. Vertinime taip pat dalyvauja tėvai ir pats vaikas. Tėvai papasakoja apie vaiko ugdymo (si) sąlygas namuose, išsako savo nuomonę apie vaiko pasiekimus, pomėgius, specialiuosius

poreikius. Su vaiku pasiekimai aptariami, pabrėžiant vaiko sėkmę. Vaiko prašoma pakomentuoti savo darbelius, siūloma palyginti prieš metus atliktus darbelius su paskutiniu darbeliu. Vaikas lygina juos ir mato savo pažangą.

Informacija apie vaiką renkama įvairiais būdais:

- stebint vaiką natūralioje veikloje, t. y. žaidžiant, tyrinėjant, kuriant, judant;
- pokalbio su tėvais ir vaikais metu;
- analizuojant vaiko kūrybą;
- analizuojant veiklos, elgesio vaizdo įrašus, nuotraukas.

Vertinimo medžiaga kaupiama individualiuose vaiko gebėjimų ir pasiekimų segtuvuose. Vertinimo medžiaga atspindi visuminį vaiko ugdymą (si): įvairūs vaiko dailės darbeliai, sukurtos knygelės, vaiko rašytinės kalbos pavyzdžiai, pedagogų užfiksuoti vaiko keliami klausimai, pasakojimai, žodinė kūryba, fizinio pasirengimo įvertinimas pagal kontrolinius pratimus. Sukaupta medžiaga – informatyvi: užrašytas vaiko vardas, data, gali būti užrašyti vaiko išsakyti įvertinimai, pedagogo pozityvūs komentarai, gali būti nurodytas įdėtos vertinimo medžiagos tikslas. Vaiko gebėjimų ir pasiekimų segtuvuose kaupiama informacija skirta visiems: pedagogui, tėvams, pačiam vaikui, įstaigos vadovams. Vaiko segtuvai padėti visiems prieinamoje vietoje. Apie individualius vaiko pasiekimus grupių auklėtojos (mokslo metų pabaigoje) informuoja tėvus įvairiomis formomis:

- pedagogų rengiamos individualios vaikų pasiekimų apibendrinimo knygelės;
- vaikų įsivertinimo testai;
- individualių vaiko gebėjimų ir pasiekimų suvestinės;
- individualių pokalbių metu vaiko gebėjimų ir pasiekimų aptarimai;
- vaiko pasiekimų laišakai.

Individualūs vaiko gebėjimų ir pasiekimų segtuvai atiduodami vaikui ir jo tėveliams kiekvienų metų gegužės mėnesį.

Šešiamečiui vaikui pereinant į priešmokyklinę grupę, auklėtoja įvertinusi vaiko pasiekimus, individualiuose vaiko gebėjimų ir pasiekimų segtuvuose, juos perduoda būsimam priešmokyklinio ugdymo pedagogui.

Konfidenciali informacija – tai vaiko aprašai ir „Auklėtojos dienoraštis“. Vaiko aprašą auklėtoja daro po vertinimo rudenį ir pavasarį. „Auklėtojos dienoraštyje“ auklėtoja rašosi įvairius stebėjimus, samprotavimus apie vaiką ir pan. Šią informaciją analizuoja tik pedagogai tiesiogiai susiję su vaiko ugdymu. Esant reikalui (pvz., įtarus smurtą šeimoje) pedagogai apie esamą situaciją informuoja įstaigos vadovus arba VGK. Pedagogas individualių vaiko vertinimų aprašų neviešina.

Apibendrinti grupės vaikų pasiekimai, naudojami pedagogų darbo analizei bei įsivertinimui, planuojant tolimesnį ugdymo procesą.

Segtuvas su visų vaikų aprašais, kuriuos pedagogas parengia po vertinimo rudenį ir pavasarį ir „Auklėtojos dienoraštis“, kuris pildomas per mokslo metus, saugomas pedagogo kompetencijų segtuve 2 metus.

VI. NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Adaškevičienė E. (1994). Vaikų fizinio ugdymo pedagogika. Vilnius: Egaldas;
2. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2014)
3. D. T. Dodge, L. J. Colker, C. Heroman (2007). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika;
4. D. T. Dodge, S. Rudick, K. Berke (2008). Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius: Presvika;
5. Grinevičienė N. (2002). Vaikystės žaidimai. Kaunas: Šviesa;
6. „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“, (2014), Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras;
7. „Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos“, (2015), Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras;

8. Monkevičienė O. (2003). Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius: Minklės leidyba;
 9. Rauckis J., Drungelienė D. (2003). Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa ir metodinės rekomendacijos. Vilnius: Kronta;
 10. Rimkienė R. (2004). Ugdytojų veiklos gairės. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras;
 11. Schiller P., Bryant T. (2004). Vertybių knyga. Kaunas: Šviesa.
-

PRITARTA

Rokiškio r. Obelių lopšelio-darželio tarybos

2016 m. balandžio 7 d. protokoliniu nutarimu (Protokolas Nr.3)

PRITARTA
Rokiškio rajono savivaldybės tarybos
2016 m. gegužės 27 d. sprendimu Nr.TS-

PATVIRTINTA
Rokiškio lopšelio-darželio „Nykštukas“
direktoriaus 2016 m. birželio d.
įsakymu Nr.

ROKIŠKIO LOPŠELIO-DARŽELIO „NYKŠTUKAS“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA „MAŽAIS NYKŠTUKŲ ŽINGSNELIAIS“

BENDROSIOS NUOSTATOS

Švietimo teikėjo duomenys

Ikimokyklinio ugdymo programos teikėjas – Rokiškio lopšelis-darželis „Nykštukas“

Teisinė forma: biudžetinė įstaiga.

Grupė: ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Adresas: Laisvės g. 15. LT-42116 Rokiškis.

Vaikai ir jų poreikiai.

Vaikystė – tai asmenybės psichinių, dvasinių ir fizinių galių formavimosi laikotarpis. Kiekvienas vaikas priimamas toks koks jis yra. Ugdoma laisva, harmoninga asmenybė. Programa orientuota į vaiko poreikių tenkinimą. Vaiko poreikis turėti geras socialines, edukacines vystymosi sąlygas yra vienas pagrindinių ir su vaiko amžiumi nesikeičiančių interesų. Atsižvelgiant į individualius, specialiuosius poreikius, siekiame tenkinti pagrindinius vaiko poreikius: saugumo, aktyvumo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos. Svarbu, kad būtų atsižvelgta į poreikį produktyviai ir kūrybingai veiklai. Šiuolaikinėje žinių ir technologijų visuomenėje augantis vaikas domisi, nori žaisti kompiuterinius ir kt. žaidimus. Vaikas beveik visada nori ką nors veikti: piešti, lipdyti, konstruoti. Tam, kad vaikas nuolat galėtų įgyvendinti savo sumanymus, jam sudaromos palankios sąlygos tai atlikti, sukuriant lankščią ir mobilią ugdymosi aplinką. Vaikų ugdymui didelės reikšmės turi grupės aplinka. Vyresnieji vaikai labiau linkę į saviraišką, kūrybiškumą, nori lenktyniauti, būti pastebėti, išsiskirti iš kitų. Jie žingeidūs, daug klausinėja, jų veikla dažnai motyvuojama noru pažinti, tyrinėti.

Vaikams labai svarbu laisvė žaisti, padūkti ir pabūti ramiai, atsipalaiduoti. Jiems būtina žaislų įvairovė, galimybė naudotis šiuolaikiniais techniniais žaislais, kompiuteriais, kuo įvairesnė, ypač judri, veikla patalpose ir lauke. Vaikams labai patinka edukacinės išvykos. Jiems labai svarbu jo norus suprantantis, maloniai bendraujantis grupės auklėtojas, pasiūlantis įdomios veiklos, tačiau nenurodinėjantis, ką jie turi veikti.

Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas.

Lopšelyje-darželyje dirba pedagogai, atitinkantys kvalifikacinius reikalavimus, turintys ilgametės patirties, žinių bei įgūdžių. Kvalifikuoti pedagogai stengiasi pažinti kiekvieno vaiko individualybę, pasirinkti ir taikyti tinkamas ugdymo strategijas, geba sukurti grupėje psichologiškai saugią aplinką, mato vaikų ugdymo perspektyvą, geba profesionaliai organizuoti ugdymo ir ugdymosi procesą, palaikyti ir stiprinti vaiko galias, tinkamai vertinti jo pasiekimus bei daromą pažangą. Pedagogai domisi naujovėmis, nuolat tobulina savo kvalifikaciją. Jų kvalifikacija ir žinios laiduoja kokybišką vaiko ugdymą. Vaikų kalbos raidą stebi ir logopedinę pagalbą teikia logopedas. Socialinę pedagoginę pagalbą vaikui ir šeimai teikia socialinis pedagogas. Muzikinius vaikų gebėjimus ugdo meninio ugdymo mokytojas. Lopšelio-darželio pedagogai turi nemažą ugdymo vaidybą patirtį. Veikia Vaiko gerovės komisija, kurios paskirtis organizuoti ir koordinuoti prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą vaikams, turintiems

specialiųjų poreikių, atlikti vaiko specialiųjų ugdymo(si) poreikių (pirminį įvertinimą ir atlikti kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas.

Ikimokyklinio ugdymo programa ir strateginių dokumentų sąsajos.

Lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programa atliepia svarbiausius tarptautinius, Lietuvos Respublikos ir Rokiškio rajono savivaldybės dokumentus. Ikimokyklinio ugdymo programa parengta vadovaujantis „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimo aprašu“, „Metodinėmis rekomendacijomis ikimokyklinio ugdymo programai rengti“ ir yra orientuota į ugdymo tęstinumą priešmokyklinėje grupėje. Ikimokyklinio ugdymo programa sudaryta remiantis Vaiko teisių konvencija. Vaikas turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę, į kurią turi būti atsižvelgiama bet kurioje veikloje, susijusioje su vaiku. (Vaiko teisių konvencija 12st.) Sudarydami ikimokyklinio ugdymo(si) programą rėmėmės humanistine filosofija, kuri akcentuoja saviaktualizaciją (t.y. savęs atskleidimą ir realizavimą A. Maslow), vaiko saviraiškos ir savirealizacijos svarbą (K. Rodžersas).

Lopšelio-darželio pedagogai turi garantuoti teisę vaikui būti aktyviu ugdymo proceso dalyviu ir numatyti veiklos būdus ir formas kaip vaikas galės reikšti savo nuomonę, teikti siūlymus, priimti sprendimus turinčius įtakos vaiko ugdamosios aplinkos kūrimui, poreikių tenkinimui, gebėjimui ugdymui ir pan. Pedagogai turi pastebėti ir įvertinti vaiko saviraišką. Įstaigos darbas turi būti nukreiptas į vaiko kultūrą.

Įstaigos savitumas.

Lopšelio-darželio grupės savitos, skatinančios veikti, atviros. Vaikai jose jaučiasi emociškai saugūs, mylimi. Ugdymo aplinką kuria pedagogai, vaikai ir tėvai.

Atsižvelgiant į vaikų ir šeimos poreikius, sukauptą pedagogų patirtį, prioritetinė ugdamosios veiklos sritis yra vaikų sveikatos saugojimas ir stiprinimas. Sveikatingumo kryptį įgyvendinti lopšelis-darželis vykdo sveikatos stiprinimo programą „Nykštukas sveikuoliukas“. Nuo 2014 metų įstaiga pripažinta sveikata stiprinančia mokykla.

2001 metais įkurtas „Nykštuko Pykštuko“ teatras. Lėlių, dramatinė, imitacinė, fantastinė ir kitos vaidybos rūšys integruojamos į visuminį vaikų ugdymą(si). Pedagogai su vaikais kuria lėlių teatro spektaklius, dalyvauja įvairiuose festivaliuose regione, rajone, mieste. („Molinukas“, „Skudurinė Onutė“ ir kt.).

Ikimokyklinė ugdymo programa kurta atsižvelgiant į geografinę ir kultūrinę aplinkas. Netoli įstaigos randasi Rokiškio ežeras, greta jo miškas. Taip pat Rokiškio krašto muziejus su puikia dvaro sodyba ir tvenkiniu, kuriame gyvena antys ir juodosios gulbės. Kitoje įstaigos kelio pusėje yra Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos stadionas. Lopšelis-darželis randasi miesto senamiestyje, todėl puikios sąlygos vaikus išsivesti ir į miesto centrą –Nepriklausomybės aikštę.

Siekdami kuo efektyviau ir kokybiškiau ugdyti vaikus ir tenkinti jų poreikius, bendradarbiaujame su socialiniais partneriais: gamykla „Rokiškio sūris“, Rokiškio viešosios bibliotekos vaikų literatūros skyriumi, senelių globos namais, Senamiesčio progimnazija, Rokiškio muzikos mokykla, Rokiškio sporto mokykla, Panevėžio kolegija Rokiškio filialu, paštu, duonos kepykla, rajono laikraščiu „Gimtasis Rokiškis“, Bajorų kaimo bendruomene, Rokiškio ikimokyklinėm įstaigom, Latvijos Respublikos Jėkabpilio rajono Viesytės lopšeliu-darželiu „Zylitė“.

Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai.

Tėvų lūkesčiai susiję su vaiko ugdymu. Jiems labai svarbu, kad būtų sudarytos geros sąlygos visapusiškam vaikų ugdymui. Daugelis tėvų pageidauja, kad vaikai išmoktų bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais, suaugusiais, užsiimtų turininga veikla (pieštų, vaidintų, mokintųsi dainuoti, šokti, išmoktų laikytis tvarkos, būtų pavalgę, saugūs, užsiėmę vaikams įdomia veikla. Tėvams taip pat labai svarbu, kad grupėse dirbtų vaikus mylintys pedagogai ir kiti darbuotojai, kad vaikai į grupes eitų noriai, būtų gera jų savijauta. Nemaža dalis tėvų pageidauja, kad jų vaikams būtų suteikiama efektyvi logopedo pagalba.

UGDYMO(SI) PRINCIPAI

Planuodamas ugdymo turinį, metodus, parinkdamas priemones, kurdamas ugdymo aplinką, organizuodamas ugdymo procesą, numatydamas pedagoginės sąveikos būdus, bendradarbiavimo su tėvais (globėjais), vietos bendruomene ir socialiniais partneriais formas, lopšelis-darželis vadovaujasi šiais principais:

Demokratiškumo principas – vaikas gerbiamas ir pripažįstamas kaip asmenybė, jam suteikiama galimybė ir laisvė rinktis (veiklą, partnerius ir pan.), naudotis šiuolaikinėmis ugdymo(si) galimybėmis įgyjant žinių ir įgūdžių, skatinamas aktyvumas.

Sveikatingumo principas – stiprinama vaikų sveikata, gilinamos žinios ir įgūdžiai, vaikas ugdomi nuostatą savarankiškai laikytis asmens higienos, aktyvios veiklos, poilsio ir maitinimosi ritmo, kuriama sveikatos stiprinimui palanki aplinka.

Visuminio integralaus ugdymo principas – ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į vaiko visuminio pasaulio suvokimą ir mąstymo bei veiklos konkretumą. Ugdomojo proceso metu siekiama vertybinių nuostatų, jausmų, mąstymo ir veiksnių dermės, vaiko vidinio ir išorinio pasaulio vienovės, visų ugdymo sričių integralumo.

Tautiškumo principas - siekiama padėti augančiam vaikui perimti lietuvių tautos kultūros vertybes, papročius, tradicijas, jas puoselėti ir kartu kurti savo tapatybę šiuolaikinėje visuomenėje.

Diferencijavimo (individualizavimo) principas – ugdymo procesas organizuojamas atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnio ypatumus, vaiko ar vaikų grupės ugdymo(si) poreikius, išsivystymo lygį, tėvų lūkesčius. Sudaromos ugdymo(si) sąlygos vaikams, turintiems ypatingų poreikių (gabiems, turintiems specialiųjų poreikių, iš šeimų, priklausančių rizikos grupei). Esant dideliems specialiesiems poreikiams, ugdymas organizuojamas pagal individualią ugdymo programą.

Tęstinumo principas – glaudžiai bendradarbiaujant su šeima siekiame, kad vaikai sėkmingai pereitų nuo ugdymo(si) šeimoje ir ankstyvojo amžiaus grupėje prie ugdymo(si) ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus grupėse, atsižvelgiant į vaikų įgytą patirtį ir gebėjimus bei jo ugdymo(si) perspektyvą.

Konfidencialumo principas – garantuoja, kad apie vaikų pasiekimus ir jų vertinimą informacija nebus viešinama. Apie vaiko ugdymą(si) ir jo vystymąsi tėvams ir su vaiku dirbantiems specialistams informacija teikiama individualiai.

TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Tikslas – Siekti, kad vaikas išaugtų smalsus, orus, sveikas, bendraujantis, kuriantis ir nuolat besimokantis.

Uždaviniai:

- sudaryti galimybes patirti pažinimo džiaugsmą, ugdant gebėjimą atrasti ir perimti įvairius pasaulio pažinimo būdus, plėsti vaiko supratimą apie aplinkinį pasaulį;
- suteikti laisvę vaikui ir jo kūrybai, skatinti vaiko saviraišką, plėtoti individualius gebėjimus atskleidžiant jo unikalumą;
- ugdyti sakytinę vaiko kalbą kaip saviraiškos, bendravimo, pažinimo priemonę;
- stiprinti vaiko psichinę ir fizinę sveikatą, tenkinti aktyvumo ir judėjimo poreikį;
- ugdyti elementarius savitvarkos, savitvarkos bei savitarnos pradmenis.

UGDYMO TURINYS

Ikimokyklinio ugdymo programos turinyje išskirtos penkios vaikų ugdymosi kryptys:
emocinis ir socialinis ugdymas(is); pažinimo ugdymas(is); kalbos ir komunikavimo ugdymas(is); sveikatos saugojimas; meninis ugdymas(is).

Socialinis ir emocinis ugdymas(is) (socialinė kompetencija).

Socialinis ir emocinis ugdymas organizuojamas kaip procesas, kurio metu ikimokyklinukai įgyja žinių, įgūdžių ir nuostatų šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas, atsakingumas kitų atžvilgiu. Ikimokykliniame amžiuje vaikas siekia būti pripažintas ir gerbiamas toks, koks jis yra. Vaiko gera savijauta kolektyve (grupėje ar kt. aplinkoje) lemia jo savivoką ir savigarbą, emocijas ir jų raišką, savireguliaciją ir santykius su aplinkiniais žmonėmis. Todėl didelis dėmesys skiriamas doriniam ugdymui - kur gėris ir blogis nėra savaiminiai procesai, bet priklauso nuo vaiko ugdymosi, suvokimo ir saviraiškos.

Pažinimo ugdymas(is) (pažinimo kompetencija).

Ikimokyklinio amžiaus vaikui būdingas smalsumas, noras išbandyti, paliesti. Vaikas nuo paprastų klausimų „kas čia?“ pereina prie „kodėl?“, „kaip?“. Vaiko pažinimas prasideda nuo savęs, artimų žmonių, jį supančios daiktinės ir gamtinės aplinkos pažinimo. Skatinant vaiką tyrinėti aplinką, sudaromos sąlygos vaiko loginio mąstymo, atminties, vaizduotės lavinimui. Ikimokykliniame amžiuje pagrindinis vaiko pasaulio pažinimo metodas – žaidimas.

Kalbos ir komunikavimo ugdymas(is) (komunikavimo kompetencija).

Pati svarbiausia kalbos funkcija yra komunikacinė, t. y. vaiko domėjimasis savimi, kitais žmonėmis, aplinka, gamta, daiktais, skatina vaiko kalbinę raišką. Kalbos dėka bendraudami vaikai gali tiksliai informuoti vieni kitus apie savo jausmus, norus, ketinimus, kilusius sumanymus, mintis. Jau 3 metų vaikai ima domėtis raidėmis, imituoti skaitymą, rašymą. Todėl kalbos ir komunikavimo ugdymui(si) reikia turtingos kalbinės aplinkos: raidžių, užrašų, knygų, žurnalų, storų siūlų, vielučių raidėms lankstyti ir t. t. Svarbiausios vaiko kalbos ir komunikavimo ugdymo kryptys: girdimųjų suvokimų lavinimas, žodyno plėtojimas, gramatiškai taisyklingos kalbos ugdymas, rišlios kalbos ugdymas, regimojo suvokimo ugdymas, rankos paruošimas rašymui. Kai vaikas atranda ryšį tarp rašytinės ir sakytinės kalbos, tvirtėja klausimosi ir dėmesio išlaikymo įgūdžiai.

Sveikatos saugojimo ugdymas(is) (sveikatos kompetencija).

Judėjimo stoka – viena iš šiuolaikinės visuomenės problemų, todėl svarbu vaikui nuo pat mažens puoselėti norą būti aktyviu, sveikai gyventi. Vaikas skatinamas įvaldyti visus judėjimo būdus, puoselėjamos individualios fizinės savybės: judrumas, vikrumas, ištvermė, judesių koordinacija. Organizuotų valandėlių metu judesių atlikimas apjungiamas pagal tam tikrą siužetą, tai vaikams suteikia didesnę malonumą ir susidomėjimą judesių atlikimu, suteikia žaislingumo. Judrių žaidimų organizavimas – vienas iš metodų, skatinančių vaikų fizinį aktyvumą. Darželyje parinktas tinkamas vaikams dienos režimas, du kartus savaitėje salėje arba lauke vedamos judriosios veiklos valandėlės, kasdien skiriama laiko buvimui gryname ore.

Meninis ugdymas(is) (meninė kompetencija).

Vaikai pasaulį pažįsta ir gyvenimo reiškinius išgyvena jausmais, emocijomis, o ne sąmoningai protaudami, t. y. vaikai vadovaujasi meniniu pasaulio pažinimo būdu. Meno metodą pedagogikoje apibūdiname orientuodamiesi į vaiko asmenybės ugdymą, kai sudarome sąlygas visuminiam vaiko tobulėjimui, išryškiname ir brandiname jo individualiuosius meninius gabumus, laviname įvairius gebėjimus. Meno metodas darželyje - tai vaikų ugdymas naudojant muzikos, dailės, teatro, šokio, literatūros priemones ir veiksmus. Todėl turime sudaryti sąlygas vaikams save išreikšti garsu, vaizdu, judesiu. Darželyje vaikai išgyvena atradimo, unikalios saviraiškos džiaugsmą, įgyja įvairių sričių gebėjimus, lavina saviraišką, vaizduotę, estetinį skonį. Vaiko kūryba primena žaidimą spalvomis, muzika ar judesiu. Vaikams sudaromos galimybės išgyventi idėjų ir jausmų saviraiškos džiaugsmą, pažinti, tyrinėti ir pajusti įvairius meninės raiškos būdus. Ugdydami ikimokyklinio amžiaus vaiką, siekiame sudominti kūrybos procesu, o ne rezultatu.

1–3 METŲ VAIKŲ UGDYMO SRITYS

Gyvenimo įgūdžių sritis

Ugdymo turinys	Vaikų veiksenų pavyzdžiai	Priemonės
<p>Skatinti vaikų prierašumą žmonėms, sudaryti sąlygas įgyti bendravimo su bendraamžiais ir suaugusiais, ugdyti socialinius įgūdžius, skatinti reikšti emocijas ir jausmus, suprasti savo asmens tapatumą, savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Siekti, kad vaikai mokėtų tvarkingai pavalgyti, apsirengti, nusirengti, savarankiškai be raginimo nueiti į tualetą, pasiimti ir padėti žaislus į vietą. Išlaikyti stiprų ryšį tarp įstaigos ir vaiko namų.</p>	<p>Atlieka veiksmus, padedamas suaugusio arba savarankiškai, reiškia savo jausmus ir reguliuoja elgseną priimtinais ir tinkamais būdais, sukurdami pasitikėjimu grįstus santykius su vaikais ir tarp jų pačių. Pratinasi orientuotis grupės aplinkoje, prisitaikyti prie pasikeitimų, domisi šalia esančiais. Tariaisi dėl bendravimo taisyklių ir stengiasi jų laikytis.</p>	<p>Žaislai vaikams džiuginti, nuotaikų kortelės, siužetiniai, minkšti ir asmeniniai žaislai, lėlės, lėlių drabužėliai.</p>

Bendravimo kalbos sritis

Ugdymo turinys	Vaikų veiksenų pavyzdžiai	Priemonės
<p>Ugdyti sakinę kalbą ir kalbos suvokimą. Siekti, kad vaikas bendrautų garsais ir gestais, pratintųsi kalbėti dviejų žodžių junginiais, pradėtų suvokti nesudėtingus klausimus, pasakojimus, bandytų užmegzti pokalbį, pradėtų domėtis knygelėmis, pratintųsi vartoti iliustruotas knygeles, pradėtų vartoti žodelius „aš“, „mano“.</p>	<p>Manipuliuoja daiktais, žaislais, varto knygeles, komentuoja iliustracijas. Individualiai bendrauja ar būna kartu su grupe vaikų, skaitant knygeles. Vaikas gauna informaciją klausiant kas, kur kada, kas čia, žodžiais išreiškia emocijas ir mintis, klausosi nurodymų bei nesudėtingų pasakojimų ir tai supranta.</p>	<p>Įvairūs paveikslėliai, vaikiškos knygelės, kalbos žaidimai, vardų žaidimai, žaidimai su žaislais, suaugusiojo darbo stebėjimas, jo veiksmų mėgdžiojimas.</p>

Pažinimo sritis

Ugdymo turinys	Vaikų veiksenų pavyzdžiai	Priemonės
Skatinti domėjimąsi ir aplinkos tyrinėjimą, suteikti vaikams vis daugiau galimybių veikti savarankiškai, Ugdyti pažinimo gebėjimus, skatinti vaiko smalsumą, tyrinėti natūralias medžiagas, augalų, gyvūnų, oro ir aplinkos pasikeitimus. Pratinti pastebėti išskirtinius daiktus ir kitų objektų savybes.	Tyrinėja, žaidžia, veikia su įvairių paviršių daiktais, žaislais, priemonėmis. Žaidžia su formelėmis ir lenta su atitinkamų formų išpjovomis. Bandymų keliu dėlioja, grupuoja, rūšiuoja geometrines figūras, dėlioja jas. Supančioje aplinkoje atranda tokį pat žaislą ar daiktą, kurį pats turi. Pradedą žaisti vaizduotės žaidimus.	Žaislai, gyvūnų, paukščių paveikslėliai, medžiagos įvairiems darbams, erdvinės ir plokštuminės geometrinės figūros, žmonių buitės, profesijų atributai, įvairios natūralios priemonės, gamtinė medžiaga, spalvotos kaladėlės, dėžutės, gėlių, gyvūnų, gyvulių loto ir kiti stalo žaidimai. Taip pat techniniai žaislai.

Judėjimo sritis

Ugdymo turinys	Vaikų veiksenų pavyzdžiai	Priemonės
Tenkinti didėjančią vaiko judėjimo poreikį, palaikyti jo fizinį aktyvumą. Judėjimo erdvėje suteikti įvairių galimybių lavinti viso kūno ir rankų bei riešo, atskirų pirštų raumenis. Suteikti galimybę lavinti naujai įgytus įgūdžius, skatinti įvaldyti vis naujus judėjimo būdus. Siekti, kad vaikas noriai, džiaugsmingai judėtų.	Vaikai eina, bėga, šliaužia, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydami pusiausvyrą, spontaniškai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių – rankos koordinacija išlavėjusi smulkioji motorika. Vaikai žaidžia su kamuoliu: ridena, meta, taiko į taikinį. Jie siekia, liečia, judina, tampo, gaudo pakabintus žaislus.	Neaukštos lipynės, čiuožimo kalneliai, kamuoliai, kamuoliai šokinėjimui, pakabinami žaislai ant gumos, pastatomas krepšys, tuneliai, žaislai, skarelės, lankai, gimnastikos suoločiai, virvutės, kėgliai, balansavimo takeliai, gimnastikos kilimėliai.

Kūrybiškumo ugdymo sritis

Ugdymo turinys	Vaikų veiksenų pavyzdžiai	Priemonės
Mokyti atlikti įvairius veiksmus su didaktiniais žaislais: išdėlioti, surinkti, ridenti, sumauti žiedus ir kt. Apžiūrėti piešimo, tapymo priemones, medžiagas. Sudaryti sąlygas pačiam tyrinėti, eksperimentuoti. Ugdyti suvokimą apie daiktų	Manipuliuoja įvairiais žaislais, daiktais. Veria, dėlioja, stato, konstruoja. Eksperimentuoja su dailei, lipdymui skirtomis medžiagomis, tapo, piešia įvairia technika, naudoja įvairias medžiagas, rūšiuoja, grupuoja įvairius daiktus. Žaidžia su vaikais, bendrauja,	Didaktiniai žaislai, skirti šio amžiaus vaikams, priemonės tapymui, lipdymui, kūrybiniams darbams. Priemonės, skirtos aplikavimui, štapavimui. Įvairios kaladėlės, piramidės, konstruktoriai, žaislai. Siužetinių-vaidmeninių žaidimų atributika, stalo teatras, lėlės. Nesudėtingi muzikos instrumentai, muzikiniai

<p>savybes. Lavinti mąstymą, dėmesį, pirštų judesius. Plėsti sensorinį vaiko patyrimą, sudaryti sąlygas kaupti sensorinius įgūdžius apie aplinkos daiktus bei reiškinius. Mokyti žaisti šalia vienas kito, mažomis grupelėmis, su visais grupės vaikais. Skatinti veikti įsivaizduojamoje situacijoje, atlikti tam tikrą vaidmenį, ugdyti vaizduotę. Siekti, kad pradiniai muzikavimo įgūdžiai taptų neatsiejama vaiko gyvenimo dalimi.</p>	<p>žaidžia siužetinius žaidimus, atlieka tam tikrus vaidmenis, kuria žaidimo aplinką, muzikuoja su kitais, groja muzikos instrumentais, akmenukais, kaladėlėmis, klausosi muzikos įrašų.</p>	<p>įrašai.</p>
---	--	----------------

3–5 METŲ VAIKAI

EMOCINIS IR SOCIALINIS UGDYMAS (SOCIALINĖ KOMPETENCIJA)

Vaiko gebėjimai	Vaiko veiksenų pavyzdžiai	Priemonės
<p>Pasitiki savimi, turi savigarbos jausmą. Turi sampratą apie draugystės ir bendravimo svarbą, numato savo elgesio pasekmes. Atitinkamoje situacijoje skiria teigiamus ir neigiamus dalykus. Geba pritaikyti juos supančią aplinką bendravimui. Žino asmeninio saugumo taisykles. Pasitiki šeimos nariais, priima jų pagalbą. Bendrauja ir bendradarbiauja su greta esančiais vaikais. Kaupia patirtį apie supantį pasaulį, atspindi jį savo veikloje. Pradedą suvokti save šeimos, visuomenės, tautos nariu.</p>	<p>Veikloje – žaisdamas ar buitinėje aplinkoje - pasitiki savo gebėjimais, jėgomis, išreiškia savo nuomonę, jausmus, poreikius. Įvardija esamą situaciją, atpažįsta savo jausmus, išreiškia juos sau ir kitiems priimtinais būdais, valdo emocijas ir veiksmus, siekia išvengti konflikto. Parodo užuojautą, padeda aplinkiniams (netriukšmauja prie ligo, liūdinčiam draugui duoda žaislą ir kt.), laikosi savo sukurtų taisyklių. Kuria ryšius ir bendrauja su šalia esančiais. Vengia pasiūlymų, kvietimų, kitų veiksmų su nepažįstamais žmonėmis, ieško išities, kreipiasi pagalbos. Atvirai kalbasi, pasakoja, pats klausia, kalbina, rūpinasi savo šeimos nariais. Pratinasi atsižvelgti į draugų nuomonę, toleruoti jų</p>	<p>Bendravimo, elgesio, situacijų pratybų lapai. Žaislai, skirti žaidimams poroje, keliems vaikams, atsipalaidavimo žaislai, albumai, segtuvai su šeimos ar grupės gyvenimo nuotraukomis, Lietuvos žemėlapis, Lietuvos Respublikos herbas, gimtojo miesto herbas, gaublys, socialinio turinio vaikiškos knygos, žurnalai. Įvairūs stalo žaidimai, siužetiniai žaislai, efekto žaislai.</p>

	sprendimus, suprasti kito būseną, sugyventi, pritapti. Tyrinėja savo ir aplinkinių panašumus bei skirtumus, veikdamas vaizduoja žmones, jų gyvenimą, aplinką, atskleidamas savo gebėjimus. Užjaučia ir gerbia šeimos narius, senelius, domisi ir perima šeimos ir tautos tradicijas, dalyvauja renginiuose, šventėse, išvykose.	
--	---	--

Emocinėms būsenoms būdingas sužadėjimas, kurį vaikai jaučia fiziškai – kaip energijos antplūdį arba energiją slopinantį sunkumą.

Emocinėms būsenoms taip pat būdinga sąmoningai jas išgyventi – bandyti susivokti, ką ir dėl ko jauti, kokios emocijos ar jausmai užvaldė, gebėti tai išreikšti žodžiais, pasakyti kitam.

Emocijų suvokimo ir raiškos srityje vaikui ugdomas tobulėja:

savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas;

kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos;

savo bei kitų nuotaikų ir jausmų apmąstymas

Socialinei kompetencijai ugdytis labai svarbūs ir aktualūs du procesai: asmeninė vidinė kontrolė ir išorinė kontrolė.

Ikimokyklinio amžiaus vaikai iš pradžių natūraliai priklauso nuo suaugusiųjų, t. y. išorinės kontrolės, tačiau ugdydamiesi jie vis labiau suvokia, kad patys gali kontroliuoti daugelį savo gyvenimo situacijų.

Emociniam ir socialiniam ugdymuisi svarbu ugdytis savireguliacijos ir savikontrolės įgūdžius.

Savireguliacijos ir savikontrolės srityje vaikui ugdomas tobulėja:

gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti;

jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė;

gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.

Pedagogu ir ugdytojų veiklos kryptys:

Vaikų grupėje ir šeimoje kuriamas demokratiškas, taikus bendradarbiavimo klimatas.

Vaikams siūloma įvairi, turinti socialinę patirtį veikla, patrauklios idėjos.

Modeliuojamos sąlygos, padedančios vaikui patirti sėkmės, pasitikėjimo savimi jausmus.

Remiamasi socialine vaiko patirtimi, padedant jam natūraliai priimti nesėkmę kaip postūmį naujų sprendimų ieškojimams.

Kuria sąlygas, leidžiančias pajusti suaugusių ir vaikų buvimo kartu, bendravimo, šventimo džiaugsmą.

Vaiko svarbiausias asmenybės raidos komponentas yra vaiko savivoka ir savigarba.

Ugdantis savivoką ir savigarbą stiprėja:

vaiko asmeninio tapatumo jausmas,

bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas,

pozityvus savęs vertinimas.

Santykių su suaugusiais srityje vaikui ugdomas tobulėja:

gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti pedagogais,

gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su pedagogais,

žinojimas, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

MENINIS UGDYMAS(IS) (MENINĖ KOMPETENCIJA)

Vaiko gebėjimai	Vaiko veiksėnų pavyzdžiai	Priemonės
<p><u>Sritis – DAILĖ</u></p> <p>Įgyja teigiamą nuostatą meninei veiklai ir menui, išgyvena kūrybinį džiaugsmą.</p> <p>Turi gebėjimų įvykdyti savo sumanymą (pagal amžiaus dailės raiškos etapus).</p> <p>Formuojasi savitvarkos įgūdžiai.</p> <p>Laisvai improvizuoja, kuria, pastebi meno kūrinius, grožisi, vertina ir savo, ir kitų dailės kūrybą.</p> <p>Turi supratimą apie spalvų derinius tautodailėje.</p> <p>Suvokia ornamentikos paskirtį.</p>	<p>Užsiima įvairia dailės veikla ir jos būdais - piešia, tapo, lipdo, karmo, konstruoja, naudodamas „Šviesos stalą“.</p> <p>Vaizduoja abstrakčius ir realius daiktus, juos praturtina detalėmis, pratinasi įvaldyti įvairias technikas ir dailės priemones.</p> <p>Savarankiškai pasirošia ir susitvarko savo darbo vietą, saugiai ir taupiai elgiasi su priemonėmis.</p> <p>Spontaniškai veikia su netikėtais spalvų, linijų, dėmių, formų deriniais, išgaudamas iš anksto nenumatytą rezultatą.</p> <p>Žiūrinėja meno albumus, iliustracijas, paveikslus tyrinėja, aptaria, analizuoja, tuo įgydamas stimulą kūrybai.</p> <p>„Žaidžia“ su spalvomis – skirsto į „šiltas“ ir „šaltas“, grupuoja pagal suderinamumą, lygina.</p> <p>Pagal išgales puošia savo darbelius, naudodamas įvairią techniką - grafinę liniją, aplikaciją, spaudus.</p>	<p>Medžiagos tapymui, piešimui, lipdymui, kūrybiniams darbams. Tai įvairūs dažai: guašas, akvarelė, kreidelės, pastelė, klijai, pieštukai, įvairaus dydžio teptukai ir kt. Įvairi gamtinė medžiaga ir nekenksmingos buitinės atliekos. Būtina turėti priemones darbo vietai uždengti bei aprangą darbui su dažais. Grupėje yra meno albumų, iliustracijų, paveikslų, knygelių.</p>

<p><u>Sritis – VAIDYBA</u></p> <p>Geba išreikšti savo socialinę patirtį per vaidybinę veiklą. Nuosekliai įgyvendina savo sumanymus. Kūrybiškai veikia vaidybinėse situacijose. Geba perteikti kito jausmus.</p>	<p>Žaidžia kūrybinius-vaidmeninius žaidimus, lėlių ir dramos teatrą, išreiškia savo įspūdžius, sumanymus, atspindi dorines nuostatas. Parengia vaidinimui skirtą vietą, kaupia rekvizitus, panaudoja lėles, jei reikia dekoracijas. Laisvai, drąsiai improvizuoja, fantazuoja kalba išreiškia save judesiu, mimika. Įsijaučia į personažo vaidmenį, išgyvenimus.</p>	<p>Įvairūs žaisliniai baldai, lėlės, buitiniai daiktai. Įvairūs drabužiai persirengimui, stalo teatro priemonės, priemonių rinkiniai įvairiems siužetams vystyti, širmelė ir kita įranga teatrui, pirštukų lėlės, lėlės marionetės, lėlės ant lazdelių.</p>
<p><u>Sritis – ŠOKIS</u></p> <p>Tenkina prigimtinių poreikį judėti, įgydamas estetinę ir emocinę patirtį. Kaupia šokio, kaip išraiškos priemonės, patirtį. Geba glaudžiau bendrauti ir bendradarbiauti. Suvokia šokio stilių įvairovę ir charakterį.</p>	<p>Šokdamas pažįsta savo kūną, jo išraiškos galimybes, koordinuoja judesius, ima jausti erdvę, judėjimo kryptį, sudaro figūras – sustoja į ratelį, vorą, dviem eilėm, poromis. Spontaniškai, improvizuotais judesiais įterpdamas vaidybinius elementus, perteikia nuotaiką, sumanymus, vaizdą, žodį. Naudojasi pagalbinėmis priemonėmis. Derina judesius, veiksmus, sutaria su šokio partneriu(-iais), šokdamas ratelyje, grupėje, poroje. Išsireiškia judesiais, atitinkančiais muzikos žanrą – skirtingai šoka pagal liaudišką, klasikinę ir kt. muziką.</p>	<p>Judesiui ir šokiui reikalingos skarelės, kaspiniai, audeklo atraižos, lankai, kamuoliai, virvutės, šokdynės, drabužiai persirengimui, muzikos įrašai</p>

<p><u>Sritis – ŠOKIS</u></p> <p>Tenkina prigimtinį poreikį judėti, įgydamas estetinę ir emocinę patirtį. Kaupia šokio, kaip išraiškos priemonės, patirtį. Geba glaudžiau bendrauti ir bendradarbiauti. Suvokia šokio stilių įvairovę ir charakterį.</p>	<p>Šokdamas pažįsta savo kūną, jo išraiškos galimybes, koordinuoja judesius, ima jausti erdvę, judėjimo kryptį, sudaro figūras – sustoja į ratelį, vorą, dviem eilėm, poromis. Spontaniškai, improvizuotais judesiais įterpdamas vaidybinius elementus, perteikia nuotaiką, sumanymus, vaizdą, žodį. Naudojasi pagalbinėmis priemonėmis. Derina judesius, veiksmus, sutaria su šokio partneriu(-iais), šokdamas ratelyje, grupėje, poroje. Išsireiškia judesiais, atitinkančiais muzikos žanrą – skirtingai šoka pagal liaudišką, klasikinę ir kt. muziką.</p>	<p>Judesiui ir šokiui reikalingos skarelės, kaspiniai, audeklo atraižos, lankai, kamuoliai, virvutės, šokdynės, drabužiai persirengimui, muzikos įrašai</p>
<p><u>Sritis – MUZIKA</u></p> <p>Geba išreikšti save įvairiose muzikos srityse. Kaupia dainavimo patirtį. Įgyja grojimo gebėjimų. Pratinasi klausytis natūralių garsų, muzikos. Jaučia ritmą. Geba kurti ir improvizuoti. Turtina muzikinės kalbos žodyną. Atlikdamas muzikinį folklorą, perima etninės kultūros nuostatas.</p>	<p>Muzikuodamas pavieniui ar kartu su kitais išgyvena pakilumo, bendruomeniškumo jausmus, atranda plačias galimybes saviraiškai. Pažįsta savo balso ypatumus ir galimybes, pratinasi tiksliai ir aiškiai artikuluoti, taisyklingai kvėpuoti. Išgauna garsus, veikdamas su gamtine medžiaga bei žaisliniais ir tikrais muzikos instrumentais: mušant, pučiant, braukiant. Susikaupia, įsiklauso į tylą, aplinkos garsus, muziką. Stengiasi išgirsti, gali apibūdinti girdėtos muzikos tempą, pobūdį, nuotaiką. Išbando ritmo raiškos galimybes kūno kalbos, muzikos instrumentų, daiktų, naudojamų ritmikais, pagalba.</p>	<p>. Įvairūs muzikos instrumentai: ritminiai mušamieji, lazdelės, akmenukai ir kiti tame tarpe savos gamybos, muzikiniai būtiniausi įrašai, magnetofonas, mikrofonas.</p>

<p><u>Sritis – MUZIKA</u></p> <p>Geba išreikšti save įvairiose muzikos srityse. Kaupia dainavimo patirtį. Įgyja grojimo gebėjimų. Pratinasi klausytis natūralių garsų, muzikos. Jaučia ritmą. Geba kurti ir improvizuoti. Turtina muzikinės kalbos žodyną. Atlikdamas muzikinį folklorą, perima etninės kultūros nuostatas.</p>	<p>Muzikuodamas pavieniui ar kartu su kitais išgyvena pakilumo, bendruomeniškumo jausmus, atranda plačias galimybes saviraiškai. Pažįsta savo balso ypatumus ir galimybes, pratinasi tiksliai ir aiškiai artikuliuoti, taisyklingai kvėpuoti. Išgauna garsus, veikdamas su gamtine medžiaga bei žaisliniais ir tikrais muzikos instrumentais: mušant, pučiant, braukiant. Susikaupia, įsiklauso į tylą, aplinkos garsus, muziką. Stengiasi išgirsti, gali apibūdinti girdėtos muzikos tempą, pobūdį, nuotaiką. Išbando ritmo raiškos galimybes kūno kalbos, muzikos instrumentų, daiktų, naudojamų ritmikais, pagalba. Kuria melodijas sakytinei kalbai, išdainuoja nuotaiką garsais, skambančią muziką išreiškia spalvomis, judesiu. Klausosi skirtingų dermių muzikos, dainų, skanduoja skirtingų metrų skanduates. Klausosi muzikinio folkloro, suvokia tradicijų esmę, pats atlieka ratelius, šokius, dainas, žaidimus, smulkiąją tautosaką, dalyvauja renginiuose, šventėse.</p>	<p>Įvairūs muzikos instrumentai: ritminiai mušamieji, lazdelės, akmenukai ir kiti tame tarpe savos gamybos, muzikiniai būtiniausi įrašai, magnetofonas, mikrofonas.</p>
--	--	---

Pedagogų ir kitų ugdytojų veiklos kryptys

Žadina ir skatina vaiko norą kurti, išreikšti save, perteikiant turimą meninę patirtį, įspūdžius, išgyvenimus.

Įtraukia į kūrybinę-meninę veiklą ir nedrąsius, mažiau aktyvius vaikus.

Skatina ir džiaugiasi kiekviena spontaniška vaiko veiksmu.

Palieka erdvę vaiko kūrybai, pateikia tik stimulą veiklai.

Kuria šiltą, džiugią, bendravimui palankią atmosferą, įtraukiant į meninius projektus visą bendruomenę.

Sudaro sąlygas, skatinančias perimti etnines vertybes (tautodailės elementais praturtinta aplinka, muzikavimas, liaudiški rūbai švenčių ir renginių metu).

SVEIKATOS UGDYMAS(IS) (SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA)

Vaiko gebėjimai	Vaiko veiksenų pavyzdžiai	Priemonės
<p>Turi elementarių žinių apie savo kūno sandarą, supranta laikysenos įtaką sveikatai.</p> <p>Geba aktyviai judėti įvairios fizinės veiklos metu.</p> <p>Suvokia savo emocinę būseną, žino, kaip nusiraminti.</p> <p>Supranta maisto ir mitybos poveikį žmogaus organizmui.</p> <p>Geba laikytis asmens higienos taisyklių.</p> <p>Suvokia, kur reikia kreiptis, ištikus nelaimei, susirgus, jei šalia nėra artimųjų.</p> <p>Supranta saugaus elgesio įvairiose situacijose svarbą.</p> <p>Geba laikytis dienos režimo.</p> <p>Suvokia gydomąjį homeopatijos poveikį.</p>	<p>Įvairios veiklos, žaidimų metu įvardija savo kūno dalis, žino jų funkcijas, paskirtį, gali jas atvaizduoti.</p> <p>Įveikia kliūtis, ropoja, šliaužia, šokinėja, straksi ant abiejų ir vienos kojos, intuityviai pritaiko judesius liaudiškiems rateliams, judriesiems žaidimams.</p> <p>Atsipalaiduoja, aktyviau judėdami, išliedami emocijas, pavargę eina pailsėti.</p> <p>Žino ir įvardija daugiau ir mažiau naudingų produktų poveikį sveikatai, dantims.</p> <p>Savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, valosi nosį, skalauja dantis, turi taisyklingo dantų valymo įgūdžius, naudojami tik savo asmeniniais daiktais.</p> <p>Įsidėmi informaciją apie pagalbos tarnybas, prireikus ieško pagalbos.</p> <p>Įvairioje veikloje įtvirtina turimas žinias apie saugų eismą gatvėje, vandenyje, buityje.</p> <p>Natūraliai, be neigiamų emocijų pereina iš vieno režiminio momento į kitą.</p> <p>Išsiaiškina, kad gydytis galima ne tik medikamentais, bet ir vaistažolėmis, medumi.</p> <p>Neteršia savo aplinkos, be reikalo neskina augalų, pratinasi rūšiuoti atliekas.</p>	<p>Paveikslėliai, knygelės, dėlionės, loto augimo, sveikatos, ekologijos ir saugaus elgesio temomis, įvairūs treniruokliai, laipiojimo virvės, gimnastikos suoleliai, laipiojimo aikštelės, sūpuoklės, rąstai, čiuožimo kalneliai, vaikams pritaikyti indai ir stalo įrankiai, higienos reikmenys.</p>

Pedagogų ir ugdytojų veiklos kryptys:

pozityvus požiūris į kiekvieną vaiką, prireikus ginti jo teises ir orumą;
sudaromos sąlygos saugiai judėti ir veikti patalpoje ir lauke;
vaikai skatinami sportuoti pagal savo galias;
siekiama, kad vaikai pajautų judėjimo džiaugsmą, susijusį su emociniu, fiziniu bei kūrybiniu aktyvumu.

KALBOS IR KOMUNIKAVIMO UGDYMAS(IS) (KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA)

Vaiko gebėjimai	Vaiko veiksėnų pavyzdžiai	Priemonės
<p>Geba bendrauti su bendraamžiais ir kitais žmonėmis.</p> <p>Geba sukaupti dėmesį.</p> <p>Turi intuityvų suvokimą apie gimtosios kalbos savitumą ir grožį bei jos universalumą. Rodo kūrybinę iniciatyvą.</p> <p>Turi pasakojimo ir deklamavimo įgūdžių pradmenis.</p> <p>Kalbėdamas tinkamai artikuliuoja.</p> <p>Gerbia knygas, turi estetišėnų nuostatų pradmenis.</p> <p>Domisi spausdintu tekstu.</p> <p>Turi elementarius rašymo pradmenis.</p> <p>Geba mandagiai bendrauti.</p>	<p>Elementariai pasakoja, apibūdina, svarsto diskutuoja, aiškina, informuoja, klausia, reiškia savo nuomonę.</p> <p>Klausosi grožinės literatūros kūrinių, liaudies kūrybos.</p> <p>Reaguoja išgirdęs arba savo kalboje naudoja vaizdingus posakius, pašmaikštavimus juos savaip interpretuoja.</p> <p>Vaidina improvizuoja, užbaigia pasaką, „kuria“ bendrą ar vien savo knygą su iliustracijomis, žaidžia žodžiais.</p> <p>Pasakoja apie patirtus įspūdžius, rišliai dėsto savo mintis, deklamuoja tinkamai intonuodamas.</p> <p>Įsitraukia į žaismingą tarties lavinimo procesą - atkartoja ar savaip interpretuoja paukščių pamėgdžiojimus, greitakalbes.</p> <p>Saugo, tausoja, prižiūri knygas.</p> <p>Varto knygas ir kitus leidinius, turi mėgstamus žurnaliukus, pažįsta ir atpažįsta grafinius simbolius, žaidžia jais, kuria, vartoja įvairioje veikloje.</p> <p>Koordinuoja akies - rankos judesius piešdamas, ornamentus, raides ir kitus ženklus.</p> <p>Laikosi kalbinio bendravimo etikos, naudoja elementarius mandagumo žodelius.</p>	<p>Knygelės, žurnalai, vaikiškos enciklopedijos, raidynai, žodžių kortelės, stalo žaidimai su raidėmis, užrašais kalbai ugdyti.</p> <p>Grupėje yra bibliotekėlė, vieta rašyti ir klausytis pasakų bei muzikos įrašų, pakankamai pagalvėlių atsipalaidavimui, taip pat savo gamybos priemonių šiai kompetencijai ugdyti.</p>

Pedagogu ir kitu ugdytojų veiklos kryptys.

Kalbos ugdymas natūraliai siejamas su įvairiomis raiškos priemonėmis - vaizdu, garsu, forma, judesiu.

Kuriama palanki aplinka domėjimuisi knygomis, bendravimui, kalbos ugdymui (įstaigoje ir namuose).

Vaiko kalba ugdoma, atsižvelgiant į vaiko raidos dėsningumus, vaiko individualias savybes, gebėjimus.

Ugdomajame procese vyrauja patrauklios, žaismingos idėjos.

Ugdant bendradarbiaujama su tėvais ir kitais pedagogais.

PAŽINIMO UGDYMAS(IS) (PAŽINIMO KOMPETENCIJA)

Vaiko gebėjimai	Vaiko veiksėnų pavyzdžiai	Priemonės
Vaikas suvokia, kad jis	Atranda, kad visa paklūsta gamtos	Auginami ir prižiūrimi

<p>yra gamtos dalis, jaučia pagarbą gyvybei, žemei. Geba atrasti grožį ir dermę gamtoje. Pratinasi būti atidus, pastabus. Kaupia ir panaudoja turimą patirtį. Geba eksperimentuoti turimomis priemonėmis.</p>	<p>dėsniams ir ritmui – dieną atbunda ir augalai, ir žmogus, vyksta metų laikų kaita ir kt. Stebi gamtos reiškinius, susipažįsta su liaudies išmintimi, perspėjimais, draudimais. Kaupia apžiūrinėja, tyrinėja gamtinę medžiagą, skirsto pagal požymius, rūšis, manipuliuoja, pritaiko įvairiose veiklose. Stebisi, gėrįsi gamtos grožiu, jos įvairove, reiškiniais, dangaus kūnais. Įvardija spalvas, tyrinėja medžiagų, formų ir dydžių įvairovę. Įgytą patirtį taiko praktikoje - lygina, matuoja, modeliuoja, komponuoja. Pastebi aplinkos pasikeitimus, ieško savitų problemų sprendimo būdų. Nusako, kas buvo praeityje ir kas bus, susipažįsta su metų laikais, savaitės dienomis, jas pavadina. Aiškinasi ir tyrinėja skirtumus tarp jauno ir seno. Atranda ryšį tarp švenčių, metų laikų, žemės ūkio darbų ir tradicijų. Patirtus įspūdžius ir išgyvenimus fiksuoja vaizdais, išreiškia žodžiais, perkelia į žaidimus, meninę bei kūrybinę veiklą. Tyrinėja mechaninius daiktus, aiškinasi jų veikimo būdus. Susipažįsta su daiktų medžiaginėmis savybėmis - suvokia, kad popierius plyšta, sušlampa, molis džiūsta, trupa, magnetas traukia ir kt.</p>	<p>kambariniai augalai. Įvairi gamtinė medžiaga, nekenksmingos buitinės atliekos, laikrodžiai, kompasas, smėlio laikrodžiai, padidinimo stiklai, mikroskopas, gamtos kalendorius, įrankiai darbui ir priežiūrai. Matavimo priemonės, svarstyklės, mozaikos, įvairių formų akmenukai, kriauklelės.</p>
---	--	---

Pedagogų ir kitų ugdytojų veiklos kryptys.

Ugdant pirmenybė teikiama vertybinėms nuostatoms bei gebėjimams ir praktiniams įgūdžiams. Siekiama patenkinti kiekvieno vaiko individualius pažinimo interesus, atsižvelgiama į vaikų pasaulio pažinimo ypatumus.

Pagrindinis socialinės kultūrinės aplinkos bei gamtos pažinimo šaltinis - natūrali šeimos, grupės, vietinės bendruomenės ir gamtos aplinka.

Paruošiama aplinka, priemonės, sudaromos sąlygos tirti, ieškoti, atrasti, eksperimentuoti. Organizuojamos išvykos, kelionės, kurių metu skatinama domėtis, tyrinėti, atrasti.

UGDYMO(SI) METODAI, PRIEMONĖS

Ugdymo(si) metodai parenkami taip, kad atitiktų vaikų amžių ir galimybes, individualius ugdymo(si) poreikius. Planuojant ugdomąją veiklą, pedagogai ir specialistai kūrybingai naudojami įstaigoje sukaupta metodine medžiaga ir įvairiomis priemonėmis.

Ugdymo procese taikomi įvairūs ugdymo(si) metodai: pokalbiai, stebėjimai, tyrinėjimai, eksperimentai, naujų sumanymų kūrimas, „minčių lietus“, „svečias“, problemų sprendimas, idėjų kūrimas sudarantis sąlygas vaikams kelti ir įgyvendinti savo idėjas. Tai ir vieno vaiko veikla, mažos grupės vaikų veikla ir visos grupės auklėtojos organizuota veikla.

Savitai besivystančių ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams pedagogai tinkamai ir laiku parenka jiems tinkamus ugdymosi metodus ir sukuria ugdymosi aplinką, kurioje jis jaučiasi mylimas ir pripažintas ir pagal jų gebėjimus tobulina savo kompetencijas.

Auklėtoja gali taikyti įvairias metodines sistemas ar pedagogines idėjas. Ypač aktyviai pedagogai taiko integruotą ugdymą ikimokykliniame amžiuje, ugdymas individualizuotas ir atitinkantis vaiko kultūros poreikius; ugdymas neregamentuotas iš anksto, neunifikuotas ugdymo turinys ir formos; ugdymas nukreiptas ne į rezultatą, o į procesą; suaugęs – vaiko draugas, partneris, patarėjas, padėjėjas; ugdymo aplinka nestandartizuota.

Įstaigoje dirbančios pedagogės kiekviena turi savitą darbo stilių. Tai lemia jų asmeninės savybės, gebėjimai, patirtis. Stilių įvairovė netrukdo laikytis pasirinktos *humanistinės-progresyvistinės* ugdymo krypties, kurios pagrindinė nuostata – leisti vaikui laisvai išreikšti save, aktyviai veikiant ugdymo procese. Ugdymas asmeniniu pavyzdžiu taikomas ugdant vaikų gebėjimus įvairiose srityse, o ypač meninėje. Individuali vaiko saviraiška patenkinama pradžioje stebint, ką veikia pedagogas, vėliau bandant atlikti matytą veiksmą ar procesą.

Pedagogai didelį dėmesį skiria ugdančiajai aplinkai, kurioje yra sudaroma pakankamai erdvių vaikų veiklai. Vaikas taip pat gali pats kurti savo erdvę. Vaikams sudaromos galimybės rinktis žaidimus, laisvai judėti.

Darželyje kuriama vaiko raidą skatinanti aplinka. ir ugdymąsi skatinančią veiklą įvairiose srityse: sveikatos, socialinėje, kalbos, pažinimo, meninėje. Dažnas ugdymo būdas – spontaniška, impulsyvi vaikų veikla. Šio būdo privalumas - galimybė skatinti ir kurstyti kūrybiškumo ugnelę. Galbūt, verta nereaguoti į momentinį savitvarkos trūkumą, vardan idėjos „čia ir dabar“ įgyvendinimo. Spontaniškai veikdamas, vaikas ima naujas priemones, keičia vietą, aplinką. Emocinis vaiko palaikymas, atliepia jo interesus, leidžia išreikšti save, ir neretai regime ne tik aktyvų veiklos procesą, bet ir gražų rezultatą.

Pagrindinė ugdymo(si) organizavimo forma yra – žaidimas. Ugdant vaikų kompetencijas svarbi ugdymo būdų ir metodų įvairovė, tačiau pagrindinis ugdymo kelias eina per *žaidimą*, žaidybines situacijas, kai vaikas natūraliai, nejučia perima ir pritaiko iš aplinkos gaunamą informaciją.

Ugdymo procese taikome komandinio darbo formą, nes manome, kad tik veikdami kartu, dalindamiesi patirtimi, sudarysime sąlygas visapusiškam vaiko ugdymui(si).

Ugdymo(si) priemonės parenkamos taip, kad atitiktų vaiko amžių, individualius gebėjimus, padėtų vaikui tenkinti emocinius, judėjimo, pažinimo poreikius; tenkintų norą žaisti ir bendrauti su kitais; padėtų pažinti aplinką, tyrinėti, eksperimentuoti, atrasti; skatintų ugdyti saviraišką ir kūrybiškumą, būtų sudarytos sąlygos vaikų kultūros plėtotei.

V. UGDYMO(SI) PASIEKIMŲ VERTINIMAS

Ikimokyklinio ugdymo rezultatas yra vaikų pasiekimai. Vaikų ugdymosi pasiekimai – tai ugdymo procese įgyti vaikų gebėjimai, žinios ir supratimas, nuostatos, apie kuriuos sprendžiame iš vaikų veiklos ir jos rezultatų. Vaikų ugdymosi pažanga – tai vaikų pasiekimų ūgtelėjimas per tam tikrą laikotarpį. Lopšelyje-darželyje vertinimas vyksta vadovaujantis Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimo aprašu. Pasiekimai vertinami 2 kartus per metus (spalio mėnesio pradžioje ir gegužės mėnesio pradžioje).

Vertinimo tikslas – nustatyti esamus ugdytinių gebėjimus bei numatyti tolesnio ugdymo (si) gaires.

Vertinimo uždaviniai:

Pažinti vaiką ir jo individualybę, poreikius, numatyti jo pasiekimo lygį bei ugdymo kryptis.

Stebėti vaiko pažangą ir atsižvelgiant į jo pasiekimus, tobulinti ugdymo procesą.

Pritaikyti ugdymo turinį skirtingiems vaikų poreikiams ir polinkiams.

Numatyti vaiko pasiekimų lygį ir daromą pažangą, atsižvelgiant į amžiaus tarpsnius.
Planuoti tolesnio ugdymo perspektyvas individualiai kiekvienam vaikui ir vaikų grupei.
Ugdyti vaiko supratimą apie tai, kaip jam sekasi ugdytis.

Sudaryti galimybę tėvams tapti lygiaverčiais vertinimo partneriais.

Vertiname, kad užtikrinti, vaiko raidai prognozuoti bei vystymosi netolygumams pašalinti.

Vertinimą vykdo: dirbantys auklėtojai, specialistai (logopedas, socialinis pedagogas, meninio ugdymo mokytojas).

Vertinimo metodai: stebėjimas, savianalizė, projektas, tyrimas, interviu, apklausa.

Vertinimo formos: žaidimas, praktinė veikla, pasakojimas, pokalbiai, piešimas, konstravimas, individualūs pokalbiai, auklėtojų dienynai, pokalbiai, grupės knyga, vaiko veiklos stebėjimas ir analizė, stebėjimai, fotonuotraukos, filmuota medžiaga, anketos suaugusiems.

Vertinimo ciklą sudaro: vertinimo planavimas, vaiko pažinimas, duomenų dokumentavimas bei informavimas apie ugdymo pasiekimus.

Vaiko pasiekimų duomenys fiksuojami: vaiko gebėjimų apraše, _aplanke su vaiko veiklos pavyzdžiais, foto nuotraukų albume ir video įrašuose.

Vaiko apraše auklėtoja aprašo vaiko gebėjimus pagal amžių, veiklos sritis, numato uždavinius, Vertinimo aplanke kaupiami vaiko dailės darbai, atliktos pratybių užduotys, rodančios vaiko pasiekimų lygį per tam tikrą laiko tarpą.

Foto nuotraukų albume ir video įrašuose fiksuojama kasdieninė vaiko veikla, šventės, pramogos, išvykos.

Tėvai su grupės pasiekimais supažindinami susirinkimų metu. Su individualia vaiko pažanga ir pasiekimais tėvai supažindinami bendraujant asmeniškai.

Vaiko aprašai neviešinami, saugomi vadovaujantis dokumentų archyvavimo reikalavimais. Vaikų kūrybos aplankai kaupiami iki vaikams išeinant į mokyklą. Išleistuvių iš darželio metu, auklėtoja iškilmingai įteikia aplankus vaikams.

Specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintys vaikai ugdomi pagal bendrąsias programas, jas pritaikant arba individualizuojant. Tais atvejais (pvz., esant intelekto sutrikimui), kai vaikas negali ugdytis pagal ikimokyklinio ugdymo programą, programa individualizuojama. Pritaikyta ugdymo programa specialiųjų ugdymosi poreikių vaikui padeda dalyvauti bendrame ugdymo procese drauge su bendraamžiais, siekiant individualių ugdymo(si) tikslų.

NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras. 2015.

Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Vilnius, Eugrimas, 1998.

Diane, T., D., Rudick, S., Berke, K. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Presvika, 2008.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. 2014 m..

Juodaitytė, A., Gaučaitė, R., Kazlauskienė, A. Informavimas apie ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą ir švietimo pagalbą. 2009.

Szarhowicz, D. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje. 2011.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983.

PRITARTA

Lopšelio-darželio „Nykštukas“ tarybos

2016 m. balandžio 12 d. protokoliniu nutarimu (Protokolas Nr. 2.)

PRITARTA
Rokiškio rajono savivaldybės tarybos
2016 m. gegužės 27 d. sprendimu Nr. TS-

PATVIRTINTA
Rokiškio lopšelio-darželio „Pumpurėlis“
2016 m. birželio d. įsakymu Nr.

ROKIŠKIO LOPŠELIO-DARŽELIO „PUMPURĖLIS“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Mokyklos pavadinimas: Rokiškio lopšelis-darželis „Pumpurėlis“.

Įsteigimo data: 1976-03-01.

Teisinė forma ir priklausomybė: savivaldybės biudžetinė įstaiga.

Grupė: Ikimokyklinio ugdymo mokykla

Buveinės adresas: Jaunystės g.14, LT-42142 Rokiškis

Lopšelyje-darželyje „Pumpurėlis“ yra bendra salė sportui ir muzikinei veiklai, judesio korekcijos kabinetas, meninio ugdymo kabinetas, logopedo, specialiojo pedagogo kabinetai, seklyčia, namų ruošos – saviruošos kabinetas.

Nuo atidarymo laikotarpio Lopšelyje-darželyje nebuvo atliktas kapitalinis remontas. 2007 metų pavasarį pakeisti langai ir dviejose grupėse pakeisti vamzdiniai bei sanitariniai mazgai. Rokiškio lopšelis-darželis „Pumpurėlis“ įsikūręs standartiniame dviejų korpusų, dviejų aukštų pastate, 12 grupių patalpose. Yra virtuvė, skalbykla, salė, kabinetai. Bendras darželio plotas 1845m².

Teritorija didelė, aptverta tvora. Teritoriją puošia tautodailininko Arūno Augučio drožtos medžio skulptūros ir dideli gėlynai. Teritorijoje auga daug medžių (ąžuolų, eglių, beržų, kaštonų, liepų, tuopų ir kt.) ir krūmų (alyvų, jazminų ir kt.). Teritorijoje yra aikštelės kiekvienai grupei. Aikštelės apsodintos gyvatvorėmis, yra pavėsinės, smėlio dėžės ir lauko žaidimų įrengimai. Judriai vaikų veiklai skirtoje teritorijos dalyje yra kliūčių ruožų ratas, aikštelė ir kalnelis.

VAIKAI.

Lopšelyje-darželyje „Pumpurėlis“ veikia 10 grupių, iš jų aštuoniose ugdomi ikimokyklinio amžiaus vaikai. Vaikų amžius nuo 1,5 iki 7 metų. Lopšeli-darželį kasmet lanko apie 190 vaikų.

Lopšelyje-darželyje sudarytos sąlygos ugdytis vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Švietimo pagalbą (logopedo, specialiojo, socialinio pedagogo) gauna 60 vaikų. Judesio korekcijos užsiėmimus lanko 33 vaikai.

Lopšelyje-darželyje vaikai lanko šokių studiją „Aušriukai“, rankų darbų studiją „Darbštuoliukai“, vaikų folkloro studiją „Daigelis“ ar pagal pediatrų paskyrimą judesio korekcijos užsiėmimus.

Įsteigta budinti grupė, kurioje vaikai gali būti iki 19 val. Lopšelyje-darželyje yra 1 savaitinė grupė, kur vaikai gyvena visą savaitę – nuo pirmadienio iki penktadienio.

MOKYTOJAI.

Lopšelyje-darželyje dirba 28 mokytojai. 82 proc. pedagoginių darbuotojų darbo stažas daugiau nei 15 metų.

Lopšelyje-darželyje dirba 2 logopedai, specialiojo ugdymo pedagogas, judesio korekcijos mokytojas, 3 meninio ugdymo mokytojai ir socialinis pedagogas.

Visi mokytojai turi pedagoginį išsilavinimą. 57 proc. mokytojų turi aukštąjį išsilavinimą ir 43 proc. aukštesnįjį.

Kvalifikacines kategorijas įgiję 100 proc. mokytojų: 64 proc. turi vyresniojo mokytojo kvalifikacinę kategoriją (tame tarpe logopedas, specialiojo ugdymo pedagogas, judesio korekcijos mokytojas, 2 meninio ugdymo mokytojai), 18 proc. turi mokytojo metodininko kvalifikacinę kategoriją. 18 proc. mokytojų suteikta mokytojo kvalifikacinė kategorija.

TĖVAI.

Ikimokykliniame amžiuje tėvų ir vaikų santykiai yra labai artimi. Tėvai, kiekvieną rytą lydėdami savo vaikus į darželį, bendrauja su pedagogais. Pastebėjome, kad ankstyvojo amžiaus vaikų tėvams svarbiausia yra vaikų fiziologinių poreikių tenkinimas, globa (pamaitinti, pamigdyti, pagloboti). Vaikui augant tėvų požiūris ir lūkesčiai kinta. Ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvai ima domėtis vaiko pasiekimais, polinkiais ir bendravimu su bendraamžiais. Priešmokyklinio ugdymo grupių vaikų tėvai ima tikėtis, kad jų vaikas jau įgis konkrečių mokyklai būtinų įgūdžių ir mokėjimų.

Rokiškio lopšelio-darželio „Pumpurėlis“ prioritetas – padėti šeimai ugdyti vaiką, todėl rengiant programas, planuojant kasdieninę vaikų veiklą atsižvelgiame į tėvų nuostatas, lūkesčius ir poreikius.

Atlikę apklausą išsiaiškinome tėvų lūkesčius. Sužinojome, kad tėvai tikisi, jog jų vaikams pedagogai padės: adaptuotis naujoje aplinkoje, įgyti kasdieninių gyvenimo įgūdžių, ugdys vaiko savarankiškumą, padės tobulinti vaiko asmeninius valgymo, saugaus elgesio įgūdžius, tobulins gebėjimą bendrauti bei bendradarbiauti, lavins vaikų sutrikusias funkcijas atsižvelgiant į vaiko gebėjimus, ugdymosi galimybes, teiks kompleksinę pagalbą vaikui, bei padės integruotis į visuomenę, supažindins su skirtingomis meninėmis technikomis ir raiškos priemonėmis, padės įgyti žinių apie supantį pasaulį, supažindins su spalvomis, raidėmis, skaičiais, tobulins kalbą, plės žodyną, gebėjimą reikšti mintis, esant reikalui suteiks logopedo, judesio korekcijos mokytojo, specialiojo pedagogo pagalbą, mokys dainuoti, šokti, vaidinti.

Vaikų tėvų įgytas išsilavinimas: 30 proc. vidurinis išsilavinimas (38 proc. buvo 2011m.), 7 proc. pagrindinis bendrasis lavinimas (14 proc. 2011m.). Ir tik 33 proc. yra įgiję aukštąjį (17 proc. 2011m.) ir 30 proc. aukštesnįjį išsilavinimą. Atlikti tyrimai rodo, kad tėvų išsilavinimas, palyginus su 2011 metais, yra aukštesnis. Todėl esame pastebėję, kad mūsų pastangos tėvams padėti, patarti kaip bendrauti su vaiku, kokius žaislus, žaidimus ar knygeles pasirinkti, yra mielai priimanos. Tėvai pajutę, jog gali kreiptis pagalbos, mielai kalbasi apie savo vaiką, klausia pedagogų patarimų.

2015-2016 m. m. darželį lanko 190 vaikų nuo 1,5 iki 7 metų amžiaus. 2015-2016 m. m. 15 šeimų socialiai remtinios. Joms savivaldybė kompensuoja mokesť už darželį.

Daugėja vaikų, kurių tėvai išvykę į užsienį (7 vaikų vienas iš tėvų, 1 – abu tėvai). Toliau kaip 3 km. nuo Lopšelio-darželio gyvena 34 vaikai.

ĮSTAIGOS SAVITUMAS.

- Nuo 1992 m. rugsėjo mėnesio veikia 1 grupė specialiųjų poreikių vaikams.
- Vaikams, turintiems įvairių sveikatos sutrikimų, ugdyti yra sudarytos geros materialinės sąlygos – įrengti logopedų ir spec. pedagogo, judesio korekcijos kabinetai.
- Dirba specialiojo ugdymo **komanda**: logopedai, spec. pedagogas, socialinis pedagogas, judesio korekcijos mokytojas ir auklėtojos.
- Veikia **savaitinė grupė**.
- Nuo 1996 m. taikoma ikimokyklinio ugdymo projekto „**Gera pradžia**“ **metodika** vienoje ankstyvojo amžiaus grupėje ir vienoje ikimokyklinio amžiaus grupėje.
- Puoselėjamos **lietuvių liaudies tradicijos**. Įstaigos interjeras puoštas lininiais rankų darbo siuviniiais. Atskiroje patalpoje įkurta **seklyčia**, kurioje eksponuojami senoviniai rakandai, indai, įrankiai. Kiekvienais metais tradiciškai švenčiamos Užgavėnės, Kaziuko mugė, Velykos, Sekminės, Derliaus šventė ir Kalėdos.
- 1988 metais įkurtas **vaikų folkloro ansamblis**. Jo dalyviai sėkmingai dalyvavo „Dainų dainelėje“, dainų šventėse, festivalyje Rygoje. Respublikiniame festivalyje „Daigelyje“, savo daineles įrašė Lietuvos radijo studijoje. 1995 metais dalyvavo Pasaulio Lietuvių Dainų šventėje. Sėkmingai

dalyvavo vaikų ir moksleivių-liaudies kūrybos atlikėjų konkurse „Tramtatulis 2011“, bei „Tramtatulis 2015“, regioniniame ir respublikiniame rate.

- Vaikų folkloro studijoje „Daigelis“ vaikai, vadovaujami patyrusių pedagogių, mokosi vaikiškų liaudies dainelių, žaidimų ir pamėgdžiojimų, dalyvauja Rokiškio kultūros namuose organizuojamuose vaikų folkloro tradicinėse šventėse.

- **Vykdomi projektai:** „Saugus ir sveikas keliauju į darželį“, „Mes rūšiuojam“, „Rudenėlio takeliu“ ir „Mes gamtos vaikai“.

- **Rankų darbų studijai „Darbštuoliukai“** vadovauja meninio ugdymo mokytoja. Užsiėmimų metu vaikai siuva, vaidina, piešia įvairiomis technikomis, gamina popieriaus plastikos darbelius. Organizuoja savo kūrinių parodas.

- Kiekviena grupė turi savo pavadinimą, bendrą grupės simbolį ir simbolį kiekvienam vaikui, moka grupės vardo eilėraštką ar dainelę.

- Lopšelis-darželis turi sukurtą savo logotipą, ženkliukus su logotipu, vėliavą. Kasmet atnaujinamas informacinis lankstinukas apie įstaigą, priešmokyklinį ugdymą.

RYŠIAI SU KITOMIS ŠVIETIMO ĮSTAIGOMIS, SOCIALINIAIS PARTNERIAIS.

Palaikome glaudžius ryšius su:

- Rokiškio rajono savivaldybės J. Keliuočio viešosios bibliotekos Vaikų ir jaunimo literatūros skyriumi, Rokiškio rajono savivaldybės švietimo centru, Rokiškio pradinė mokykla, Rokiškio senamiesčio pradinė mokykla, Bajorų kultūros namais, Rokiškio „Vilties“ bendrija, Rokiškio kultūros centru, Rokiškio krašto muziejumi, UAB „Rokiškio sūris“, Rokiškio miesto ir rajono seniūnijomis, Rokiškio rajono laikraščiu „Gimtasis Rokiškis“.

Šiandieninės aplinkybės skatina ikimokyklinio ugdymo įstaigas ne tik teikti ugdymo ir globos paslaugas, bet glaudžiai bendradarbiauti su kitomis įstaigomis.

REGIONO YPATUMAI.

Rokiškis, šiauriausias Lietuvos miestas, pasklidęs netoli (16 km.) Latvijos Respublikos sienos, lygioje vietoje, kurią protarpiais juosia neaukštos kalvelės ir miškų plotai. Į miesto planą vieningai įsilieja ir šimtamečių medžių parkas su gražiais tvenkiniais, ir senos gatvės su architektūros paminklais.

Rytinėje rajono dalyje – kalvos ir ežerai, viduryje rajono – lygumos, o vakarinėje dalyje – vingiuoja Nemunėlis.

Rokiškio mieste sruvena Laukupis. Prie jo tvenkinių įsikūręs dvaras, dabar jame Rokiškio krašto muziejus. Priešais dvarą yra Nepriklausomybės aikštė. Joje restauruoti pastatai ir bažnyčia.

Didžiausios Rokiškio mieste dirbančios įmonės: UAB „Rokiškio sūris“ – pieno perdirbimo gamykla, UAB „Rokiškio mėsinė“ – mėsos perdirbimo gamykla, UAB „Rivona“ - kulinarijos ir konservų gamybinis padalinys, UAB „Lelija“ – siuvimo įmonė, UAB „Darola“ - kepykla.

Lopšelis-darželis įsikūręs mikrorajone. Šalia yra Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos Romuvos padalinys, J. Tūbelio progimnazija, mokykla-darželis „Ažuoliukas“ ir lopšelis-darželis „Varpelis“. Netoli Lopšelio-darželio yra L. Šepkos skulptūrų ir Jaunimo parkai, kur vaikai dažnai eina pasivaikščioti, stebėti gamtą, čiuožti nuo kalnelio.

FILOSOFIJA.

Pedagogų komandos puikiai išmano vaiko raidos dėsningumus. Jie formuoja ugdančią aplinką ir parūpina ugdomųjų priemonių.

Šeima yra labai svarbi kiekvieno vaiko vystymosi garantija. Lopšelis-darželis padeda šeimai vaiką auginti ir ugdyti.

Siekiant sėkmingo vaiko vystymosi labai svarbu glaudžiai bendradarbiauti šeimai ir įstaigai. Bendromis pastangomis plėsti socialinį vaiko patyrimą, padėti vaikui perimti tradicines vietinės bendruomenės vertybes, padėti vaikui atskleisti save ir savo gebėjimus bei juos ugdyti.

Esminės ikimokyklinio ugdymo kryptys: konstruktyvizmas, asmenybės sklaidą skatinantis ugdymas, progresyvusis ugdymas ir individualizavimas. Konstruktyvistų manymu (Jacqeline ir Martin Brooks (1993)), vaikai mokosi bandydami perprasti juos supantį pasaulį. Išmokimas – tai vaikų, tėvų, kitų vaikų ir aplinkos sąveika. Vaikai konstruoja arba kuria savitą pasaulio suvokimą. Jie įprasmina, kas vyksta aplink, jungdami naujus potyrius su tuo, ką jau yra suvokę.

Asmenybės sklaidą skatinanti ugdymo programa remiasi vaiko vystymosi dėsnų žinojimu: supratimu, kad visi vaikai augdami pereina tas pačias vystymosi stadijas ir kad kiekvienas vaikas yra nepakartojama asmenybė. Ugdytojai privalo išmanyti vaiko vystymosi dėsningumus, kad parinktų adekvačias ugdymo priemones ir veiklą. Taip pat turi pastebėti ir atsižvelgti į to paties amžiaus vaikų įgūdžių ir tam tikrų pomėgių skirtingumus (Seefeldt, 1994; Bredekamp, 1993).

Progresyviojo ugdymo tėvas Johnas Dewey (1938) pabrėžė, kad ugdymas – tai ne rengimas gyventi ateityje, bet gyvenimas dabartyje. Progresyvusis ugdymas remiasi raidos ir konstruktyvizmo principais. Juo vadovaujantis kuriama tokia mokymosi aplinka, kuri skatina individualius vaiko įgūdžius bei pomėgius, be to, pripažįsta mokymosi su bendraamžiais svarbą.

Individualizavimas vyksta, kai atsižvelgiama į vaiko išsivystymo lygį ir planuojama tokia veiklos apimtis, kuri užtikrina sėkmingą kiekvieno vaiko mokymąsi. Individualizuojant reikia išmanyti apie vaiko vystymąsi: sveikatą, fizinę ir emocinę augimą, pažinimo būdus (Saifer, 1990).

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Ikimokyklinio ugdymo programos turinys sudarytas remiantis šiais ugdymo **principais**:

- **Tautiškumo.** Ikimokyklinio ugdymo programa remiasi tradicinės kultūros vertybėmis.
- **Prieinamumo.** Ikimokyklinio ugdymo programos turinys atitinka 1,5 -3 metų, 3 -4 metų ir 4 – 5 metų amžiaus vaikų psichofizines galimybes, jo pažinimo ir raiškos būdus, stilių.
- **Tęstinumo.** Ikimokyklinio ugdymo programos turinys suderintas su priešmokyklinio ugdymo programos turiniu, siekiant darnaus perėjimo iš šeimos ir sekancia ugdymo pakopa – mokykla. Programoje atsižvelgiama į vaiko jau turimą patirtį bei orientuojamasi į perspektyvą – kokie gebėjimai ir įgūdžiai reikalingi sėkmingam ir nuosekliam ugdymuisi.
- **Humaniškumo.** Pripažįstama teisė būti skirtingam, gerbiama kiekviena asmenybė, savarankiškumas.
- **Integralumo.** Ugdymo turinys sudaromas atsižvelgiant į vaiko visuminį pasaulio suvokimą ir jo mąstymo bei veiklos konkretumą. Atsižvelgiama į galimybę nuolat adaptuoti programą specialiųjų poreikių turintiems vaikams. Garantuojama vaiko ugdymo šeimoje ir darželyje darna.

3. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – Bendradarbiaujant su šeima laiduoti vaiko asmenybės skleidimąsi, paremtą savo krašto tradicijomis, atsižvelgiant į individualią patirtį, prigimtines galias, vaikystės pasaulyje ugdyti sveiką, orų, smalsų, kuriantį ir bendraujantį vaiką.

Uždaviniai:

- skatinti pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais;
- mokytis spręsti problemas, įveikti sunkumus, eksperimentuoti;
- tenkinti natūralaus judėjimo, aktyvumo poreikį, sudaryti vaikui saugią aplinką, stiprinančią fizinę ir psichinę sveikatą;
- puoselėti vaiko etnokultūrinės vertybes, stiprinti tautinio tapatumo jausmą;
- palaikyti įvairių poreikių ir gebėjimų vaikų iniciatyvas ir idėjas, skatinti saviraišką, žaidimą, siekiant veiklos kūrybiškumo, dinamiškumo, kryptingumo;
- siekti, kad vaikai nuolat patirtų pažinimo džiaugsmą, gyventų „čia“ ir „dabar“.

4. UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

Ugdymo turinys orientuotas į svarbiausią pasiekimą – vaiko asmenybės brandinimą, taip pat į sėkmingą jo ugdymosi pažangą ir gerus pasiekimus visose 18 pasiekimų sričių ir vaikų ugdymosi pasiekimų žingsniuose („Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas“). Vaikų pasiekimų žingsniai rodo vaiko pažangą nuo gimimo iki šešerių metų. Ugdymo pasiekimo žingsniuose stebime, atpažįstame vaikų žinias, supratimą, gebėjimus, vertybines nuostatas.

Ugdymo(si) turinys – ką vaikas ugdomi, kokias vertybines nuostatas, gebėjimus, žinias ir patirtį įgyja veikdamas (žaisdamas, judėdamas, bendraudamas ir kt.), pažindamas bei kurdamas.

Ugdymo(si) metodai – kaip vaikas ugdomas, ugdomi.

Rengiant Lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programą modeliuojamas numatomas ugdymo turinys, kuriame iš dalies atsispindi asmeninė vaikų patirtis, nes neįmanoma iš anksto žinoti, kokie vaikai ir su kokia patirtimi ateis.

Ikimokyklinio ugdymo programos ugdymo turinys modeliuojamas pagal ugdymo lūkesčius. Išskiriamos sritys: **sveikas, orus, bendraujantis, smalsus, kuriantis, sėkmingai besiuogdantis**. Pasirinkus planavimą pagal ugdymo lūkesčius, tikimasi, kad pedagogas nebus suvaržytas, galės nuolat orientuotis į vaiko poreikius, interesus, galimybes bei turimą patirtį.

Ugdymo turinio pagal ugdymo sritis išdėstyme numatoma: lūkesčiai, pasiekimų sritys, gebėjimai, vaikų veiksenos.

Ugdytinios kompetencijos yra gairės, orientyrai, kurie padeda numatyti vaiko ugdymui(si) būtiną turinį.

Vaikų veiksenos – tai iš anksto numatytos, sugrupuotos vaiko veiksenos ir veikla, kurioje dalyvaudamas vaikas gali sėkmingai ugdytis programoje numatytus gebėjimus.

Ugdymo turinyje nėra pateikiamas laikas (metų laikai) ar rekomenduotinos temos. Paliekama laisvė lanksčiai derinti vaikų poreikius ir ugdymo situaciją grupėje. Temos gali kilti čia pat, ugdymo proceso metu.

Metodai: žodiniai; vaizdiniai; praktiniai; žaidybiniai; kūrybiniai.

Priemonės ir organizavimo formos: žaidimai, laboratorijos; šventės; pramogos; išvykos ir ekskursijos; vakaronės ir rytmečiai; projektų rašymas ir įgyvendinimas; stebėjimai; pokalbiai, diskusijos; vaikų pasiūlytos idėjos ir veikla; susirinkimai.

Etnokultūrinis ugdymas

Etninei kultūrai tenka reikšmingas vaidmuo, siekiant ugdyti tautišką, pilietišką asmenybę. Nuo mažens puoselėjama etninė kultūra padeda ugdyti humaniškumo, kūrybiškumo, doros ir kitas bendražmogiškas vertybes. Iš kartos į kartą perduodama patirtis, tradicijos, nūdienos vaikams dažnai yra nauja, nes šeimose mažai domimasi savo kultūra, papročiais. Todėl ikimokyklinis amžius palankus etnokultūros pažinimui.

Sukurta ir vykdoma įstaigos etnokultūrinė programa, padeda kurti etninės kultūros ugdymui tinkamą aplinką, sąveiką su tėvais ir visa bendruomene. Sukaupia patirtis, repertuaras, liaudies muzikos instrumentai, tautiniai rūbai, gebėjimas ieškoti įdomių metodų ir priemonių padeda siekti tikslų. Etninė kultūra integruojama į įvairias vaikų ugdymo(si) sritis: aplinkos, gamtos ir pasaulio pažinimo, šeimos ir tautos švenčių puoselėjimą, gamtos kalbos, muzikos, vaidybos, dailės, sveikatos ir komunikacinę veiklą.

Įkurta vaikų **folkloro studija „Daigelis“**. Studiją lankantys vaikai, vadovaujami patyrusių pedagogų, mokosi vaikiškų liaudies dainelių, žaidimų ir pamėgdžiojimų, dalyvauja Rokiškio kultūros namuose organizuojamuose vaikų folkloro tradicinėse šventėse.

Visą darželio bendruomenę apjungiantys etnokultūriniai projektai suteikia galimybę pažinti, puoselėti lietuvių liaudies papročius, kalendorinių švenčių tradicijas, atlikti įvairių muzikinį folklorą.

Meninis ugdymas

Lopšelyje-darželyje ypatingas dėmesys skiriamas meniniam vaikų ugdymui. Vaikams sudaromos galimybės pažinti, išbandyti ir pajusti įvairius meninės veiklos būdus.

Įstaigoje įrengta erdvė rankų darbų ir teatrinei veiklai. **Rankų darbų studijoje „Darbštuoliukai“** užsiėmimai vyksta vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikams 4 kartus per savaitę, o priešmokyklinukams 2 kartus savaitėje. Ugdytiniams sudaromos galimybės išreikšti save vizualinėje kūryboje siuvant tekstilės darbelius, naudojant kailį, odos atraižas, karoliukus, sagas, įvairias antrines žaliavas, lipdant iš molio.

Vaikų siuviniai naudojami kuriant ugdomąją aplinką, eksponuojami parodose, skirtose Mamos dienai, Kalėdoms, Kazimierinėms, išleistuvėms. Bendradarbiaujama su J.Keliuočio bibliotekos vaikų skyriumi, ten rengiamos ugdytinių darbų parodos.

Plėtojama **lėlių teatro veikla**. Ji siejama su tekstilės darbų užsiėmimais. Vaikai patys siuva, dekoruoja spektaklio atributiką. Ši veikla ugdo kūrybinį mąstymą, skatina tobulėti. Inscenizuojant, vaikams padedama geriau pažinti savo kūną ir balsą, lavinama vaizduotė, mokėjimas susikaupti, atsipalaiduoti, rutulioti mintis ir raiškiai kalbėti.

Lėlių teatro spektakliai rodomi tėvams, darželio vaikams, dalyvaujama rajoniniuose renginiuose.

Vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymas

Lopšelyje-darželyje ypatingas dėmesys skiriamas vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių. Tokie vaikai sudaro apie 30 proc. visų įtaigą lankančių vaikų. Ugdytiniai, turintys didelių ir labai didelių specialiųjų poreikių, yra lavinami specialiojoje grupėje, kiti vaikai su vidutiniais ir nedideliais specialiaisiais poreikiais – integruoti į kitas ikimokyklinio ugdymo grupes pagal amžių.

Kiekvienas vaikas yra unikalus, jo raida ir ugdymosi stilius gali būti savitas ir iš esmės skirtis nuo kitų vaikų ugdymosi būdo. Todėl ugdydami specialiųjų ugdymosi poreikių turintį vaiką, turime suprasti, kad pastarųjų pasiekimai gali ženkliai skirtis nuo kitų to amžiaus grupės vaikų pasiekimų, o ugdymo procese jiems reikia daugiau specialistų pagalbos ir paslaugų. Dirbant su vaiku, kuriam nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, veiksmingas ugdymas neįmanomas be nuolatinio bendradarbiavimo su specialiuoju pedagogu, logopedu, socialiniu pedagogu, judesio korekcijos, meninio ugdymo mokytojais. Visi pagalbą vaikui teikiantys specialistai derina ugdymo metodus, laikosi nuoseklumo, pasirenka reikiamą tempą. Dirbant su specialiųjų poreikių turinčiais vaikais būtina:

- skirti daugiau laiko vieno ar kito gebėjimo susiformavimui;
- suteikti teigiamų emocijų, kurios labai svarbios vaiką motyvuojant, skatinant, komentuojant rezultata;
- apgalvoti iš ko susideda gebėjimas, kokios jo formavimo pakopos, nes vaikas turintis specialiųjų ugdymosi poreikių dažniausiai neišmoksta spontaniškai;
- bendradarbiauti su vaiko šeima;
- gebėjimų ugdymą integruoti į kasdienes veiklas (*padengti stalą, gaminti valgį ir t.t.*);
- remtis vaiko stiprybėmis;
- fiksuoti ir pastebėti vaiko daromą pažangą.

Logopedo pagalba teikiama, kai ją skiria Lopšelio-darželio VGK ar Rokiškio PPT, įvertinusi raidos sutrikimą ir specialiuosius ugdymosi poreikius. Logopedas dirba individualiai, pagal iš anksto sudarytą ir įstaigos direktoriaus patvirtintą tvarkaraštį, remdamasis įstaigos specialistų paruoštomis kalbėjimo ir kalbos sutrikimų šalinimo programomis.

Judesio korekcijos mokytoja sudaro vaikų sąrašus pagal gydytojo išduotas sveikatos pažymas. Dirbama individualiai arba pogrūpiais, pagal iš anksto sudarytą ir įstaigos direktoriaus patvirtintą tvarkaraštį. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams organizuojamos pėdų plokščiapėdystės, netaisyklingos laikysenos profilaktikos mankštelės ir kvėpavimo valandėlės. Vykdomos vaikų, turinčių judesio ir padėties sutrikimų, fizinės būklės korekcijos. Pagal gydytojų rekomendacijas atliekami masažai, perlinių vonių procedūros.

Socialinis pedagogas teikia socialinę pedagoginę pagalbą vaikams bei probleminėms šeimoms, ugdo vaikų socialinius įgūdžius. Socialinė pedagoginė pagalba vaikams ir jų šeimoms teikiama pagal Rokiškio PPT rekomendacijas. Dirbama individualiai, pagal iš anksto sudarytą ir įstaigos direktoriaus patvirtintą tvarkaraštį. Socialinis pedagogas nustato nepakankamai besirūpinančias vaikus šeimoms, aktyviai bendradarbiauja su šiomis šeimomis, kontroliuoja, konsultuoja. Negalią turintys ar augantys socialinės rizikos šeimos vaikai, savivaldybės skirtu transportu pirmadienį atvežami į darželį ir penktadienį parvežami namo, jie ugdomi savaitinėje Lopšelio-darželio grupėje.

Visi specialistai glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje, aptaria rezultatus, numato tolesnius ugdymo planus, konsultuoja tėvus, pedagogus apie vaikų daromą pažangą, pasiektus rezultatus.

UGDYMO TURINYS

Lūkesčiai	Pasiiekimų sritys	Gebėjimai (vaikui ugdantis tobulėja)	Vaikų veiksenos	
			Ankstyvasis amžius	Ikimokyklinis amžius
Sveikas	Kasdieniai gyvenimo įgūdžiai	Vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai	Pratinasi valgyti savarankiškai, tvarkingai. Tinkamai naudojami šaukštu, šaukšteliu. Pasako, kokius patiekalus mėgsta. Sodina prie stalo ir maitina lėles, žaislus.	Valgo savarankiškai, tvarkingai. Tinkamai naudojami stalo įrankiais. Pavalgius nusineša savo puodelį. Padedamas suaugusiųjų, o vėliau savarankiškai serviuoja stalą. Valo dulkes. Skiria sveiką ir nesveiką maistą. Dėlioja dėlionę „Sveikanesveika“, rašo „Sveikuolių receptus“. Rengia, šukuoja, prausia lėles. Žaidžia žaidimus „Pamaitink lėlytę“, „Gimtadienis“, „Kavinė“. Dalyvauja pokalbiuose: kodėl reikia plauti rankas? Žaidžia diktinėmis varstymo, rišimo priemonėmis.
		Kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai	Priminus arba savarankiškai naudojami tualetu, susitvarko pats ar padedamas suaugusiojo. Tvarko savo žaislus, priemones, drabužius. Bando savarankiškai praustis, šluostytis, rengtis.	Be priminimo naudojami tualetu, susitvarko pats, ar padedamas suaugusiojo. Laikosi asmens higienos. Žaidžia žaidimą „Švarios rankytės“. Susitvarko savo žaislus, priemones, drabužius. Žaidžia žaidimą „Žaislai, į vietas“, „Aprenk lėlytę“.
		Saugaus elgesio įgūdžiai	Pratinasi saugiai elgtis savo ir kitų atžvilgiu.	Užsiėmimo metu laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Supranta koks yra saugus ir nesaugus elgesys. Saugiai elgiasi savo ir kitų atžvilgiu. Kuria grupės taisykles ir jų laikosi. Mokosi saugiai elgtis aplinkoje, gamtoje, gatvėje. Žaidžia žaidimus „Gatvė“, „Šviesoforas“, „Saugu – nesaugu“.

		Taisyklinga kūno laikysena	Taisyklingai sėdi, stovi.	Pastebi savo ir draugų netaisyklingą laikyseną. Žino, kad netaisyklinga laikysena gali sukelti sveikatos problemų. Atlieka mankštos pratimus, sportuoja, žaidžia judrius žaidimus.
	Fizinis aktyvumas	Stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės	Vaikšto imituodamas gyvūnus. Rideną kamuolį nurodyta kryptimi. Gauda kamuolį ir meta atgal. Nusileidžia čiuožyne, supasi sūpuoklėse. Eina savo paties pėdsais smėlyje, sniege. Laisvai bėgiaja, po signalo – sustoja. Ropoja, perlenda per tunelį. Perlipa per kliūtis. Stato iš didelių kaladžių.	Bėgioja keičiant kryptį ir tempą. Šokinėja abiem kojom. Laipioja kopetėlėmis, gimnastikos siennele, rungtyniauja estafetėse. Dalyvauja mankštose, sportinėse pramogose, projektuose. Žaidžia judriuosius žaidimus. Važinėjasi paspirtukais, riedučiais, o žiemą – rogutėmis, čiuožynėmis.
		Smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų-akių koordinacija	Žaidžia su kinetiniu smėliu, didelėmis mozaikomis. Pučia ir gauda plunksnas. Stato iš mažų kaladėlių. Veria didaktines priemones ant virvutės. Deda dėlionės. Segą segtukus ant virvės, kortelės. Dėlioja kamštukus, pagaliukus, korteles.	Karpo ir klijuoja paveikslėlius. Lipdo įvairius daiktus. Piešia įvairiomis piešimo priemonėmis, spalvina pagal nubrėztų linijų ribas. Atsega ir užsega sagas. Išvarsto ir suvarsto batų raištelius. Apsirengia ir nusirengia. Rūšiuoja smulkiuszaislus – sagas, lego detales, kaladėles. Kerpa pagal nubrėztą liniją, atskiria iš siūlų sruogos vieną siūlelį, įveria siūlą į adatą, siuva dygsneliais pagal nubrėztą liniją.
Orus	Emocijų suvokimas ir raiška	Savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas	Išreiškia džiaugsmą, liūdesį, pyktį emocijomis. Atkartoja kitus. Žaisdamas pavadinama kai kuriuos savo išgyvenimus – <i>gera, šalta, karšta, skauda, bijau, skanu, gražu.</i>	Vaikas laisvai ir kūrybingai žaidžia. Bando išreikšti savo įspūdžius ir išgyvenimus. Pasakoja apie savo jausmus ir emocijas. Geba įvardinti savo savijautą, paaiškinti kaip jaučiasi ir kodėl taip jaučiasi.

			Žaisdamas vienas bando išreikšti savo jausmus: <i>džiaugsmą, pyktį, myliu, nemyliu, noriu, nenoriu.</i> Supranta savo jausmus, mokosi pavadinti, išreiškia juos bendraudamas ir vaizduotės žaidimuose. Pratinasi vartoti įvardžius savo asmens ir kitų asmenų nurodymui: mano-tavo, man-tau.	Džiaugiasi draugo sėkme, pagiria gražiai padarytą darbėlį.
	Kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos		Veido išraiška, judesiu atliepia kitų nuotaikas, jas supranta.	Veido išraiška, judesiu parodo, pamėgdžioja nuotaiką. Pastebi draugų nuotaikas. Geranoriškai padeda draugui.
	Savo bei kitų nuotaikų ir jausmų apmąstymas		Pastebi kitų žmonių nuotaikų įvairovę. Žaisdamas vienas bando išreikšti savo jausmus: <i>džiaugsmą, pyktį, myliu, nemyliu, noriu, nenoriu.</i> Supranta savo jausmus, mokosi pavadinti, išreiškia juos bendraudamas ir vaizduotės žaidimuose.	Įvardina nuotaiką. Konfliktą bando spręsti taikiai. Žaidžia žaidimą „Mimikų teatras“.
Savireguliacija ir savikontrolė	Gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti		Nusiramavimo ieško pas suaugusįjį. Apkabina, paglosto draugą, kai jam liūdna..	Vaikas laisvai pasirenka veiklą. Geba kontroliuoti savo neigiamas emocijas. Žaidžia nusiramavimo žaidimą „Pagalvok“.
	Jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė		Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį, liūdesį.	Vaikas tariasi dėl norimo žaislo. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Dalyvauja probleminiuose pokalbiuose <i>Ką daryti, kai supyksti?</i>
	Gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių		Paiso suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	Kartu su auklėtoja kuria grupės elgesio taisykles. Laikosi

				suaugusiojo prašymų ir susitarimų. Drausmina išdykaujančius bendraamžius. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus. Žaidžia „Taikos ratelį“. Greičiau pabaigęs darbą, kantriai palaukia draugo.
Savivoka ir savigarba	Vaiko asmeninio tapatumo jausmas	Vaikas žino ir pasako savo vardą. Atpažįsta savo daiktus. Žino savo lytį. Parodo save nuotraukose.	Vaikas žino ir pasako savo vardą, svarbią informaciją apie save. Atpažįsta savo daiktus. Pasako kaip jaučiasi. Analizuoja nuotraukas. Suvokia savo jausmus, gebėjimus, juokiasi iš klaidų. Žaidžia žaidimą „Žmogaus kūno dalys“.	
	Bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas	Apžiūrinėja savo, šeimos, draugų nuotraukas, jose atpažįsta save draugus, šeimos narius. Žino draugų vardus.	Skiria mergaitę nuo berniuko. Pasakoja ką ir kur veikė. Jaučiasi pilnaverčiu grupės nariu. Pasakoja apie save, šeimos narius, gali pasakyti savo tautybę.	
	Pozityvus savęs vertinimas	Džiaugiasi savo darbais, save vertina teigiamai, stengiasi atkreipti suaugusiųjų dėmesį į save. Žiūri veidrodyje į save ir džiaugiasi.	Vaikas reikalauja dėmesio, vertinimo. Stebi ir iš intonacijų, veido išraiškų supranta vertinimą. Įsivertina savo elgesį naudodamas „Nuotaikų kopetėles“. Savo gebėjimus vertina teigiamai, siekia, kad tai patvirtintų ir suaugusieji.	
Santykiai su suaugusiaisiais	Gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti pedagogais, abipusė pagarba	Nesunkiai ryte atsisveikina su tėvais, nurimsta auklėtojų globoje. Domisi nauja aplinka, žaislais. Klausosi suaugusiųjų pasakojimų, sekimo, deklamavimo, dainų, lopšinių.	Demonstruoja šiltus jausmus ir prisirišimą prie pedagogų. Drąsiai reiškia savo nepasitenkinimą. Kartu su auklėtoja svečiuojasi salėje, kitoje grupėje ar kitose patalpose. Dalyvauja promogose, šventėse, išvykose.	
	Gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su	Mėgsta būti stebimi ir ieško pritarimo savo veikloje. Mėgčioja auklėtojų veiklą.	Mėgsta būti stebimi ir ieško pritarimo savo veikloje. Mėgčioja auklėtojų veiklą ir modeliuoja	

		pedagogais	Laikosi susitarimų, taisyklių.	situacijas. Prašo suaugusiojo pagalbos. Įtraukia suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą. Įsiklauso į suaugusiųjų patarimus, atlieka nedidelius įpareigojimus. Drąsiai diskutuoja su suaugusiais, išreiškia savo nuomonę, tariasi, derasi. Laikosi susitarimų, taisyklių.
		Žinojimas, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiais	Vengia bendrauti su nepažįstamais.	Vengia bendrauti su nepažįstamais, ieško auklėtojos pritarimo. Žino, kad nevalia imti maisto iš nepažįstamų, sėsti į jų automobilius, eiti jų pakviestiems. Diskutuoja <i>Kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis?</i> Kalba <i>kas gali nutikti?</i>
Santykiai su bendraamžiais	Gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais	Stebi vaikus. Žaidžia greta, netrukdydamas kitam. Dalinasi žaislais. Žaidžia grupelėse po kelis vaikus.	Stebi vaikus. Žaidžia greta, netrukdydamas kitam. Dalinasi žaislais. Žaidžia grupelėse po kelis vaikus.	Stebi vaikus. Žaidžia greta, netrukdydamas kitam. Dalinasi žaislais. Įsimena draugų vardus. Žaidžia žaidimą „Atspėk iš balso“, „Pasirink draugą“, „Siunčiu šypseną draugui“. Žiūri vaikų nuotraukų albumus. Pasiūlo draugams kartu žaisti kolektyvinius žaidimus. Geranoriškai užsiema bendra veikla su kitais. Dalyvauja pramogose, išvykose, šventėse.
	Gebėjimas mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus	Palaukia savo eilės. Kartu su draugu stato statinį. Laukia eilės. Ieško žaidimo draugo, žaidžia su juo. Bendrauja mimikomis, judesiais, veiksmais, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu.	Atsižvelgia į kitų vaikų norus. Kartu su draugais pasirenka veiklą. Laikosi bendrų susitarimų bei taisyklių. Palaukia savo eilės, susitaria, išklauso kito nuomonę, pasiūlymus. Žaidžia žaidimus „Palauk savo eilės“, „Išklausyk draugą“, „Mano emocijos“. Dalyvauja diskusijose „Aš noriu“, „Ką daryti jei draugas	

				nesidalina žaislu?“, „Kaip išspręsti konfliktus?“. Piešia savo ir draugų nuotaikas, įvardina emocijas. Supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes. Sprendžia iškilusius konfliktus. Nepavykus kreipiasi į suaugusįjį.
		Gebėjimas užmegzti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais vaikais	Dalinasi savo žaislais, vaišėmis. Dažniau nei su kitais, žaidžia su vienu vaiku, bendrauja su kitais. Simpatizuoja kuriam nors vaikui. Turi vieną ar kelis nenuolatinius žaidimo partnerius. Džiaugiasi sulaukęs atėjusio draugo.	Supranta draugų emocijas, tinkamai reaguoja. Dalinasi iš namų atsineštais žaislais. Laikosi mandagaus elgesio, maloniai bendrauja su draugais. Kviečia žaisti kartu ar pats įsijungia į žaidimą. Pasako kuris vaikas yra geriausias draugas ir kodėl. Piešia draugą, grupės vaikus. Žaidžia žaidimą „Susirask porą“. Dėlioja bendrą dėlionę su draugu. Piešia bendrą piešinį su vienu ar keliais vaikais. Draugiškai bendrauja, dalinasi, padeda draugui. Supranta ir toleruoja kitoki vaiko elgesį.
Bendraujantis	Sakytinė kalba	Aplinkinių kalbėjimo, skaitymo klausymasis	Varto, žiūrinėja knygeles, domisi iliustracijomis, komentuoja paveikslėlius, klauso sekamų pasakų.	Išklauso ir supranta suaugusiojo sakomas instrukcijas, taisykles. Susikaupia, klauso, supranta sekamą, skaitomą, įrašytą literatūros kūrinį. Dėmesingai klauso suaugusiojo, draugo, jo nepertraukia.
		Kalbėjimo atpažinimas ir supratimas	Mimika, gestais, kalba reaguoja į vaikų ir suaugusiųjų kalbą. Geba suprasti ir vykdyti 1-2 dalių komandas įvardina tai, ką mato paveikslėlyje. Klauso pasakų įrašų. Žaidžia žaidimą „Pakartok“.	Žaidžia žodžių žaidimus „Pakartok“. Žaisdamas kalba su savimi, komentuoja ką darys. Pasakoja patirtus įspūdžius. Garsiai sau ir kitiems <i>skaito</i> knygas. Atpažįsta ir bando įvardinti elementarius simbolius. Geba aiškiai kalbėti, suprasti savo ar draugų daromas

			tarties klaidas.
	Natūralus vaiko kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais apie savo patirtį ir išgyvenimus	Sako savo vardą. Kalba žaisdamas. „Skaito“ vartydamas knygeles. Pasakoja „sava kalba“.	Komentuoja ką ir kodėl planuoja veikti. Pasakoja apie savo šeimą, pomėgius. Pasako savo vardą, pavardę. Kalba apie tai, ką mato, ką girdi. Jaučia malonumą kalbėti laisvai, natūraliai, be įtampos. Geba pasidalinti išgyvenimais.
	Vaiko kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais apie supančią aplinką, jos objektus, įvykius	Geba įvardinti arba tik atpažinti artimiausios aplinkos daiktus ir reiškinius. Seka „pirštukų pasakas“. Pasakoja ką matė filmuke, pamėgžioja.	Kuria, fantazuoja, pasakoja, imituoja skaitymą, vaidina. Komentuoja savo, draugų piešinius, darbelius. Kuria, iliustruoja knygeles, inscenizuoja pasakas. Bendrauja, pasakoja, aptarinėja prie šviesos stalo.
	Kalbėjimas laikantis perprastų kalbos taisyklių	Nuklausytus žodžius, frazes pritaiko tam tinkamose situacijose. Kartu su suaugusiuoju dainuoja daineles, sako eilėraštkus.	Geba kalbėti taisyklingai, klausydamas suaugusiųjų intuityviai perima žodžių derinimo taisykles ir jas naudoja savo kalboje. Žino ir vartoja apibendrinamuosius, mažiabuinius žodžius.
	Tautosakos ir grožinės literatūros kūrinėlių deklamavimas, sekimas, pasakojimas	Deklamuoja trumpus eilėraštkus. Sako pamėgžiojimus, mėgdžioja pasakų herojus.	Deklamuoja išmokus ir savo kūrybos eilėraštkus, seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas. Žaidžia žaidimą „Tęsk toliau“.
	Rašytinė kalba	Domėjimasis skaitymu, raidėmis, žodžiais bei įvairiais simboliais ir jų reikšmėmis	Ieško savo vardo raidės. Klausinėja „skaitydamas“ grupėje, gatvėje esančius užrašus, pats bando skaityti. Klausosi skaitomų kūrinių. Varto knygas, apžiūrinėja iliustracijas, pasakoja. Žaidžia kalbos žaidimus „Sugalvok žodį“. Atlieka garsinę žodžių analizę. Pastebi aplinkoje raides, įvairius simbolius, žodžius. Klausinėja ką jie reiškia. Žaidžia su raidėmis.

		Domėjimasis rašymu, raidžių bei žodžių rašinėjimas, įvairių simbolių braižymas ar piešimas	Imituoja raštą: keverzoja, spontaniškai brauko įvairias linijas.	Imituoja raštą: keverzoja, piešia, rašo raides, jų junginius, žodžius. Gamina knygeles, jas skaito. Išbandydamas aplinkoje esančias rašymo, vaizdavimo priemones kuria pasakojimą ant smėlio, sniego, lapo, lentoje ir kt. Keverzoja įvairiomis priemonėmis popieriaus lape. Spalvina paveikslėlius. Iliustruoja knygeles. Žaidžia pirštukų žaidimus. Apvedžioja, užbrūkšniuoja, išsikerpa raidžių trafaretus. Gamina raides iš įvairių medžiagų. Spėlioja, į ką raidė panaši. Kopijuoja raides, žodžius. Užsirašo savo vardą, rašinėja įvairius žodžius. Suvokia rašymo kryptį. Spausdintomis raidėmis užsirašo savo vardą ant lipduko ir priklijuoja jį prie darbelio.
		Trumpų žodelių skaitymas	Vartydamas knygeles pirštuku rodo raides, „skaito“.	Žaidžia žaidimus „Ilgas-trumpas žodis“, „Kiek kartų suplojai?“, „Surask tokią pačią raidę“. Žaidžia kortelių žaidimus „Raidės“, „Raidžių lotė“. Žaidžia žaidimus garso vietos žodyje nustatymui. Kuria raidžių pasakėles. Dėlioja raidžių korteles. Atpažįsta raides, žodžius aplinkoje. Skiemenuoja, dainuoja trumpus žodelius. Suvokia skaitymo kryptį. Bando perskaityti, pasitikslina, ar teisingai perskaitė. Skaito garsiai suaugusiems ir draugams.
Smalsus	Aplinkos pažinimas	Socialinės aplinkos pažinimas	Dairosi grupėje, pastebi naujus objektus. Lankosi	Apžiūrinėja, tyrinėja naują aplinką. Pažįsta save, šeimos narius. Pasakoja

		salėje, kabinetuose. Orientuojasi lauko teritorijoje.	apie save, savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Pamėgdžioja suaugusiuosius. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes. Tyrinėja, kuo žmonės panašūs ir kuo skiriasi.
	Gamtinės aplinkos pažinimas	Per langą stebi gamtos reiškinius ir objektus. Eina pasivaikščioti. Pastebi pakitimus gamtoje. Renka gamtinę medžiagą. Su auklėtoja kartu žymi orų kalendorių. Stebi grupėje atneštus naminius augintinius.	Pastebi ir pavadina dažniau sutinkamus augalus ir gyvūnus (naminius, laukinius). Kalba apie augalų augimo ir gyvūnų gyvenamą vietą. Augina ir prižiūri naminius gyvūnus, augalus, daržoves. Skiria gamtos reiškinius. Suvokia metų laikų kaitą. Žymi orų kalendorių. Klausinėja apie dangaus kūnus, domisi jais.
	Pagarba gyvybei ir aplinkai	Stebi vabalėlius, paukščius. Švelniai glosto naminius augintinius. Stebi lesyklą. Atsargiai skina žiedus.	Tyrinėja gyvąją gamtą, ją saugoja. Pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietos objektus (upe, mišką, ežerą, augalus, gyvūnus). Tvarkingai ir saugiai elgiasi gamtoje išvykose. Žino kalendorines šventes. Rūšiuoja atliekas.
Skaičiavimas ir matavimas	Gebėjimas vartoti skaičius ir matematinius simbolius daiktų kiekiui žymėti, daiktų grupėms palyginti pagal kiekį	Vartoja žodžius <i>daug, vienas, nė vieno</i> . Stumdo karoliukus ir lygina: <i>daugiau – mažiau</i> . Parodo pirštais savo metus.	Metus ir kiekį rodo pirštais, gestais. Vartoja žodžius <i>daug, vienas, nė vieno</i> . Įvardina tikslų skaičių, pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius.
	Gebėjimas suprasti daikto vietą eilėje, pastebėti dėsningumus, sudaryti įvairias sekas	Stato piramidę. Dėlioja daiktus į eilę. Žaidžia didaktine priemone „Įdėk geometrinę figūrą“.	Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę. Sudaro nuoseklią mažėjančių ir didėjančių daiktų seką. Ūgi matuoja grupėje esančia matuokle.

		Gebėjimas tapatinti, grupuoti, klasifikuoti daiktus pagal formą, dydį, spalvą	Sudeda iš dviejų ir daugiau dalių sudarytus žaislus. Skiria <i>didelis-mažas</i> . Bando klasifikuoti daiktus pagal vieną požymį. Stato piramides. Žaidžia didaktinį žaidimą „Uždėk tiek pat“.	Žaidžia su įvairių formų ir dydžių žaislais. Konstruoja, grupuoja, komponuoja pagal dydį, formą, spalvą. Geba rūšiuotib daiktus pagal keletą požymių.
		Gebėjimas matuoti	Dėlioja 4–6 dalių dėlionės. Randa tokio pat dydžio detales. Dalina vaises po lygiai.	Rikiuoja nuo didžiausio iki mažiausio ir apibūdina dydžių skirtumus bei atvirkščiai. Randa reikiamas dėlionės, detales, paveikslėliuose skirtumus. Matuoja ilgus lyginimo būdu.
		Daikto vietos ir padėties erdvėje suvokimas	Žino sąvokas <i>toli-arti, aukštai-žemai</i> .	Keičia judėjimo kryptį, suvokia daiktų ar objektų išdėstymo tvarką. Apibūdina daiktų vietą. Dėlioja ir atrenka vienodas detales bei žaislus. Vartoja prielinksnius <i>ant, po, už, prie, į, tarp, virš</i> . Skiria ir vartoja sąvokas „kairė- dešinė“.
		Laiko tėkmės suvokimas	Žino sąvokas: <i>rytas, tuoj, rytoj, vakare</i> . Suvokia dienos ritmą.	Stebi ir tyrinėja įvairius laiko matavimo mechanizmus, suvokia metų laikų, paros dalių kaitą.
Kuriantis	Meninė raiška. Muzika	Emocijų, patirties, minčių, išpūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais. Meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas. Meninė kūryba ir improvizacija.	Groja barškučiu. Mėgdžioja gamtos ir kitus garsus. Kuria ir dainuoja savas melodijas, žodžius. Dalyvauja darželio šventėse. Muziką išreiškia judesiu: ploja, trepsi, dainuoja, žaidžia muzikinius žaidimus.	Klausosi muzikos kūrinių bei dainuoja daineles. Klausosi įvairių muzikinių kūrinių, atliekamų gyvai ir įrašų. Klausosi įvairių nuotaikų, stilių, instrumentų atliekamų kūrinių. Dainuoja su pritarimu, ansamblyje. Kuria savas dainas su įvairiais garsažodžiais. Muzikuoja vaikiškais muzikos instrumentais. Išbando įvairius garso išgavimo būdus (balsu, instrumentu, kūno kalba). Dalyvauja darželio renginiuose, charakteringai

				atlieka kūrinus. Atlieka lietuvių liaudies kūrinus (lopšines, vaikų, kalendorines dainas, ratelius, šokius). Švenčia kalendorines šventes.
Meninė raiška. Šokis	Emocijų, patirties, minčių, išpūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais. Meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas. Meninė kūryba ir improvizacija.	Dalyvauja darželio šventėse, pramogose. Muziką, emocijas išreiškia judesiu, kuriant, imituojant, improvizuojant. Šoka pavieniui, poroje, ratelyje. Klausydamas muzikos juda, improvizuoja.		Vaikai šoka po vieną, poroje, ratelyje. Kuria savo šokį. Dalyvauja darželio šventėse, pramogose. Muziką išreiškia judesiu, kuriant, imituojant, improvizuojant. Šoka panaudojant laisvą judesį. Kūrybiškai save išreiškia judesiu, identifikuojasi su rateliu ir šokių veikėjais. Šoka pavieniui, poroje, ratelyje.
Meninė raiška. Vaidyba	Emocijų, patirties, minčių, išpūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais. Meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas. Meninė kūryba ir improvizacija.	Mėgžioja suaugusiuosius, draugus. Stebi vaidinimus. Žaidžia su „pirštukinėmis“ lėlėmis. Imituoja įvairius personažus. Žaisdami dedasi kepure, karūnas, apsiaustus.		Žaidžia siužetinius – vaidmeninius žaidimus „Parduotuvė“, „Kirpykla“, „Vaikų darželis“. Vaidina pasakas pasakodami savaip. Vaidina spektaklius savo draugams. Žaidžia stalo teatrą. Lankosi spektakliuose. Improvizuoja, kuria ritminius derinius pasakų veikėjams imituoti. Muziką išreiškia kūno kalba: balsu, judesiu, mimika. Kūrybiškai panaudoja smulkiąją lietuvių liaudies tautosaką kuriant, vaidinant pasakas. Žaidžia- vaidina repetuojamą spektaklį laisvalaikiu, veiksmui naudoja aplinkoje esančius daiktus. Naudoja veikėjams charakteringas balso tonacijas. Vaidina paties pasisiūtus spektaklio veikėjus. Vaidina emocijas perteikdamas kūno judesiais ir veido mimikų išraiška. Rodo norą aktyviai dalyvauti

				vaidybinėje veikloje.
Meninė raiška. Vizualinė raiška	Emocijų, patirties, minčių, išpūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais. Meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas. Meninė kūryba ir improvizacija.	Eksperimentuoja ant popieriaus lapo- piešia pieštukais, kreidelėmis, akvarele, šampuoja pirštais, teptuku, šampukais, plaštaka, pėda... Piešia pagaliuku ant smėlio, sniego, kreida ant lentos, asfalto. Maigo, spaudinėja plastiliną, kinetinį smėlį. Dalyvauja parodose.	Piešia ant sniego, smėlio. Kuria įvairius koliažus, stato smėlio „pilis“. Piešdami komentuoja. Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines vizualinės raiškos priemones – flomasterių kamštelius, ausų krapštukus, įv. Dėžutes ir pan. Piešia gvašu ant audinio. Eksperimentuoja maišydami spalvas ir atranda naujus atspalvius. Derina kelias raiškos priemones viename darbe – aplikaciją, dekoravimą gvašu, siuvimą, karoliukų ir sagų prisiuvimą. Ornamentuoja, ritmingai atkartodamas elementus. Gamina šventines dekoracijas ir dovanėles mamytei. Dalyvauja savo įstaigos ir socialinių partnerių organizuojamose parodėlėse.	
Estetinis suvokimas	Nusiteikimas grožio, meninės kūrybos potyriams bei džiaugsmui, aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta	Sutelkia dėmesį į muziką, kalbinimą, malonius dalykus. Klausosi sekamų pasakų. Įdėmiai ir džiugiai žiūrinėja spalvotas iliustracijas, garsiai reiškia emocijas. Atpažįsta girdėtus ir matytus kūrinėlius. Puošiasi, kai žaidžia „Gimtadienį“. Pastebi grožį aplinkoje, gamtoje. Atpažįsta girdėtus, ar matytus kūrinėlius. Klausosi sekamų pasakų.	Pastebi grožį aplinkoje, gamtoje. Atpažįsta girdėtus, ar matytus kūrinėlius. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos džiaugsmą. Noriai vienas ar su draugais dalyvauja meninėje, kūrybinėje veikloje. Grožisi savo ir draugų kūryba, pastebi aplinkos grožį, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais, pastebėjimais, vertinimais.	
	Jautrumas grožiui, meno raiškos	Skirtingai reaguoja girdėdamas skirtingas	Jaučia ir suvokia muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno savitumą.	

		<p>priemonėms (spalvai, linijai, formai, judesiui, muzikos garsams ir kt.)</p>	<p>intonacijas. Mėdžioja tai, kas jam patinka. Nori dainuoti, šokti, pasipuošti, gražiai atrodyti. Eksperimentuoja įvairiomis dailės priemonėmis ir medžiagomis. Domisi piešiniais, juos stebi, lygina. Teplioja, piešia pirštais. Groja įvairiais muzikos instrumentais. Stebi vykstančius vaidinimus, koncertus. Domisi piešiniais, juos stebi, lygina. Klausosi gamtos garsų, jais žaivisi.</p>	<p>Spontaniškai ir savitai reiškia emocijas. Save išreiškia kurdamas, piešdamas, darydamas darbelius, muzikuodamas, improvizuodamas, vaidindamas. Stebi ir dalyvauja kūrybos procese. Dalyvauja grupės, ar darželio renginiuose. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.</p>
		<p>Jutiminių ir emocinių grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalijimasis su kitais</p>	<p>Atpažįsta, suklūsta išgirdęs žinomus kūrinius. Pasakoja kas buvo gražu, ką matė, kas nutiko. Patirtas emocijas, išgyvenimus išreiškia žaidimuose.</p>	<p>Džiaugiasi savo ir kitų kūryba, pastebi, vertina. Dalijasi su kitais išpūdžiais, išgyvenimais. Piešia, varto nuotraukas, komentuoja, žiūri filmuotą medžiagą, aptaria renginį, kuriame dalyvavo pats ar draugai. Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, patirtas emocijas, išgyvenimus.</p>
Sėkmingai besiuogdantis	Iniciatyvumas ir atkaklumas	<p>Gebėjimas pačiam susirasti veiklą ir ją turiningai plėtoti</p>	<p>Domisi aplinka, stebi, tyrinėja. Žaidžia stalo, statybinius – konstrukcinius, siužetinius žaidimus, dėlioja dėliones, užsiima menine veikla. Pats išrenka ir pasiūlo auklėtojai skaityti knygą. Pasirenka žaislus ir su jais žaidžia.</p>	<p>Savo iniciatyva pasirenka reikalingus žaislus ar priemones. Drąsiai imasi naujos veiklos. Kryptingai plėtoja veiklą vienas ar su draugu. Žaidžia stalo, statybinius – konstrukcinius, siužetinius žaidimus, dėlioja dėliones, užsiima menine veikla.</p>
		<p>Gebėjimas įsitraukti į suaugusiojo pasiūlytą ugdymąsi skatinančią</p>	<p>Išgirsta suaugusiojo pasiūlymus. Supranta žaidimo taisykles, stengiasi jų laikytis.</p>	<p>Noriai dalyvauja ugdomojoje veikloje. Kūrybiškai atlieka užduotis. Ieško naujų sprendimo būdų</p>

		veiklą, susikoncentruoti ir išradingai ją plėtoti	Meninėje kūrybinėje veikloje taiko įvairias priemones, keičia taikymo būdus. Stebi auklėtojos rodomus veiksmus ir pats bando pakartoti: stato bokštą, dėlioja formeles į atitinkamas išpjovas.	užduotims atlikti. Idėjomis dalinasi su draugais ir suaugusiais. Užbaigia pradėtą darbą. Didžiuojasi atlikta veikla. Sugeba ilgesniam laikui sukaupti ir išlaikyti dėmesį. Dalyvauja projektuose, parodose.
		Gebėjimas susidoroti su kliūtimis siekiant sumanymų realizavimo	Išbando naujus žaidimus, ieško variantų kaip įverti, uždėti. Nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusiuosius. Sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą daiktą. Paėmęs naują žaislą jį apžiūrinėja, išbando įvairius būdus atidaryti, aždaryti, ištraukti, įjungti ar kt. pasilipa ant suoliuko norėdama spasiiekti daiktus iš lentynos. Dėliodamas dėliones bando įvairius variantus kol atranda tinkamą.	Suranda naują priemonę ar žaislą. Išbando veiklos būdus ir galimybes. Pats ieško būdų susidariusiems sunkumams įveikti. Nepavykus kreipiasi pagalbos į draugus ar suaugusiuosius. Žaidžia situacijas „Aš galiu“. Siekia užsibrėžto tikslo, įgyvendina savo sumanymus.
	Tyrinėjimas	Domėjimasis supančia aplinka	Varto knygeles, domisi kitais. Žaidžia panaudodamas įvairius daiktus. Žiūri pro langą, stebi kas vyksta. Pastebi naujai atsiradusius objektus, jais domisi.	Stebi, domisi gyvenamąja aplinka, pasakoja apie jam reikšmingus žmones (mama, tėtis, brolis ir pan.). Varto knygeles, domisi kitais, aktyviai klausinėja. Dalyvauja ekskursijose, išvykose į gamtą. Žaidžia panaudodamas įvairius daiktus, tyrinėja ir grupuoja. Noriai dalyvauja atliekant bandymus, stebi ir bando patys.
		Tyrinėjimas pasinaudojant įvairiais pojūčiais	Daiktus liečia delnu, pirštais. Paėmęs į ranką žaislą jį spaudžia, tempia, pakrato,	Vaikščioja įvairiu paviršium (ant žolės, smėlio, lapų, plunksnų, akmenėlių, vandens, kaštonų).

			<p>klauso. Meta daiktus ant žemės: klauso garso, žiūri kas atsitiks. Į burną kiša visus daiktus, net jei ir neturi tikslo valgyti. Žaidžia stebuklingu maišeliu: įkiša ranką, liečia, čiupinėja, glamžo, spaudo ir ieško kieto, minkšto, švelnaus, šiukštaus, lengvo, sunkaus... Ragauja, uosto.</p>	<p>Ragauja ir atpažįsta įvairius maisto produktus. Eksperimentuoja lytėjimu, užsimerkus. Žaidžia žaidimą „Atpažink kieno ranka“. Bando atpažinti įvairius garsus, juos pamėgdžioti.</p>
		Atrastų, sužinotų dalykų aptarimas	<p>Sudėliotą dėlionę, pastatytą statinį, rodo auklėtojai. Atradęs tinkamą detalę džiaugiasi, veiksmą kartoja ir rodo kitiems.</p>	<p>Dalijasi nauja ir turima patirtimi. Įvairia menine raiška bando atkartoti pamatytus naujus daiktus, išpūdžius. Savais žodžiais papasakoja apie tai ką matė, girdėjo, suprato. Išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus, žaidimus ir kitus darbus. Žaidžiant, piešiant, konstruojant stengiasi prisiminti ir panaudoti tai, kas išmokta.</p>
	Problemų sprendimas	Problemų atpažinimas, įžvelgimas	<p>Kartoja nepsisekusius veiksmus. Reiškia nepasitenkinimą kai nesiseka. Ieško paveikslėliuose skirtumų.</p>	<p>Supranta ir sako: <i>Čia bus sunku</i>. Žaidžia auklėtojų sudarytas problemines situacijas. Numatydamas pasekmes į žaidimą nenori priimti vaikų, kurie elgiasi ne pagal žaidimo taisykles.</p>
		Sprendimų, išeičių paieška ir tinkamiausio sprendimo pasirinkimas bei įgyvendinimas, pasekmių, panaudojus sprendimą, stebėjimas ir apmąstymas	<p>Stebi kaip elgiasi auklėtoja, pamėgžioja, kartoja veiksmus.</p>	<p>Susipykęs su draugu bando išspręsti problemines situacijas. Taiso sugadintus daiktus, klijuoja knygeles. Bando atlikti įvairius darbus tol, kol pavyksta, arba sugalvoja kitaip. Sudarinėja veiksmų planą išsikeltam tikslui. Nepavykus išspręsti konfliktinės situacijos ar iškilusios problemos žino, kad galima kreiptis į</p>

				suaugusįjį.
		Mokymasis įveikti nesėkmes	Kartoja mokamaus veiksmus, bando naujus. Stebi kitų veiksmus. Prašo pagalbos. Išreiškia nepasitenkinimą.	Bando su suaugusiuoju įvardinti pasekmes <i>Kas bus jeigu...</i> Išbando kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis. Nepavykus atlikti darbo samprotauja: <i>Nieko, atliksiu kitą kartą.</i>
	Kūrybiškumas	Domėjimasis naujais, nežinomais, sudėtingais dalykais	Pastebi ir smalsiai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus, gamtos reiškinius.	Eksperimentuoja įvairiomis medžiagomis: smėliu, manų kruopomis, pupomis, kaštonais, brinkintu – spalvotu želatinu, modelinu, sūria tešla. Piešia įvairia technika: guašu, akvarele, spalvotais pieštukais, spalvota kreida. Renka gamtos medžiagas (lapus, akmenėlius) ir pritaiko savo kūryboje. Iš antrinių žaliavų kuria naujus daiktus. Žaidžia lėlių, pirštukų teatrą, vaidina.
		Gebėjimas išvelgti problemas, klausinėti, diskutuoti, įsivaizduoti, fantazuoti	Varto knygeles, klausia: <i>Kas? Kodėl?</i>	Kelia klausimus, svarsto, kas bus toliau. Pasakodamas fantazuoja, įsivaizduoja. Dalyvauja diskusijose. Išsako savo nuomonę. Svarsto. Kuria. Pateikia idėjų. Geba atsakyti į fantastinius neįprastus klausimus.
		Gebėjimas ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti variantus, savaip pertvarkyti, pritaikyti	Daiktus, žaislus apžiūrinėja iš visų pusių, bando, tikrina. Panašiams žaislams taiko tuos pačius žaidimo variantus. Žaidžia su buities daiktais.	Nebijo klysti, padaryti savaip, ne pagal instrukciją. Bando ir ieško būdų, priemonių, kaip įgyvendinti savo idėjas. Įgyvendindamas idėjas pasiekia naujų, originalių rezultatų. Stebėdamas, tyrinėdamas bando nuspėti kasdienos įvykius.
		Drąsa veikti, daryti savaip	Siekia draudžiamų dalykų. Žaidžia su maisto produktais. Piešia ant paviršių: stalo,	Teikia siūlymus planuojant veiklą, žaidimus. Kuria, keičia savitai žinomas istorijas, pasakas. Kuria

			grindų, sienos, veidrodžio.	taisykles. Norėdamas konstruoti, pasiima medžiagas, kljus, popierių, žirkles ir kt. Piešia pirštu, visa ranka, kojomis. Išgauna savitus muzikos garsus (daužo šaukštais, pučia į kartoninį vamzdelį, barškina pirštais į stalą ir t.t.). Deklamuoja eilėraščius, vaidina spektakliukuose, reiškia emocijas.
Mokėjimas mokytis	Numatymas, ko nori išmokti	Išbando naujus žaidimus. Randa naują žaislą, jį išbando.	Kalba apie tai ką nori išmokti, sužinoti. Klausinėja. Ieško teminių paveikslėlių knygoje, internete. Išbando naujus žaidimus, veiklas.	
	Aktyvus mokymasis	Išbando naujus žaidimus, žaislus. Kartoja tuos pačius veiksmus, judesius kol pavyksta sklandžiai, tiksliai įdėti, atlikti norimus veiksmus.	Žaidžia tuos pačius žaidimus, klausosi tų pačių pasakų. Kuria, atlieka savo pasiekimų knygeles. Taiko įvairius informacijos paieškos metodus: knygų skaitymas, aplinkos tyrinėjimas, klausinėjimas. Savarankiškai ieško sprendimo, o pagalbos kreipiasi, tik kai pats negali išspręsti. Aktyviai veikia tyrinėjimo laboratorijoje, bando, eksperimentuoja.	
	Gebėjimas apmąstyti, ko išmoko	Džiaugiasi savo statiniais, piešiniais, rodo tėvams.	Pagiria draugą, giriasi savo pasiekimais. Sudaro planą, ko dar nemoka, ką toliau darys. Vertina savo ir kitų veiklą bei rezultatus. Siužetiniuose žaidimuose pritaiko įgytas žinias.	

5. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vaikų ugdymosi pasiekimai – tai ugdymo procese įgyti vaikų gebėjimai, žinios ir supratimas, nuostatos, stebimi vaikų veikloje ir jos rezultatuose. Vaikų ugdymosi pažanga –tai vaikų pasiekimų ūgtelėjimas per tam tikrą laikotarpį.

Vaikų pasiekimus, pažangą stebi ir vertina ikimokyklinio ugdymo auklėtojos, tėvai, įstaigos administracija bei kiti specialistai. Grupės vaikų pasiekimai vertinami rudenį, pavasarį, o kiekvieno vaiko individualiai nuolat, kasdieninėje veikloje. Pasiekimai fiksuojami bet kuriuo metu, kai ikimokyklinio ugdymo auklėtojas pastebi naujai atsiradusį ar patobulėjusį vaiko gebėjimą, kurį įrodo keli vaiko veiklos ir jos rezultatų pavyzdžiai.

Nuolat fiksuojant vaikų pasiekimus ir pažangą, tikslingiau planuojama tolesnė ugdomoji veikla, nustatomas individualus tempas, atsižvelgiama į ugdymosi poreikius, pasiekimus bei daromą pažangą, polinkius, lūkesčius, galimybes.

Vaikų ugdymosi pasiekimai, pažanga vertinama naudojant šiuos būdus ir metodus: stebėjimas natūralioje kasdienėje veikloje, pokalbis su vaiku, vaiko veiklos ir kūrybos darbų analizė, garso, vaizdo įrašai, vaiko pasakojimai, anketinės apklausos ir tėvų atsiliepimai. Vertinimo metu gauta informacija kaupiama ir fiksuojama *Vaiko pasiekimų aplanke*.

Vaiko pasiekimų aplanke kaupiama ugdymosi pasiekimų pateikimo formos: *Pasiekimų ir gebėjimų stebėjimų protokolas* ir *Pasiekimų ir gebėjimų vertinimo aprašas*. Pasiekimų pateikimo formos aptariamoms Mokytojų tarybos posėdžiuose, o jų naudojimui pritariama balsavimu.

Vaiko pasiekimų aplanke kaupiama: vaiko dailės ir kiti darbeliai, vaiko įdomesnės mintys, samprotavimai, žodinė kūryba, nuotraukos, vaiko rašytinės kalbos pavyzdžiai, tėvų pastebėjimai, vertinimai, pedagogų refleksija apie vaiko pasiekimų lygį, daromą pažangą ir ugdymo perspektyvą.

Vaiko pasiekimų aplanke kaupiama medžiaga yra konfidenciali. Informacija apie vaiką kaupiama tol, kol vaikas lanko Lopšelių-darželį ir saugoma metus po vaiko išėjimo iš Lopšelio-darželio.

Naudota literatūra

1. *Adaškevičienė A., Dilienė R. Vaikų sveikatos ir fizinio ugdymo programa. Aukime sveiki ir stiprūs. Klaipėda, 2000.*
2. *Ankstyvojo ugdymo vadovas. Monkevičienė O. (Sud). Minklės leidykla, 2001.*
3. *Artyn vaiko (2 dalys). Polilogas, 1997;1998.*
4. *Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Eugrimas, 1998.*
5. *Bortkevičienė V. Kad mažylis augtų sveikas. Korekcinė kūno kultūros programa. 1995.*
6. *Daniels E. R., Stafford K. Atvirų visiems vaikams grupių kūrimas. Specialiųjų poreikių vaikų integravimas. Programa vaikams ir šeimoms. Gera pradžia. Gimtasis žodis, 2000.*
7. *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo aprūpinimo centras, 2014.*
8. *Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Leidybos centras, 1993.*
9. *Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Švietimo aprūpinimo centras, 2015.*
10. *Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I -983 // Valstybės žinios. 1995 Nr. 60-15010.*
11. *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18d. įsakymas Nr. ISAK-627 „Dėl Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“. (Prieiga internetu: <http://www.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis.htm>).*
12. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281.(Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=395105&p_query=&p_tr2=))*
13. *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012. (Prieiga internetu: www.Lietuva2030.lt)*
14. *Lietuvos švietimo koncepcija. Leidybos centras, 1992.*

15. *Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti*. Švietimo aprūpinimo centras, 2006.
16. Monkevičienė O., Palačionienė L. *Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa*. 2003.
17. *Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa*. Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
18. *Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas*. Metodinės rekomendacijos. Švietimo aprūpinimo centras, 2004.
19. *Priešmokyklinis ugdymas*. (Pirma ir antra knyga. Straipsnių rinkinys. Švietimo aprūpinimo centras, 2002, 2003.
20. Rauckis J., Drungilienė D. *Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa*. 2003.
21. Staerfeldt E. *Pedagogika ir demokratija*. Aidai. 1999.
22. Szarhowicz, D. *Stebėjimas ir refleksija vaikystėje*. Thomson Learning, 2011.
23. Vaiko gerovės valstybės 2013-2018 m. programa. (Prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1A930FF2D7AD>)
24. *Vaikų teisių konvencija*. Lietuvos nacionalinis UNICEF komitetas, 2000.
25. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija. 2013.(Prieiga internetu: <http://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId-b1fb6cc089d911e397b5c02d3197f382>)
26. Verseckienė O. Marcinkas F. Ir kt. *Po tėviškės dangum*. Etninio ugdymo gairės. 1995.
27. Walsh K. B. *Į vaiką orientuotų klasių kūrimas (6-7 m.)* (knyga ugdytojams). Programa vaikams ir šeimoms. Gera pradžia. Lietus, 1998.

PRITARTA

Lopšelio-darželio „Pumpurėlis“ tarybos

2016 m. gegužės 3 d. protokoliniu nutarimu (Protokolas Nr.T-2)